

kadınlara mahsus gazete
PAZARTESİ

SAYI: 43 EKİM 1998

200.000 TL. (KDV DAHİL)

*devrimci,
kahraman,
yakışıklı...*

BİZE YETMEZ!

.....
**ETEĞİNDE
ÇOCUKLA
İKİNCİ EVLİLİK**

.....
chp'den
**ÇAĞDAŞLIK
IŞIĞINDA
KÜRT KADINI**

.....
*saçımız
başımız*
**BIRAK
DAĞILIK
KALSIN**

şeriat/türban yasağı
**KADINLAR
EVLERE!**

9 771300 853634

Merhaba,

Ahattin Çakıcı'nın, başbakan dahil birçok siyasetçi ve üst düzey bürokratla ilişkilerini ortaya koyan itiraflarıyla bütün dengelerin sarsıldığı, her şeyin sorgulanmaya açık olduğu, seçim tartışmalarıyla zaten belirsizleşen gelecekle ilgili öngörülerin iyice bulanıklaştığı günler yaşıyoruz.

Üniversitelerin açılmaya başladığı bugünlerde, türban yasağıyla ilgili tartışmalar da bu karmaşık siyasal gündemin bir parçası.

Kadınların kamusal alanda başlarını örtmeleri önündeki yasak, onların gündelik hayatını belirlerken, aynı zamanda insan hakları ve kadın politikası açısından da ele alınması gereken yakıcı bir konu. Üniversitelerdeki ve devlet dairelerindeki yasak uygulamasının yoğunlaştığı son bir yıl içinde, bu konuyla ilgili olarak toplumda çeşitli siyasal taraflar oluştu. Kapak sayfalarımızda yer alan başörtüsü dosyamızda bu farklı tarafların görüşlerini yansıtmaya çalıştık.

Geçtiğimiz günlerde, CHP Güneydoğu'da yaşayan kadınlarla ilgili bir rapor hazırladı. Basında yeterince ele alınmayan bu raporu Gülnur Savran değerlendirdi.

İzmir'de sol çevrelerden birinde sarsıcı bir cinayet olayı yaşandı. Genç bir kızla genç bir çocuğun sanık olarak tutuklandıkları olayda, orta yaşlı bir adam hayatını kaybetti. Her cinayet gibi karanlık noktaları bulunan olay, bugünkü sol kültür ve gündelik hayata eleştirel bir bakış için imkânlar da sunuyor. Filiz İzmir'e giderek olayla ilgili kişilerle görüştü. Elde ettiği bilgileri bu sayımızda bulacaksınız.

Yoksulluğun kadınlaştığı "küreselleşme" çağında, etkileri derinleşerek süren Asya krizi kadınları da vurdu. Nesrin Sungur'a, krizi ve krizin kadınları ne yönde etkilediğini anlattığı aydınlatıcı yazısı için teşekkür ediyoruz. Che Guevara basının sevdiği bir devrimci kahraman. Yalnızca basının mı! Nathalie Cardone, bugünlerde Carlos Puebla'mın Che'yle ilgili şarkısı *Hasta Siempre* yle pop listelerinde yükseliyor. Şarkının klibinde Ernesto Che Guevara'nın hem görüntüsüne, hem de imgesine büyük yer veriliyor. Ayşe bu klibi de ele aldığı yazısında Che Guevara'ya pek rastlamadığımız bir açıdan bakıyor.

Geçtiğimiz günlerde ünlü şarkıcı Zerrin Özer, Yasemin Bozkurt'un programında gençliğinde uğradığı tecavüzü açıkladı. Perihan Mağden'in, bu olayı ve programı değerlendiren yazısını ilgiyle okuyacaksınız.

Bettina Brentano-von Arnim, edebiyatın adı unutturulmuş kahramanlarından biri. Daha çok Goethe'yle olan ilişkisiyle gündeme gelmiş. Gamze Deniz Bettina'yı ele alırken, ona haksızlık etmiş ünlü yazar Milan Kundera'yı da eleştiriyor. Gelecek sayıda görüşmek üzere...

Pazartesi nin lokali her türlü içecek ve ev yapımı yemeklerle yaz döneminde de açık. Kavalienizi de getirebilirsiniz.

PAZARTESİ

Kadınlara mahsus gazete

Siyasal İslamın bayrağı olarak görülen başörtüsüne getirilen yasak, bir grup kadını yalnızca başlarını örttükleri için okullarından, işyerlerinden koparıp kadının asıl yeri sayılan evlerine gönderiyor.

türban

yasaağı'nda

yeni

dönem

adınların cinselliklerini bastırmak, bedenlerini yalnızca ait oldukları erkeğe göstermek, başka erkeklerin nefsinin uyandırmamak üzere örtünmeleri emrediliyor. Bu da kadın ve erkeğin yaradılıştan farklı oldukları ve rollerinin sabit olduğu inancının sonucu. Erkek nefsinden sorumlu değildir; erkeğin nefsinin uyandırmamak kadının sorumluluğudur. “Bedenimiz bizimdir” diyorsak, böyle bir görüşle en ufak bir ortak noktamız olamayacağı açık. Örtünmeyi böyle tanımladığımıza göre, örtünmeye karşı olduğumuz da açık.

Ama örtünme ya da örtünmeme hakkı ayrı bir konu.

türban yasası

“Bundan sonra okula girebileceğimi sanmıyorum”

Müşerref, Siyasal Bilgiler Fakültesi ikinci sınıf öğrencisi, soyadını vermek istemiyor. Onunla sınava girmeden birkaç dakika önce görüştük.

“Bundan sonra okula girebileceğimi sanmıyorum. Zaten televizyonlarda, bize sürekli olarak söylenen bu. Dekan da böyle söylüyor. Şu ana kadar bizimkisi en sorunsuz fakülteydi, bu konularda çok demokratik bir yapısı var. Yöneticilerimiz de bize karşı çok iyidiler. Ancak şu anda dekanımızın değiştiğim öğrendik. Geçici dekan olarak Nursel Karael geldi. Onun bu konuda neler yapabileceğini biliyoruz. Başörtüsü konusunda çok yasakçı bir tavır sergiliyor. Uygulamaları hukuka dayandırmaya çalışıyor ama kesinlikle hukuki açıdan böyle bir şey yok. Geçen sene boyunca da psikolojik baskı altına alındık. Kimliklerimize el konuldu, geri vermediler. Şu anda sınava giriyorum ama herhangi bir kimliğim yok.

28 Şubat MGG muhtırasının ardından, Befahyol hükümetinin düşürülmesi ve yerine Anasol hükümetinin kurulmasıyla birlikte, son yıllarda ciddi bir kitlesel desteği arkasına almış olan siyasal İslamın gücünü kırmaya yönelik çeşitli müdahaleler art arda gelmeye başladı. İmam hatipleri etkisizleştirmek üzere 8 yıllık eğitimin kabul edilmesi, seçimlerde birinci parti olan Refah Partisi’nin kapatılması ve bazı önderlerine siyaset yasası getirilmesi bu sürecin en belirleyici olguları.

1997-98 öğrenim yılının sonuna doğru üniversitelerde yürürlüğe sokulan kılık kıyafet genelgesiyle birlikte sistematik hale getirilmeye çalışılan başörtüsü yasası ise, üniversiteleri aşır çeşitli çalışma alanlarına da yayılırken, sürecin en görünür, en simgesel yanı olarak ortaya çıkıyor. Bu, hem yasaklayanlar, hem yasağa maruz kalanlar için böyle. Bu yasağın uzun süredir toplumun gündemini en çok işgal eden konulardan biri olmasının çeşitli sebepleri var. İlk olarak, son on yıldır sayıları müthiş bir hızla artan ve görünür hale gelen tesettürlüleri ve onların yakınlarını yani küçümsemeyecek nicelikte bir toplumsal kesimi ilgilendirdiği için böyle bu. Öte yandan, din, inanç, ve geleneksel örtünmenin bu toplumda önemli bir meşruiyeti var. Bu meşruiyet de bugün başörtüsü tartışmalarında yasakçıların zayıf, yasaklananların güçlü tarafını oluşturuyor. Kuşkusuz, söz konusu olan geleneksel örtünmeden ibaret değil. 80’lerden bu yana tanık olduğumuz süreç, evinde, mahallesinde başını örten kadın değil, başörtüsüyle kamusal alanda kendine yer edinmek isteyen, İslami bir yaşam tarzını ya da siyasi projeyi benimsemiş, kendi kimliğini bu proje içinde kurmuş yeni bir kadın kuşağı. Her toplum-

sal, siyasal projede kadınlara bir yer tanınmıyor, bir kimlik biçiliyor. Kadınların kılık kıyafeti de her toplumsal, siyasal proje tarafından tanımlanan, simgeleştirilen bir şey.

Yasağa hayır!

Başörtüsünün de, inancın ifadesinin yanı sıra bir simge olduğu açık. Yalnızca yasallığı değil, meşruiyeti de tartışmalı olan bu yasağa, sadece insan hakları açısından, demokratik ölçütleri içinde bakıldığında bile, tümüyle karşı çıkmak için her türlü neden var. Yalnızca kılık kıyafetleri nedeniyle, bazı insanların eğitim ve çalışma haklarının ellerinden alınması hiçbir gerekçeyle haklı gösterilebilecek bir durum değil. Üstelik burada söz konusu olan yalnızca, bir grup insanın eğitim ve çalışma hakkının baştan engellenmesi de değil. Belki ortaokuldan bu yana öğrenimini örtülü olarak sürdürmüş, üniversite sınavlarına örtülü girmiş ve aynı biçimde üniversitede üçüncü, dördüncü sınıfa gelmiş öğrencilerin; aynı süreçlerden geçip çalışmaya başlamış kadınların edinilmiş haklarının birdenbire hiçe sayılması, hayatlarının birdenbire altüst edilmesi. Başörtüsünün ya da türbanın yasaklanmasını bir siyasal simge oluşuyla gerekçelendirmeye çalışan mantığın varabileceği tehlikeli noktayı görebilmek zor değil. Birinin üstünde taşıdığı giysiyi inancının ifadesi olarak mı, siyasal simge olarak mı gördüğünü ayırt etmenin ne imkânı ne de gereği var. Erişkin insanların siyaset yapmaya hakları varsa, üstlerinde görüşlerinin simgesini taşımaya da hakları vardır. Bu gerekçenin arkasında sırtan, gençleri, üniversitelere, giderek tüm toplumu siyasetten uzak tutmaya

na hayır

çalışan politik yönelişin ta kendisi ve bu yöneliş bugüne dek esas hedef olarak siyasal İslamcılığı değil, Kürtlerin muhalefeti ve sol muhalefeti seçti. Bugün de durumun ne kadar değiştiği tartışmalı. Başka alanlarda “demokrat” hatta “özgürlükçü” söylemlerle ortaya çıkanların bu noktada körleşmeleri ayrı bir tartışma konusu. İşin bir başka boyutu da, bütün bu yasakçı uygulamaların, özellikle 80 sonrasında imam hatipleri besleyen, kuran kurslarını, tarikatları güçlendiren aynı devlet tarafından getirilmesi tabii.

Başörtülü kadınlar kamusal alandan dışlanıyor

Tüm dünyada İslami köktendinciliğin yükselişi ve Türkiye’de 12 Eylül sonrası uygulamaların da bir parçası olarak, kamusal alanda görünürlük kazanan başörtülü kadınlar ve bir süredir onlara uygulanan baskı konusu feministleri insan haklarının ötesinde nedenlerle de ilgilendiriyor. Gelişmelere biraz daha yakından bakalım. Başörtülü öğrencilerin üniversitelere devam etmeleri engellenmeye çalışılıyor. Uygulama imam hatiplerdeki öğrenci ve öğretmenleri de hedef almış durumda. Çok sayıda kadın öğretmen başını açmadığı için çeşitli cezalara maruz kalıyor, görev yeri değiştiriliyor hatta memuriyetten uzaklaştırılıyor. Türbanlı avukatlar, hâkimler, hemşireler, doktorlar, yöneticiler soruşturmalara, cezalarla sıkıştırılıyor. Bütün bunların yasal dayanağı, eğitimde ve devlet dairelerinde geçerlilik kazandırılması istenen kılık kıyafete ilişkin mevzuatlar. İnsanlar inançlarının gereğini yerine getirme özgürlüğüne sahiptirler ama devlete ait yerlerdeki

mevzuata uymak zorundadırlar deniyor. Aslında mesele bundan ibaret değil. 20 Eylül 1998 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, Basın Kartları Komisyonu’nun, kart almak için türbanlı fotoğrafla başvuru yapan kadın gazetecilerin dosyalarını görüşmeden geri çevirdiğini yazıyor. 27 Mayıs 1998 tarihli *Yeni Şafak*’taki yazısında Ali Sali, Diş Tabipleri Odası’nın diş hekimlerine yazdığı bir yazıda muayenehanelerde başörtüsü takılmamasının istendiğini, Noterler Birliği’nin de noterlere benzer bir yazı gönderdiğini söylüyor ve şöyle devam ediyor: “Kamu alanı ile kamusal alan ve özel alan kavranıları birbirine karıştırıldığı gibi, ayrıca yeni belirlemeler de yapılıyor. Sözgelimi diş hekiminin muayenehanesi ve noter kamu alanı değil, ama kamusal alan olmakla birlikte aynı zamanda bir özel mekândır da.” Doğru söze ne denir? Başörtülü avının yasakları, engellemeleri aşip aşağılamaya vardığı tablolar yaşanıyor. Üniversitelerde dereceye girerek mezun olan başörtülü kız öğrenciler mezuniyet törenlerine alınmıyor, kürsüye çağırılmıyor, ödülleri, belgeleri verilmiyor. Siyasal İslama karşı mücadelenin bayrağı haline getirilen başörtüsü yasağının gözle görünür bir sonucu var: Bir grup kadın yalnızca başlarını örttükleri için eğitimden çalışmaya dek, yalnızca kamu kurumlarından değil, bütün kamusal alandan geri çekilmeye, evlerine dönmeye zorlanıyorlar. Aynı siyasal görüşün erkekleri ise aynı alanlarda hiç zorlanmadan varlıklarını sürdürüyorlar. Kadınları örtüp evlere kapatmayı hedeflediğini söylediğimiz bir siyasal projeye “mücadele ederken” ne yaman bir çelişki!

“Yobazlar kızlarını okutmuyor, deyip okumak isteyenlere izin vermiyorlar.”

Ş. T. Hukuk Fakültesi öğrencisi. Annesi öğretmen, emekli olunca örtünmüş. Ailesinde açıklar da varmış, örtülüler de. Ş, bize açık ismini ve yüzünü gösteren bir fotoğrafını vermeyi kabul etmedi. “Hukuk okuduğum için ileride bu söylediklerimden dolayı işe alınmama durumum olabilir,” diyor.

Ben ikinci sınıfta sonunda örtündüm. Son iki yıl örtülü gidip geldim. Bu seneye kadar bir sorun yoktu. Sonra vizelere alınmadık bir dönem. Sonra çok büyük eylemler olunca, en azından bu fakülte için erteleyelim biraz, düşüncesi doğdu. Bu dönemden itibaren yasak tekrar başlayacak. Kayıtlarda alınmıyor şu an örtülü öğrenciler.

Bu baskılar sonucu başını açanlar oluyor mutlaka. Bizim okulda böylesi sonuçlar doğmadı ama Cerrahpaşa’da, Çapa’da birçok arkadaşımız başını açmak zorunda kaldı. Sonuçta inanıyor, yapmak istiyor ama bir taraftandan da verilen emekler var. Bu bazıları için geri adımdır ama bazıları da bir süre için erteliyordur o isteğini, arzusunu.

Herkes farklı farklı sebeplerle örtünüyor. Tanınmamak için ya da farklı görünmek için bile türban kullanan insanlar var. Bütün örtünenlerin siyasi bir amaç uğruna örtündüklerini düşünmek çok yanlış. Bütün açıklar aynı şeyi mi düşünüyor acaba? Hayır, hepsi ayrı partilere oy veriyor, ayrı inanışları var. Müslümanlığı farklı yorumlayanlar var. Oruç tutanı, tutmayanı var. Ama türbanlılara yönelik bir genelleştirme

var. Halbuki özellikle üniversitelerde o radikal kesim yok denecek kadar az. Erkekler de benzer bir baskıya maruz kaldılar, sakallılar da okula alınmadı. Ama sonuçta sakal sünnet, başörtüsü farz. Aydın kesim hep, “Yobazlar kızlarını okutmuyor,” der. Ama işte okutmak isteyenlere izin vermiyorlar. Birçok insan belki oku-

mak isteyecek, annesi babası diyecek ki, “Bak örtülüymü almıyorlar.” Oldu da böyle, “Senin yerine kardeşin okusun, bak problem çıkmıyor.” Böylelikle kızlar okumamaya başlayacak.

Hukuk Fakültesi’ndeyiz. Çıkınca hepimiz devletle ilgili bir işte çalışacağız. Sıra arkadaşım kaymakam, hâkim olmak istiyor. Benimle birlikte hareket ederse bunu tehlikeye atacak. Örtülülerden de eylemlere katılmayanlar oldu. Ailesi kızanlar var, kendi isteğiyle örtünen, ailesi örtünmesine karşı çıkanlar var. Birçoğu eylemle bir yere varılamayacağını düşünüyor. Ya da fişlenmekten korkuyorlar. Ya da provokasyon yapıp eylemler başka yöne çekilecek, bu meseleye zarar verecek diye düşünenler var. Bize birinci sınıftan beri demokrasinin ne olduğu, laikliğin ne olduğu öğretildi. Kazanılmış hak diye bir şey vardır. Bir insan bir hakkı elde etmişse, kullanmaya başlamışsa, onu bir daha onun elinden alamazsınız. Bu durum öğrendiğimiz şeylerle çok ters düşüyor.

“Artık farklı olacak”

İstanbul Üniversitesi’nden bir öğretim üyesi anlatıyor.

Başörtülü öğrencilere yönelik baskılar İstanbul Üniversitesi’nde yeni rektör Kemal Alemdaroglu’nun göreve gelmesinden sonra başladı. 1998 Nisanında gönderilen genelgede kılık kıyafet yönetmeliğine uymayan öğrenciler ve bu genelgeyi uygulamayan öğretim üyeleri hakkında soruşturma açılacağı söyleniyordu. Genelge zaten özel olarak türbanla ilgili değil, yeni de değil. 12 Eylül’ün kılık kıyafet genelgesi. İçinde, sakal da var, pantolon, etek boyu gibi başka abuk sabuk şeyler de var ama sadece başörtüsü kısmını dayatıyorlar. Bu uygulama öncelikle her iki tıp fakültesinde ve bir de diş hekimliği fakültesinde başlatıldı. Tıp fakültelerinde öğrenciler derslere başörtülü gelirlerse kendilerine çıkmaları söylenecek, çıkmadıkları takdirde pratik uygulaması veya ders yapılmayacaktı. Bildiğim kadarıyla bazı öğretim üyeleri bunu uyguladılar, öğrenciler dışarı çıkmadıkları zaman dersi terk ettiler. Ama sene sonunda, sınavlar sırasında dershaneyi o kadar kolay terketmek istemedikleri için polis eşliğinde çıkarıldılar. Sınava alınmadılar. Bazı fakültelerde son sınava hiç türbanlı öğrenci girmedi. Peruk takarak girenler oldu ama bazıları da hiç gelmedi. Şu anda basından izlediğim kadarıyla, Avcılar Kampüsü’nde başı açık fotoğraf getiren öğrencilerin kaydı yapıldı ve kıyafet yönetmeliğine uyacaklarına dair bir yazı imzalatıldı. Bundan sonrası yine öğretim üyelerine bırakıldı. Yani bu öğrenciler bu imzayı vermelerine rağmen derslere başörtülü girdikleri takdirde yine öğretim üyeleriyle öğrenciler karşı karşıya getirilecekler. Bu uygulama bir kere insan haklarına aykırı geliyor bana. Belirli bir kıyafetten dolayı öğrencileri derse ya da sınava almamayı yanlış buluyorum. Bir başka yönü daha var, bu öğrenciler üniversite giriş sınavına türbanlı olarak giriyorlar, bugüne kadar derslere girdiler. İkinci, üçüncü sınıfa kadar bu şekilde gelmişler. Ondan sonra öğretim üyelerinden üçüncü, dördüncü sınıfa gelmiş öğrenciyi derse almamak, sınava almamaları gibi bir şey isteniyor. Bunu da, o güne kadar belli bir hakkı elde etmiş öğrenciyi o haktan mahrum etmeyi de yanlış buluyorum. Ayrıca bu konuda doğrudan öğretim üyeleriyle öğrencileri karşı karşıya getirmeyi de çok yanlış buluyorum. Tabii haklarına saygı göstermek ayrı, onlar gibi düşünmek ayrı. Ben onlar gibi düşünmüyorum, görüşlerine hiç yakın değilim ama demokrat bir insan olarak kıyafetlerinden dolayı eğitim haklarından yoksun bırakılmalarının da doğru olmadığını düşünüyorum. Ben başörtüsünün masum bir inanç konusu olduğunu, politik olmadığını da düşünmüyorum. Bu bir politik simge ve benim karşı olduğum bir görüşün simgesi. Ben onların eylemlerine asla katılmam ama kıyafetlerinden dolayı da baskı uygulamam. Zaten bu baskılarla alevlendirildiğine, İslamcıların birbirlerine daha sıkı sarılıp militanlaştıklarına da inanıyorum. Yani bu baskılar amaçlanan şeye de hizmet etmiş olmuyor, geri tepiyor.

Bazı anabilim dallarında sene içinde derse, smava almama gibi şeyler uygulanmadı aslında ama rektörün öğretim üyelerini de tehdit eden genelgesinden sonra, önümüzdeki dönem farklı olacak diye düşünüyorum. Çünkü genelgeyi uygulamak istemeyen kürsü ya da öğretim üyeleri çok azınlıkta ve onlar da şimşekleri üzerlerine çekiyorlar. Ama çoğunluk bunu gönüllü olarak, inanarak yapıyor zaten.

Bu kadınların kamusal alanda var olabilmek konusunda kendi erkeklerinden ne kadar destek aldıkları da ayrı bir tartışma konusu zaten. Tabii ki Fazilet Partisi’nin temsilcileri ya da İslami basın “başörtüsü mezalimi”ni önemli bir siyasal malzeme olarak kullanıp feryat ediyor. Ama Refah Partisi’nin kendisini iktidara taşıyan kadınlara, “Tamam artık işiniz bitti, evinize dönebilirsiniz,” diye özetlenebilecek “ödül”ü, başörtüsü sorununun Refahiyol döneminde de çözülmemiş olması hâlâ taze anılar. Öte yandan, kadınların kamusal alanı terk etmemek için buldukları peruk gibi biçare ara çözümler yalnızca Diyanet İşleri’nin fetvasıyla ya da YÖK Başkanı Kemal Gürüz’ün peruklu fotoğrafla da kayıt yaptırılmayacağı yönündeki açıklamalarıyla değil, İslamcı basının kimi erkek yazarları tarafından da köşeye sıkıştırılıyor. Mehmet Şevket Eygi şöyle buyuruyor: “Hem tesettüre uymuş hem de laikleri memnun etmiş olacaklar. Fesuphanallah!.. Ne günlere kaldık. Peygamberimiz peruk takmayı yasak etmiştir. Perukla tesettür olur mu?” (3.7.1998) İsmail Nacar ise bu çözüme başvuran kadınları aşağılamaya varıyor işi: “Kendi saçının gözükmesi sakıncalı da başkasının saçını göstermek değil mi? Türbanı çıkararak peruk takanlar komiklik yapıyor. ‘Bizi peruk takmaya mecbur ediyorlar,’ demek kişiliksizliktir, maskaralıktır.” Başörtülü kadınların işi her cephede zor. Siyaset Meydanı’nda görüşlerini dile getirirken, başörtüsünün hem kendilerine pozitif yaklaşanlar hem de negatif yaklaşanlar için bir siyasi istismar konusu yapıldığını, başörtülü kadınların bir nesne olarak ele alındıklarını ve artık özne olmak, özne olarak görülmek istediklerini söyleyen başörtülü tıp öğrencisinin sözlerine kulak vermek gerekiyor.

“Başörtüsü namusumdur”

Aynı Siyaset Meydanı’nda yasaktan yana olmakla birlikte, başörtülü arkadaşlarının durumuna da içtenlikle üzüldüğünü söyleyen ve sözlerini, “Kurunun yanmda yaş da yanar,” diye bağlayan açık bir kadın öğrenci vardı. Bu görüşe kesinlikle katılmamakla birlikte, onun türbanlı arkadaşının gözlerine bakarak ifade ettiği bir kaygıyı çok önemsemekten yanayım. Bu öğrenci, başörtülülerin eylemlerinde kullandıkları, “Başörtüsü namusumdur” sloganından duyduğu rahatsızlığı dile getiriyor, “Öyleyse ben başım açık olduğuna göre namussuzum ve biliyorum ki senin dahil olduğun camia içinde beni böyle görenler ve yarın öbür gün

kıyafetim yüzünden bana saldırabilecek olanlar var,” diyordu. Kuşkusuz İslami cenah içerisinde buna karşı çıkacak olanlar da var, bunu böyle görenler de var. Biz feministler açısından önemli olan, bunların sayısal olarak birbirlerine olan oranından çok, İslami sistem içerisinde kadma tanınan yer ve örtünmenin anlamı. Kadınların cinselliklerini bastırmak, bedenlerini yalnızca ait oldukları erkeğe göstermek, başka erkeklerin nefsinin uyandırmamak üzere örtünmeleri emrediliyor. Bu da kadın ve erkeğin yaratılıştan farklı oldukları ve rollerinin sabit olduğu inancımdan kaynaklanıyor. Erkek nefsinden sorumlu değildir; erkeğin nefsinin uyandırmamak kadının sorumluluğudur. “Bedenimiz bizimdir” diyorsak, böyle bir görüşle en ufak bir ortak noktamız olamayacağı açık. Örtünmeyi böyle tanımladığımıza göre, örtünmeye karşı olduğumuz da bir o kadar açık. Ama örtünme ya da örtünmeme hakkı ayrı bir konu.

Son tartışmalar sırasında, İslami basında kadın hakları savunucularım, feministleri göreve davet eden pek çok yazı yayımlandı. İlginçtir, bu yazıların sahipleri de çoğunlukla erkekler. Bunların içinde, özellikle bir tanesinden -görece eski tarihli olması- rağmen- son derece semptomatik bulduğum için söz etmek istiyorum. Mevlüt Özcan’ın, 20.10.1997 tarihli *Milli Gazete*’deki “Acımı bir bilseniz” başlıklı yazısı bu: “Bir de bakıyorsunuz, kadın haklarından bahseden baykuşlar, çöplendikleri çöplere tünemişler, kadının feryadına aldırış bile etmiyorlar. Oysa her bir kadın için inanç özgürlüğü vardır. Öğrenim özgürlüğü vardır. Giyim kuşam özgürlüğü vardır. (...)

Müslümanlıklarının icablarını yerine getiren bu genç kızlarımızın şanlı direnişleri dururken, medyanın köşe işgalcileri şimdilerde tutturmuşlar, ‘Zina suç olmasın’ kampanyası yürütüyorlar. Uzun za-

IHD İstanbul Şubesi Başkanı Avukat Ercan Kanar:

“Türban, bir mesleğin ifasına engel değil”

İnsan hakları açısından, hiçbir iktidar aygıtının insanların kılık kıyafetlerini, yasalarla, yönetmeliklerle düzenlememesi gerektiğini, böyle bir haklarının olmadığı düşünülüyor. Herkes kendi beğenisi ve inancına göre giyim kuşamını düzenleme hakkına sahip olmalıdır. Bazı mesleklerin gerektirdiği kıyafetler kuşkusuz giyilmelidir. Ama türban takmanın herhangi bir mesleki kıyafetin giyilmesine veya mesleğin ifasına engel olduğunu düşünmüyorum. Ayrıca demokratik özden kopuk, sivil iradeden soyut, özgürlükçü olmayan bir sözde “laiklik” sürekli dayatılmak isteniyor. Sivil iradeden kopuk bir laiklik olamaz. Olur denirse ortaya kışla mantığı çıkar. Türbanın masumane bir giyim olmadığı, bunun siyasi ve köktendinci amaçlar için bir araç olduğu eleştirisine gelince, türban takanların subjektif eğilimleri böyle olabilir. Ama gerçek laik bir anlayışta, insanların kendisinden farklı olanlara şiddet kullanmadan inancına göre yaşaması, özel yaşamını düzenlemesi, giyinmesi kuşanması ilkesi vardır. Bu anlayış ulusal-yöresel renk ve kıyafetleri kullananlar için de geçerlidir, pantolon veya mini etek giyenler için de. Devlet resmi politik tepitten yola çıkarak insanların kılık kıyafetiyle uğraşmamalıdır. Bu tür saçma yasaklarla, aslında düşünsel, felsefi düzeyde tartışılması gereken köktendinci anlayışlar daha da güçlenmiş olmaktadır.

mandan beri zinanın suç olmaktan çıkarılmasını isteyen bu domuz eti yemişlerin beyinleri de domuz etine dönmüş olacak ki, ikide bir zina yapmayanları medeniyetsizlikle, irticacı olmakla itham ediyorlar.

Malum zihniyetin şu günlerde gündeme getirdiği 'bekârete hayır' yaygarası da mütesettir kızlarımızın canlarından daha aziz tuttıkları namuslarına olan düşkünlükleri üniversitelere alınmama sebebi olduğu anlaşılıyor. Şu kafaya bakın hele siz.' Şu kafaya bakın hele siz!

İslamcı kesimin ünlü kadın yazarlarından Cihan Aktaş ise 16 Eylül 1998 tarihli *Yeni Şafak*'ta yer alan "Başörtüsü, Mini Etek, Yeni Kamusalılık" başlıklı yazısında, başörtüsünün simge olduğu görüşü karşısında haklı olarak moda ve deñicilerin de politik olduklarını belirtiyor ve bir kapitalizm eleştirisi yaptıktan sonra şunları söylüyor: "Mini etek kadının cinselliğini öne çıkaran, cinselliği özel alanın dışına taşıyan, toplumsal ilişkilerin bu tür bir zeminde mşasına onay veren ve kadını iktisadi davranışların bir aracı gibi kullanan bir ideolojinin simgesidir. Bu ideoloji kadını moda, pazarlama, tanıtım, reklam, kozmetik, seks, uyuşturucu sektörleri gibi sektörlerin önemli bir aracı olarak tanımlar. (...) Başörtüsü bütün bu sömürü sektörleri ve bu sektörlerle işbirliği içindeki ticari hegemonya ve siyasi istikbara (büyüklenme) karşı bir direnişin de simgesidir." Cihan Aktaş'ın kapitalizm eleştirisi ve kadının cinsel meta olarak kullanılmasına yönelik eleştirileri etkileyici. Ancak bütün bunlar tutarlı bir anti kapitalist ideloloji çerçevesinde anlamlı olabilecek eleştiriler. Siyasal İslamın toplumsal projesinde böyle tutarlı bir anti kapitalist eleştiriye tanık olmuş değiliz. Mevcut İslam toplumlarının kimisinde hâkim olan ve ABD ya da batı karşıtı bir biçime bürünen emperyalizm karşıtı söylem ise kesinlikle somut anti kapitalist uygulamalara dönüşmüyor. Kuşkusuz tesettür defilelerinden, modasından, endüstrisinden, Türkiye'de güçlü bir İslami sermayenin varlığından Cihan Aktaş da haberdardır ve öyle anlaşıyor ki buna da karşıdır. Ama karşıma ne konduğuna bilmek istemek herkesin hakkı. Mini eteğin bütün bu kötü şeylerin simgesi olduğunu bir an için kabul edelim. Sanırım Aktaş'tan farkımız, kadın giysisinin şu ya da bu biçimde toplumsal düzenlerin simgeleri olmasma bizim karşı oluşumuz. Bizi cinsel meta olarak kullanan erkek egemen toplumun karşısına, mini eteği çıkarıp başımızı örterek, kendi kılık kıyafet özgürlüğümüzden vazgeçerek değil, toplumun değişmesi, biz ne giyersek giyelim, cinsel meta olarak kullanılmayacağımız bir toplum talebiyle çıkmamız. Biliyoruz ki, bunu yapmadıkça yalnızca mini etek giyenler değil başörtülü gezenler de

örtünüp korunması gereken bir cinsel meta olmaktan kurtulamıyorlar.

Mezalimin öbür yüzü

Bu tartışmada unutmamamız gereken bir başka nokta daha var. Türkiye'de yalnızca "başörtüsü mezalimi" değil başka mezalimler de yaşandı, yaşanıyor. 5-6 yaşında, seçim hakkından yoksun kız çocuklarının başları örtülerek kuran kurslarına gönderilmeleri, imam hatiplerde bugüne dek kız öğrencilerin ve hatta öğretmenlerin başlarını örtmeye zorlanmaları gibi. 28 Şubat'ta başlayan süreç, devletin yalnızca siyasal İslamın üstüne gitmesiyle sınırlı değil; başta Kürtler olmak üzere, tüm toplumsal muhalefet kesimlerine yönelik otoriter ve baskıcı uygulamalar artarak sürüyor. Polis ne KESK eylemindeki memurlara, ne solcu öğrencilere, ne de Cumartesi Anneleri'ne başörtülülere olduğu kadar "kibar" davranıyor. Kuşkusuz bütün bunlar başörtüsü yasağına karşı çıkmamanın gerekçeleri olamaz ve bizim için olmuyor da. Bizim bu yasağa gerek insan hakları, gerekse feministler olarak karşı çıkmamız için İslamcı basının "Feministler nerede?" biçimindeki davetine de ihtiyacımız olmadı. Üstelik bunun karşılığında, "Ama siz de bizim kadınlarla ilgili eylemlerimize katılmadınız," da demiyoruz. Herkesin nerede durduğu belli çünkü.

Üniversitelerin açılmaya başladığı bu günlerde türban tartışması olanca hızıyla sürüyor. Ama bu sorunun şu ya da bu biçimde halledildiğini söylemek için henüz çok erken. YOK'un ve bazı üniversite yönetimlerinin başörtüsü konusundaki kararlı görüşümleri, ANAP-Fazilet yakınlaşması ve Mesut Yılmaz'ın ılımlı açıklamalarıyla bulanıyor. Başörtüsünde nereye kadar gidilir belli değil ama belli olan bir şey var. Siyasal İslama karşı sürdürülen sözde mücadele, "Elhamdülillah biz de Müslümanız, en Müslüman biziz" rîdâlarıyla sürdürülüyor. Kadınlar cenaze namazı kılıyor, Fethullah Gülen, Yaşar Nuri Öztürk hatta Fazilet Partisi, sözde laiklikle uzlaşmış İslamın temsilcileri olarak ortaya çıkıyorlar. Ne kadar laik olduğu zaten sorgulanması gereken devlet, hâkim ideolojinin ve kültürün asli bir ögesi olarak İslamdan vazgeçmiyor. Ve siyasal İslamla mücadele adına hem kadınların bir bölümünü evlere kapatmaya hem de idari tedbirlerle, yasaklarla siyasal İslamcı kadroların kemikleşmesine, militanlaşmasına, siyasal İslamın mağduriyet görünümüyle toplumda meşruiyet kazanmasına neden oluyor.

Nesrin Tura

İ. Ü. Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencisi, ODP üyesi Funda Ekin:

"Bu bir özgürlük sorunu"

28 Şubat'tan sonra türban sorunu iyice gündeme geldi çünkü rektörlük karar aldı, "Türbanlı, sakallı öğrenciler içeri alınmayacak," diye. Ama bunu türbanlılara karşı değil, genel bir prosedürmüş gibi göstermeye çalıştılar. Çünkü türbanın bir meşruluğu var, bundan çekindiler. Bu yüzden sakallı, küpeli arkadaşlarımız ya da siyasal İslamla ilgisi olmayan ama bir şekilde başını örten arkadaşlarımız kapı önünde kaldılar. "Solcu öğrenciler türbanlılara destek veriyor," görüntüsü ilk orada oldu, çünkü bizim arkadaşlarımız da içeri alınmadılar. O kendiliğinden gelişen bir eylemdi. Herkes kapıda kaldı o gün. Ama solcuların da eyleme katılması onları ürküttü. Bizim dekanlarımız genelde Kemalisttir. Hemen solcu öğrencileri çağırıp, "Bunlara nasıl destek verirsiniz? Bunun sizinle ilgisi yok," dediler. Biz, bunun bir özgürlük sorunu olduğunu düşünüyoruz. Üniversitelerde kılık kıyafet yönetmeliğini, YOK yasalarını onaylamıyoruz. Özgürlük, demokratik üniversite istiyoruz, bu karar geriye alınmalıdır, diye bir arada oturuldu. Basm YÖK yasaları, kılık kıyafet yasağıyla ilgilenmedi. Olayı direkt "Üniversitelerde solcu, İslamcı, MHP'li öğrenciler bir arada," diye verdiler. Bir süre sonra şunu ayırt etme ihtiyacı hissettik. Biz türbanın siyasal İslamın aracı olarak, simgesi olarak okullara sokulmasının ardında durmuyoruz. Bu bir özgürlük sorunudur, isteyen istediği kıyafetle üniversiteye girebilir. Ancak biz siyasal İslamın demokratik ve özgür üniversite mücadelesinde bizimle aynı safta yer alamayacağını, çünkü aslında onların da özgürlük konusunda bir sorunları olduğunu söyledik. Çünkü onlar da tek tip, başka bir şey ifade ediyorlar kendi durdukları yerde.

O kendiliğinden eylemden sonra bir geri çekilme oldu ve türbanlıları ayırdılar. Engelleme-leri doğrudan İslamcı öğrencilere yönelttiler. İslamcı öğrenciler ortak eylem çağrısı yaptılar. biz bunu kabul etmedik. ayrı bir eylem, bir basın açıklaması yaptık. Başlık şöyleydi: "Ne MGK fermanı, ne Şeriat Fetvası!" Bunun bir özgür üniversite, özgür ülke sorunu olduğunu, ama siyasal İslamın özgürlükle hiç alakası olmadığını, bizim desteğimizin farklı bir yönde olduğunu ifade ettik. Biz kendimizi onlardan ayrı tutmakla birlikte bu uygulamaya karşı çıkmaya devam edeceğiz. İslamcı arkadaşlarla görüşürken, "Siz YÖK'e karşı yapılan eylemler boyunca hiç ses çıkarmadınız. İşte bugün sıra size geldi. Destek istiyorsunuz. Bu hiç adil bir şey değil. Sizin özgür üniversite gibi bir talebiniz de yok. Sadece size gelen bir yasağı engellemek istiyorsunuz," dedik. Ama biz YÖK yasalarına ve bu arada türban yasağına karşı mücadeleyi sürdüreceğiz. İslamcı öğrenciler televizyonlarda filan daha ılımlı, diyalogdan yana bir tavır sergilemeye çalışıyorlar. Ama öyle olmadığını, bizim türban yasağına karşı çıkmamızdan sonra bile onların tavırlarının değişmediğini biz biliyoruz. Kamuyunda bu, ya destek ya da tam karşıtı gibi değerlendiriliyor. Laiklik ve şeriat arasında bir saflaşma yaratılıyor. Üçüncü bir seçeneğimiz olduğunu iyi anlatabilmemiz, kendimizi ayırt edebilmemiz gerekiyor.

“Baskıyla kimliğimize sahip çıktık”

Bu yıl başörtüsüyle ilgili değişik bir uygulamaya gidildi. Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Mevzuatta bir değişiklik yapılmadığı için kayıt yapılmasının bir aldatmaca, bir göz boyama, bir sindirme olduğunu düşünüyorum. Hatta bu uygulamanın geçen sene yalnızca İstanbul Üniversitesi'nde bu sene bütün üniversitelerde olduğunu görüyoruz.

Bu uygulamalarla 28 Şubat arasında bir bağlantı görüyor musunuz?

Tabii, öyle. Askerlerin siyasete karışması doğru değil.

Geçmişte bir Refahiyol hükümeti yaşadık. Bu sorun o sırada da çözülmüdü.

Tepki çekmemek istediler. Geldikleri gibi başörtüsüne müdahale etmek istemedi Erbakan. Başka şeyler, mesela ekonomide havuz sistemi gibi, bazı sözleri dikkat çekti. İcraatta da bir şey yok. Biz belli bir icraat yapabileceklerine inanmıyorduk zaten. Biz Müslümanlar Ozal'ı arıyoruz. O dengelerin adamıydı. Her iki tarafı da dengede tutuyordu ve Müslümanlar daha rahat hareket ediyorlardı.

Kızların üniversiteye gitmesi, okuması filan hiçbir kesimin hoşuna gitmiyor. Türbanı savunuyorlar ama aslında kızların okumasını, sonra çalışmasını isteyen yok.

Siz gelmeden önce ben de bunu düşündüm. Aslında Türk erkeği kızının okumasını istiyor ama bunu evine mahsus kullansın istiyor. Çalışsın diyen az, onlar da kendini kurtarsın diyor. Kamu alanına gitsin, kocasına karşı ekonomik özgürlük kazansın diye değil. Okumaya daha sıcak bakıyorlar ama çalışmaya değil.

İmam hatip okullarında kızların başının örttürüldüğü söyleniyor.

Oranın adı zaten imam hatip. Öğretmenler haliyle okula uyum sağlanmasını istiyor. Birçok insan çocuğunu imam hatipe dinsel kaygılarla değil, ahlaki kaygılarla gönderiyor. Devlet de oralara gidenin kendi rızasıyla gittiğini biliyordu.

Öğretmenlerin örtünmesine de müsamaha gösterildiği söyleniyor.

“Yok, imam hatiplerde bir sürü açık öğretmen vardır. Özellikle muhafazakâr aileler tercih ediyor. Dindar insandan zarar gelmez diye. İstemeyen açıklar da dayanamaz gider imam hatipten.

Ben şunu sormak istedim, işin kaynağına müdahale edilmiyor değil mi?

Bu son uygulamayla edildi. İmam hatiplerin telefonları durmazdı kayıt zamanı, şimdi özellikle erkek çocuklar girmek istemiyor. Çünkü üniversiteye giremeyecekler. Ama kızlar devam ediyor. Ben imam hatipte okudum. On yedi yaşına kadar açtım. Ablalarım açıktı. Bir eniştem sosyalistti. Sonra kapanmayı tercih ettim. Sonra 1980 ihtilali oldu, başımızı açıp okula gireceksiniz dendi, ben girmedim. Halbuki daha yeni kapanmıştım. Ailemin baskısı, sosyalist eniştemin baskısı, çibanlar dök-

tüm, ama Kuran okumuştum, bu iş böyle olmaz dedim. Sonra hafız oldum, umreye gittim, okulu da dışarıdan bitirdim. Biz Bursa'da on beş kızdık örtülü. Hepimiz bir yere geldik. Ben daha önce *Zaman*'da çalıştım, oradaki Nureklerle da çok mücadele ettim. Siz erkekler olarak kadın sayfasını yazamazsınız dedim.

Başörtüsü baskısı olmasaydı politize olur muydun?

Olmazdım elbette. Yeni kapananlar daha çok olmazdı. Ben o baskıyla kimliğime sahip çıktım. Hatta baskı olmasaydı imam hatipler kendi kendine öğrenci bulamayacaktı. İmam hatipler laçkalaşmaya başlamıştı, kapalı olduğu halde insanların inançlarından soğudüğünü biliyoruz. Ama baskı olunca politize oldular, bazı şeyler yerleşti.

Seksen sonrası başörtüsü yasaklandı ama Kuran kursları, tarikatlar güçlendirildi.

Biz tarikatlara çok karşıyız, çünkü onlar devleti besleyen faktörlerdir. Bu kızların maneviyatını ellerinden alıyorlar, kızlar patlıyor. Serbest bıraksalar amaçlarına daha iyi ulaşacaklar. Bu kızların hareketleri bizi sevindiriyor doğrusu. İnsanların uyanmasına yol açıyor, insanlar politize oluyor. Laçkalaşmış kızların örtüsüne sahip çıkmasına sebep oluyor. Gelinen yer bir yandan üzücü, bir yandan sevindirici. Şimdi Fazilet de gelse, bir şey yapmaz. Kutan diyor zaten değiştik diye. 28 Şubat aslında başarıya ulaştı ama son gülen iyi güler derler ya, Müslümanlar da sonunda gelecek. Neden dersiniz, imam hatipler kapandı, Müslümanlar çocuklarını kolejlere gönderiyor, dindar kolejler var, Müslüman yetiştiren kolejler var, bunları nasıl önleyecekler, benim çocuk yuvalarım var, nasıl önleyecekler? Bir ayet vardır, hayır bildiğiniz şer olacak, şer bildiğiniz hayır olacak diye. Ben aslında seviniyorum. Bugün Müslümanlık azalmıyor. Kılanlar da kemikleşiyor.

Örtülü kadınların giremediği her yere örtülü erkekler giriyor. Kadınlar uzaklaştırılıyor böylece.

(Kocasız söze karışıyor) Kusura bakmayın müdahale ediyorum, samimi söylüyorum. Kenan Evren bir zamanlar söylemişti, “Ben başörtülülere görünce sinir oluyorum,” diye. Bugün birçok insan sinir oluyor ama gördüğünüz kızların hiçbirini benim kadar sıkı bir İslamcı değildir.

“Kızlar okula kapalı gelmek mecburiyetindeler”

Adının açıklanmasını istemeyen bir imam hatip lisesi öğretmenine, imam hatiplerde başörtüsü konusunda nasıl bir uygulama yapıldığını sorduk.

İmam hatiplerde kız ve erkek öğrenciler aynı binada olsalar bile ayrı sınıflarda, ayrı bahçelerde bulunuyorlar. Herhangi bir şekilde bir araya gelmiyorlar. Kızlar okula kapalı gelmek mecburiyetindeler. Yönetmelikte sadece Kuran dersinde kapanılacağı belirtilir ama dokuz yıldır imam hatip lisesi öğretmenliği yapıyorum tek bir kız öğrenciyi başı açık görmedim. Bir kız öğrenci servise bile başı açık binemez. İlkokulu henüz bitirmiş yaşta bir kız çocuğunun başını örtmesi çok kolay sağlamıyor. Aileler, özellikle İstanbul'a sonradan gelenler kızlarını korumak istiyorlar. Namus meselesi var, bir yandan da dinlerini öğrenirler diye düşünüyorlar. Eğitimi iyileşti, üniversiteye girme şansı var diye seksenli yıllarda bu liselere rağbet çok arttı. Şöyle bir şey oluyor: Devletin bir grup okulunda kızların başını açması fiilen yasak. Eskiden bazı kadın öğretmenlerin derslerinde başı açık kız öğrenciler olurdu ama koridora çıktıklarında hemen örtünürlerdi. Şimdi benim dersimde “İsterseniz açın,” diyorum, “Hocam aç kapa aç kapa zor oluyor,” diyorlar. Okulda bir kız öğrencinin saçının bir kısmı görünse azarlandığını biliyorum. Bu hem idari bir baskı hem de hiçbir öğrenci kendi arkadaşları tarafından dışlanmak istemiyor. Tabii en önemlisi, daha on bir yaşındayken örtünme ve benzeri kurallara uymazlarsa başlarına gelecek cehhenemi cezalarla kız çocuklarının korkutulmaları. Bence bir tür şeriat yanlısı yapıldıkları bir süreç yaşanıyor. İmam hatip liselerinde hem dindar olup hem başı açık olunabilir diyen

hiçbir idari ekip yok. Aralarında, “Başörtüsü yetmez pardesü de giymek lazım,” diye tartışma oluyor sadece. Bazı kadın öğretmenler zaman içinde kapandılar, bu bir sosyal çevreye yakınlaşmakla ilgili olabiliyor. Bazı kadınlar mesela bir niyet tutuyorlar hayatlarında önemli bir konuyla ilgili, olursa örtüneceğim diyorlar ve sonra örtünüyorlar. Bazıları da çıkarlarına uyduğu için örtünüyor. Bir kadın niye örtünüyorsa diye kınayan yoksa, kapana-rak huzur bulabiliyor, girdiği yeni çevre de onu çok takdir ediyor pohpohluyor oluyor. Kılık Kıyafet Yönetmeliği'nin uygulamaya girmesiyle başını açan öğretmenler oldu. Ama bunlar kendi gruplarından baskı görüyor. Perukla gelenler eleştiriliyor. Tekrar başını kapayanlar oldu ama şimdi haklarında soruşturma açılacak.

Şimdi imam hatipler meslek liseleri. 12 Eylül'den sonra üniversiteye giriş olanakları genişletildiği için cazip hale geldiler. Ama kız mezunlar için dini görev kadrosu çok sınırlı. Üniversiteye giriş için bu yılki sistemde bütün meslek lisesi mezunlarını kendi alanında eğitim yapmaya teşvik eden bir düzenleme yapıldı. Bizim son sınıflarımızdan pek çok talebe dışarıdan eğitime alınan liselere kayıt alıyor. Müdürümüzün tepkisi ilginç, “Bunlar cepheyi terk ediyorlar,” diyor. Bizim lisede kız öğrenci sayısı erkek öğrenciden çok. Benim öğrencilerim bana gelip alenen şeriat propagandası yapabiliyorlar. Kızlardan beklenen ne yüksek okullarda okuyup âlim olmaları ne de imam olmaları zaten olamıyorlar. Bence onlardan beklenen kendi deyimleriyle, “tebliği” olmaları.

Röportajlar:
Ayşe Düzkın, Handan Koç

“Bu iş çok kısa süre içerisinde bitebilir”

İnanan kadınların devlet dairelerinde ve okullarda başlarını örtmeleri meselesine yaklaşımınız nedir?

Biz bu meseleye inananların inançlarını yerine getirmeleri meselesi olarak bakmıyoruz ve böyle de bakmamak gerekir. Demokrasiye inanan bütün partilerin görevi tabii ki bütün vatandaşların istedikleri gibi yaşayacakları bir alt yapıyı sağlamaktır. Ama bugün geline nokta türbanla ilgili başlatılan bu siyasi şovun başka amaçlar taşıdığını düşünmekteyiz. Çok açık bir biçimde bir takım insanların inançlarının gereğini yapmalarının çok uzağına düşünülmüş, bu durum ne yazık ki siyasette ucuz bir malzeme haline getirilmiştir. Özel alandaki özgürlüklerin kamu alanına bu anlayışla taşınmaması gerektiğini düşünüyoruz. Ülkeler yasalarla yönetilir. Biz bazı yasalardan memnun olmayabiliriz. Partim adına da söylersem bu anayasa değişmelidir. Ama var olan yasa maddelerine, yönetmeliklere uymak da T.C. vatandaşlarının mükellef oldukları bir iştir diye düşünüyorum. O yüzden ben üniversitelerin açıldığı ve Türkiye'nin artık seçim atmosferine girdiği bu günlerde bu organizasyonların siyasal bir içerik taşıdığını; siyasal olarak örgütlendiğini ve siyasette kadının malzeme yapıldığını düşünüyorum.

Bu dönem eskisinden farklı bir uygulama var. Kaydedilen öğrencilere yönelik bir ikna politikası yürütülüyor. Geçen dönemde güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelen öğrenciler şimdi hocalarıyla karşı karşıya getiriliyor.

Bir kere bu çok güzel. Üniversitede çocuğun polis karşı karşıya gelmesi engelleniyor böylece. Tabii biz ormanı bırakıp ağaçla uğraşıyoruz. Öğretmen arkadaşlar imam hatip okullarına kayıtların düştüğü ve devlet okullarına kayıtların yığıldığını söylüyorlar. Ben inanıyorum ki insanlar çocuklarını dinci olsun, imam olsun diye imam hatip okullarına göndermiyorlar. Bir sınıfta 90 kişi olursa, öğretmen açığı varsa, ders araç gereci ve laboratuvar yoksa ne yapacak yurttaş? O zaman yapılması gereken bugüne kadar bozulmasına seyirci kaldığımız bütün kurumların yeniden yapılanmasını sağlamaktır. Sekiz yıllık eğitim adına devletin kasasına trilyonlarca lira girdi. Bu para eğitimin alt yapısının iyileştirilmesi için mi kullandı? Siyasi iktidar bu iradeyi gösteremedi. Ekonomik alt yapı iyileştirilmezse, insanların özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşadığı o sahipsizlik, o kimliksizleştirmeye karşı sosyalizasyon projeleri, kente entegrasyon çalışmaları devreye sokulmazsa ağaçlarla uğraşmanın bize kazandıracağı bir şey yoktur. Biz bu cumhuriyeti kuran insanların torunlarıyız. Yani bizim genlerimizde bu güç var. Burada eksik olan kararlılık.

1980'den sonra bir yandan dinci örgütlemeler desteklendi, bir yandan da örtülü kızların üniversiteye girmeleri engellendi. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu? Siyasal İslamı güçlendirecek bütün alt yapıyı oluşturuyorsunuz, uçaklardan Kuran atıyorsunuz. Bu ülkede solu, sosyal demokrasiyi sindirme adına dini bir panzehir olarak kullanıyorsunuz. Tarikatlara hodri meydan diyorsunuz. Onlara kamunun bütün güçlerini peşkeş çekiyorsunuz; dış kaynaklı para kullanmalarına göz yumuyorsunuz. Siyasal İslam yanlısı bir serma-

ye grubunun oluşmasını sağlıyorsunuz. Bürokraside kadrolaşmayı gerçekleştiriyorsunuz. Sonra neden şikâyet ediyorsunuz?

Şimdi iktidarda siz olsaydınız, ne yapardınız?

Tabii ki iktidar koltuğundan bakmanın insana getireceği avantajlar, bilgiler var. Onları kullanarak bakmak ayrı bir şey. Ama bulunduğum yerden şunları söyleyebilirim. Bu işin temelini teşkil eden sorunların çözümüne el atmak gerekir. Buna el atmadıkça üniversitedeki yasağı ne kadar uygulamaya çalışırsak çalışalım birilerin bunu kullanır ve infial oluşturmaya çalışır. Bunu önlemeye çalışmanın yolu, eğitim sistemini gerçekten laik, demokratik, özgürlükçü bir anlayışla inşa etmek. Bunu sadece üniversitelerde değil, ilkokuldan başlatmak. Üniversiteler 1980'den sonra bin türlü kısıka alındı; Türk-İslam sentezi dayatıldı, YÖK uygulandı. Buradan özgürlükçü, demokratik, adalet duyguları yüksek bir kuşak nasıl çıkacak?

Ama aynı görüşe sahip erkekler üniversiteye girebiliyor.

İşte kadın olmanın ikinci kez yarattığı sıkıntılar. Ve bu tür şovlarda kadın daha çok malzeme yapıyor.

Ama erkeklerin girebildiği bir yere bir grup kadının giremiyor. Belki adamlar daha tehlikeli.

Kesinlikle doğru söylüyorsunuz.

CHP'nin örtülü kızlara yönelik olarak var olan- dan farklı bir uygulaması olacak mı?

Zannetmiyorum. Bu gidişe bir dur denilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü başkalarının yaşam biçimlerine hoşgörüle bakmayanların kendileri için hoşgörü beklemeleri de biraz tartışılır. Bizim farkımız ikiyüzlü davranmamamız.

Bugün alt yapı önlemleri almaya başlarsanız bunun sonucunu on sene içinde alırsınız.

Evet, Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra harf devrimi uygulamaları yapılmaya çalışılırken; o zamanı düşünün. Bütün kurmaylar bu iş beş yılda altı yılda olmaz diyor. Mustafa Kemal ise, bu iş üç ayda ya çözümler ya çözülmez diyor. Türkiye Cumhuriyeti o zaman başlattığı seferberlikle üç ayda bu işi bitiriyor. Bu türban işi de çok kısa süre içinde bitebilir. Tercih edeceksiniz ve kimi tercih ettiğinizi açıklamaktan da çekinmeyeceksiniz.

Örtünenler bir azınlık ama güçlü bir azınlık. Bu, sizin dediğinize göre birkaç kuşak, ya zorla ya da şimdiki gibi iknaya, ki o da bir tür zorlamadır, acıtılacak. Ya da okula gitmeyecekler bunlar.

Bu neyi tercih ettiğinize bağlı. Eğer hükümet gerçekten laik, demokratik, sosyal hukuk devletinin eksiklerini tamamlamak, yeniden inşa etmek, halkını 2000'li yıllara özgürlükçü, adaletçi bir sistemle taşımak istiyorsa bir tercih yapacak. Cesaret ve kararlılık bir siyasetçinin temel vizyonudur.

Bu kızlar ne yapsın?

Sizin de bir biçimde dile getirdiğiniz, bazı gerçekleri bunlara anlatma projesi güzel. Bunun daha aktif, daha etkin bir şekilde uygulanması gerekli. Bu kızlarımıza da laik Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaş olmanın getirdiği bir takım kuralları anlatmaya çalışmak lazım. Sonuçta onlar bizim çocuklarımız ve bu ülkenin yoksul kitlelerinin çocukları. Onlara da biz sahip çıkacağız. Ama Türkiye açısından da böyle önemli bir noktayla karşı karşıyayız.

“Destek veren sol, sapma içinde”

Üniversiteli Deniz, türban yasağına karşı eylemler sürerken türbana karşı eylem yapıp gözaltına alınan SİP üyelerinden.

Bu konu türbanlı bayan öğrencilerin eğitim hakkının engellenmesi gibi bir insan hakları çerçevesine indirgenmeye çalışılıyor. Bu çerçeveden de soldan destek gördüler. Biz bunu onaylamıyoruz. Biz 2 Mart'ta, üniversite önünde bir açıklama yaptık. Bu eylemin esas çerçevesi YÖK'ün ve şeriatçıların durduğu yeri protesto etmektir. Bizce şeriat bayrağı olan türban denilen kılık kıyafetle okula gelmesine karşı duruşumuzu da ifade etmek istedik. Şu da önemli, bu insanlar ne zamandan beri üniversitelerde sayıca bu kadar çoğaldılar. Türbanlılara destek veren solun içine düştüğü durumu sapma olarak görüyoruz. Harcını ödeyemediği için ya da faşistlerin saldırılarından ötürü okula gelemeyenlerin durumu aynı kefe mi konulmalı, bunu soruyoruz. Başları sıkıştığı zaman solculardan destek almak istiyorlar. Başka eğitim hakkı engellenenler için bir duruşları yok oysa ki. Destek veren solcuları da uyarmak noktasından hareket ettik. 80'den sonra eğitim kurumlarının kadrolarında bu insanlara yer açıldı, siyasi iktidarlar bilinçli bir şekilde bunu yaptılar. Gericilik palazlandırıldı. Siyasi iktidarın şeriatçılığı ve faşizmi yeri geldiği zaman kullandığını düşünüyoruz. YÖK kendi tavrını ilerici olarak lanse etmeye çalışıyor. Biz YÖK'ü asla ilerici bir kurum olarak görmüyoruz. Sosyalistlerin tavrının şeriatçılığa geçit vermemek olması gerektiğini göstermek istedik. Biz oraya öğrenciler ve parti yöneticileri bir arada gittik ve polis bize açıklama yaptırmadı, saldırdı. Biz direndik ve kadın erkek şiddete maruz kalarak gözaltına alındık. Gözaltında da polis sert tutumunu sürdürdü. Hakkımızda mahkeme açıldı ve okullarımızdan türbanla ilgili eylem yapma gerekçesiyle uzaklaştırma cezası aldık. İşin ilginç türbanlılardan bu tür ceza alan olmadı. Başlı bağlı bir kız öğrenciyle birlikte okumak beni rahatsız eder. Mesela bizim Cumartesi Anneleri'miz arasında da başlı örtülü olanlar var, benim anneannemin de başlı örtülüydü. Bu insanların örtünmesinin geleneksel bir anlamı var. Diğerlerini görünce benim aklıma gerici karanlık Sivas'ta bizim insanlarımızı yakan güçler geliyor. Genelgeyi çıkaranlar konuyu gericilik olarak görmüyor, kendi yasalarının arkasında durmuyor ve kaypak davranıyorlar. Biz üniversitelerin aydınlanmacı kanallar olması gerektiğini düşünüyoruz. Başka yerlerde olabilir ama okullarda başlı kapalı kız öğrencilere yer olmamalı. Milli eğitim kadrolarından gericiler temizlenmeli.

Bunu yasaklayınca onlar okula ve devlet dairelerine giremiyorlar. Kamusal alanla din karşı karşıya geldiğinde, hele de kamusal alan zaten kadınlara yasaksa, kadınlar hangisini tercih eder?

Araştırmış değilim ama gazeteler yazıyor. Tarikatların başını örtenlere, 300 dolara, 500 dolara varan burslar verdiklerini söylüyorlar. Bütün bunlar bize gösteriyor ki bu işin bir başka yönü var. Şimdi mesela kendi ilçemden biliyorum, DYP'nin tabanında Atatürk ilkelerine bağlı, pırıl pırıl insanlar var. Genel Başkanlarımızın Anadolu'da yaptıkları konuşma karşısında infial duymuyorlar mıdır? Bu süreçte Türkiye'de çok dik durmak gerekiyor. Bence herkesin Mustafa Kemal'i yeniden okuması gerekiyor.

Trabzon bileziği Anadan kıza hasır işi

Trabzon'daki kuyumcularda hasır işi gümüş bilezikler kalınlığına göre 15-25 milyona satılıyor. Altın bilezikler ise yine kalınlığına göre 200-300 milyona gelebiliyor. Bu zarif takılara göz nuru döken kadınların aldıkları ücretler ise bu fiyatlarla kıyaslanır gibi değil. Tek tek evlerinde, her türlü sosyal güvenceden yoksun bir biçimde ve gülünç ücretlerle hasır işi yapan bu kadınlardan biri otuz beş yaşındaki Meryem Ugurlu. Onunla iş almaya geldiği kuyumcуда, daha sonra da Akçaabat'taki evinde işi üzerine konuştuk.

Ne kadar zamandır bu işi yapıyorsunuz?

Çok oldu. On on beş senedir yapıyorum.

Hasır işi dışında bir işin var mı?

Trabzon'da kurs öğretmenliği yapıyorum, dikiş kursu. Kışın altı ay kursta çalışıyorum, yazın boşum. Kadrosuz çalışıyorum. Ayda yirmi beş milyon alıyorum. Trabzon'da geçinmek çok zor. Köyden yeri olan, toprağı olan rahat. Ama geliri olmayan, her şeyi bizim gibi parayla alanın işi zor. O yüzden bir yandan da hasır işi yapıyorum. Komşular dantel, tığ işi filan da yapıyorlar.

Hasır işini hep evlerde mi yapıyorsunuz, yoksa kadınların toplu çalıştıkları atölyeler filan var mı?

Yok. Evde yapıyoruz.

En çok hangi yörelerde yapılıyor bu iş?

En çok Akçaabat'ta, Mersin Köyü'nde.

Nasıl öğrendin örmeyi?

Ben kursta öğrendim. Aslında herkes daha küçükten annesinden öğreniyor çünkü çok eskiden beri hep yapılmış bu iş. Eskiler hep biliyor. Benim annem buralı değil, o yüzden kursta öğrendim. Ama benim üç yaşında kızım var, o şimdiden örüyor. Öğrenmesi zor değil ama ince iş, ba-

şında devamlı oturacaksın.

Teller parmaklarını kesmiyor mu?

Alışana kadar kesiyor, acıtıyor, yara yapıyor. Sonra parmak uçları nasır oluyor böyle. Tırnakları kırıyor, güdük güdük yapıyor. Çok yapmca alıyorsun tabii. Bir de gözleri yoruyor insanın.

Çok kadın var mı bu işi yapan?

Çok. Akçaabat'ın çoğu bununla geçiniyor zaten.

Parası iyi mi?

Hayır, parası çok az. Mesela gümüş bir gerdanlığı 1 milyona, de ki 1 milyon iki yüz elliye yapıyoruz. Bütün gün oturursan 2 günde bir gerdanlığı ancak bitirebiliyorsun. Zaten gidip gelirken, yol parası filan, kahyor sekiz yüz. Bilezikten 2 milyon, 2 buçuk milyon filan alıyoruz. Bilezik daha enli olduğu için daha uzun sürüyor; dört beş günde ancak biter.

Ortalama aylık kazancın ne kadar oluyor?

Valla gümüşle pek olmaz da altın yaparsan biraz daha iyi. Gümüş olursa ancak ayda on milyon. Altın gümüş aslında pek fark etmiyor. Gümüşten iki milyon alırsan, altından 2 buçuk milyon. Altının işi daha ince. Telleri tartıp veriyorlar. Birazcık kaybedersen parandan düşüyorlar. Gümüş daha ucuz, o kadar titiz olmuyorsun. Ben çocuğum olduğu için altın almak istemiyorum. Çocuk oynuyor, toplanıp bahçede ya da birbirimizin evinde

Trabzon bileziği ve gerdanlığı ya da Trabzon'da adlandırıldığı biçimiyle hasır işi, kadın emeğinin yoğun bir biçimde kullanıldığı, yöreye özgü bir takı. Ama bu takının ünü yöreyi aşmış durumda. Bundan on yıl kadar önce, gümüşten yapılan İstanbul'da kentli kadınlar arasında moda bile olmuştu. Trabzon'daki küçük kuyumcu dükkânlarından birinin sahibi, hasır işi takıların toptan İstanbul'a gönderildiğini, oradan her yere, bu arada İspanya, İtalya, Fransa ve Almanya'ya gönderildiğini anlatıyor. Hasır işinin esas emek ve zaman isteyen kısmı, ince gümüş ya da altın tellerin tığa benzer bir alet yardımıyla örülmesi. Bu iş Trabzon ve çevresinde, özellikle de Akçaabat'ta, kadınlar tarafından parça başı olarak yapılıyor. Kadınlar kuyumculardan tarttırarak aldıkları telleri evlerinde örüp teslim ediyorlar. Daha sonra kuyumculara ait atölyelerde bilezik ve gerdanlıkların kelepçeleri takılıyor, elle yuvarlayarak biçim verme işleminden geçiriliyorlar ve parlatılıp son haline getiriliyorlar. Eroğlu Kuyumculuk'un sahibine göre, örüldükten sonraki işlemler iki saat içinde bitiyor. Hasır işi takı üretimi ve ticaretiyle ilgili bilgi almak üzere görüştüğümüz Trabzon Ticaret Odası Sanayi Şube Müdürü Cengiz Akyüz, hasır işinin geleneksel yöntemlerle ve daha çok amatör bir biçimde yürütüldüğünü, üretimde de satışta da sipariş usulünün geçerli olduğunu söylüyor. Ticaret Odası kayıtlarında, ihracatta ilişkin ancak 10-15 milyar lira tutarında birkaç işlem görüldüğünü, bunun da numune ihracat anlamına geldiğini söylüyor. Akyüz'e göre, üretimde ihracat da miktar olarak çok daha yüksek ama bir yapılanma organize edilmediği için ne standartizasyon ne de güvenilir bir istatistik söz konusu.

örüyor bazen, düşürebiliyorsun, incecik teller, kaybetmek kolay. Çocuktan önce altın yapıyordum.

Eşin çalışıyor mu?

İnşaatta filan iş bulunca çalışır. Bir gün çalışıyorsa on gün işi yok. Onun da toprağı yok. Annesinin var küçük bir yeri köyde ama kendileri işliyorlar, bize faydası yok.

Senin kazancınla geçinebiliyor musunuz?

Nasıl geçineceğiz, görüyorsunuz işte. Çocuğun astımı, bronşiti var. Tıkaniyor. İlaç parası yetiştiremiyor. 3 milyona girmiştik, şimdi kira 6 oldu. Suyu, elektriği, ısıması 14 milyon buluyor.

Nesrin Tura

9 PAZARTESİ

Yirmi yaşındaki Sevtap'ın 24 yıl hapsi isteniyor

Sevtap henüz yirmi yaşında. Eski patronunu öldürmekten yargılanıyor. Kendisini taciz ettiğini söylediği eski patronunu kırk iki yerinden bıçakladığını söylüyor.

Güzel dostuma umut dolu merhaba,

Haklısın; sadece bedenim içerde.

Beynimle, düşüncemle her zaman sevdiklerimin, sizlerin yanındayım. Üretkenliği tüketmeye yetmeyecek bu dört duvar, demir parmaklıklar. İçeride de, dışarıda da yaşam olanca güzelliğiyle devam ediyor. Her yerde, her zaman yapacak çok şeyimiz var. (...) Burada çok iyi arkadaşlar edindim. Ortama alışmam da çok kolay oldu. Kaygı içinde olduğunu biliyorum ama inan bana o kadar da olumsuz bir yer değil. Sadece bizim gibi insanlara burada çok iş düşüyor. İnsanları gözlemliyorum. Her birinin geçmişinde derin yaralar var. Düşünüp kendimi geliştirmeye, eğitmeye çalışırken, bir yandan da insanlardaki kötü izleri, suskunluğu silmeye çalışıyorum. İhtiyaçlarıma gelince; tahmin edebileceğin gibi kitaba hayır demem. Buraya gelmeden önce çok olumsuz düşünüyordum. Kapı açıldı, içeri girdim. Birçok şey daha kolay göründü gözüme. Alışmam gerektiğini düşünürken, yavaş yavaş bütünleştiğimi gördüm. Sürekli uğraşacak bir şeylerim oluyor. Boncuk işliyoruz çoğunlukla. Kitap okuyorum, mektup yazıyorum, bir de normal ev işleri türünde işler var. Şimdilik günlerim genellikle güzel geçiyor. Umutluyum, güçlüyüm. Üstelik bir de senin gibi dostların var olduğunu biliyorum. Tek korkum bu üretkenliği kaybetmek, aynı şeyleri yapmaktan dolayı sıkılmak. Bunun olmaması için de ne gerekiyorsa yapacağım. (...)

Üniversite konusunda tahmin edebileceğin gibi çok istekliyim. Fakat artık içerideyim ve maddi anlamda yeterince yük olduğumu düşünüyorum. Bu yüzden önce biraz düşünmem ve bir gelir kaynağı bulmam gerekiyor. Bunu yapmam pek uzun sürmez sanırım. Üniversite masraflarımı karşılamaya yetecek ölçüde bir gelir edinirsem hemen sana bildiririm. Sen de ondan sonra form vs. getirirsin.

(...) Kabullenmesi biraz zor ama uzun yılları göze almam gerekiyor. Zaten bu fikre kendimi oldukça alıştırdım. Sıkıntılar, hüznler hep olacak ama bu hiçbir şeyi değiştirmiyor. Bu süreyi burada geçireceğime göre; en iyi, en üretken şekliyle geçirmek için çabalamalıyım. Senin oldukça kaygılı olduğunu görüyorum. İnan, buna hiç gerek yok. Çünkü bir süre sonra burası da evi gibi oluyor insanın. Kalıcı arkadaşlar ediniyoruz, güzel dostluklar kuruyoruz. İnsan uyum sağlayabildiği her yerde rahat edebiliyor. Ben uyum sağlama konusunda hiç zorlanmadım. Umarım Mahir de aynı konumdadır. Gün gelip dışarı çıktığımızda tabii ki her şey çok daha farklı olacak. Sen de umudunu yitirme. Bu hiçbir yere sığdırılamayacak umudu da birlikte taşıyalım.

(...) Ben de sizler gibi, burada geçireceğimiz sürenin verdiklerinin aldıklarından çok daha fazla olmasını diliyorum. Kendimi geliştirmek için

elimden geleni yapıyorum. Dışarıda basit gördüğümüz, üstüne düşmediğimiz şeyler bazen burada o kadar çok işe yarıyor ki... İnsanlarla bütünleşmeye, kendimle birlikte onları da geliştirmeye çalışıyorum. Bu da büyük bir sabır ve uzlaşmacı bir tutum gerektiriyor. Çünkü herkes çok gergin. Baştan sona süren ezilmişlik onları kısır döngülere doğru sürüklüyor. Bense en doğru şekilde onlarla iletişim kurmaya çalışıyorum. Ablamdan ilkökul ders kitapları istemiştin. Onlar gelirse burada başlattığım okuma yazma derslerini devam ettireceğim. O kadar istekli çalışıyorlar ki, onları görmeni isterdim. Gazetemi değiştirdim. Bundan sonra her gün Radikal yerine Gündem gelecek. Buna çok seviniyorum. (...) Senden bütün işçileriyle ilgili haberlerin devamını bekliyorum. Ortalık şu anda nasıl? Artık gazetem geldiği için bir olay olduğunda takip edebileceğim ama sen de söz edersen sevinirim. (...)

Kelebek romanını görünce havalara uçtum desem yeridir. Mahir öyle bahsetmişti ki. Kitabın içeriği hakkında bir şey söylemedi ama benim okumamı çok istiyordu. Ben de meraktan çatlıyordum. Çok iyi oldu getirmeniz."

Sevtap'ın cezaevinden sevgilisi Mahir'in annesine yazdığı mektuplar onun siyasi bir davadan yargılandığı izlenimini veriyor. Oysa Sevtap'ın cinayet iddiasıyla 24 yıl hapsi isteniyor.

Sevtap henüz yirmi yaşında. Sevgilisi Mahir de on yedi. Tam üç yıl arayla aynı gün 17 Ağustos ta doğmuşlar. Son doğum günlerini de aynı yerde, Buca Cezaevi'nde geçirmişler. İkisi de aynı suçla yargılanıyor, ikisi hakkında da aynı ceza, 24 yıl isteniyor.

Sevtap'la Mahir'in yollarını solculuk birleştirmiş. Arkadaşlarının anlattığına göre ikisi de "iyi" solcu olmak için çabalıyorlarmış. Mahir solcu bir anne babanın oğlu, liseden ayrılmış, tornacı. Anne ve babası işçi olan Sevtap da lise mezunu, kitap pazarlaması, tezgâhtarlık gibi işlerde çalışıyor.

Öldürdükleri iddia edilen Necati Küçük de solcu, o da tam kırk yaşında. İddiadan öte, Sevtap onu öldürdüğünü söylüyor.

"Böyle bir şeyi tanımadığımı insanlara anlatamam"

Necati Küçük ile Sevtap ve Mahir'in yollarını da solculuk birleştirmiş. Necati Küçük de tıpkı Sevtap ve Mahir gibi gençliğinde solculuğu seçmiş. Bu yüzden cezaevinde yatmış, öldürüldüğü ana kadar da politikayla başını kesmemiş. Bir buçuk yıl önce, Sevtap ve Mahir'in birbirlerine âşık oldukları sıralarda, iş arayan Sevtap'a Mahir, bu "ağbisi"nin yanında iş bulmuş. O günleri bir erkek tanıktan dinliyoruz. "Önce Mahir konuştu benimle, Necati'nin Sevtap'ı taciz ettiğini söyledi. Sonra Sevtap'la birlikte geldiler, anlattılar durumu. Ben de onlara Necati'yi partinin disiplin kuruluna verebileceklerini söyledim. Sevtap, 'Böyle bir şeyi tanımadığımı insanlara anlatamam,' dedi. Ben de en iyi çözümün işten ayrılması olacağını söyledim," diyor. Bir kadın tanık ise, "Ben tecavüze uğramıştım, Mahir benim yakın arkadaşımdır, bu durumu onunla paylaşmıştım, belki de bu nedenle benimle konuşmayı tercih ettiler, onlara yardımcı olmaya çalıştım," diyor. O dönem Sevtap'ın yaşadıklarını bilmeyen bir kadın tanık ise, "Olayı duyduğumda şaşırmadım, Necati uçkuruna düşkün, kadınlara mavi boncuk dağıtan erkeklerdendi, şimdi daha çok kızın durumuna üzülüyorum," diyor.

Yine o günlere dönersek, Sevtap siyasi olarak "önemsedikleri" arkadaşlarının, ilk tanışın önerisini dinliyor ve işten çıkıyor. Ancak kendi ifadesine göre Necati Küçük'ün tacizleri bitmiyor. Sık sık evden arıyor, okul çıkışı arabasıyla okulun önüne gidiyor, "Seninle birlikte olmak istiyorum," diyor. Taciz ediyor, şiddet kullanıyor. Ancak Sevtap, ne sorguda, ne duruşmada, ne de bize tacizin ayrıntısı hakkında bilgi vermiyor. Şiddetle ilgili olarak ise önceleri tokat attığını, olay günü de daha yoğun bir şiddet kullandığını söylüyor.

"Vurmaya başlayınca gerisi nasıl geliyor fark etmiyorsun"

Evet, gelelim olay gününe... Sevtap o günü şöyle anlatıyor: "Yine beni aradı, çok önemli bir şey söyleyeceğini söyledi. Zaten hep böyle ikna ediyordu görüşmemiz için. Ben de bazen çok ısrar ettiğimde belki onu ikna edebilirim diye görüşüyordum. Olaydan kısa bir süre önce yolda karşılaştık, yine birlikte bir yerde oturmak istediğini söyledi. Ben kabul etmeyince, 'Bana çektirdiklerinin hesabını vereceksin,' diye beni tokatlamaya başladı. O gün yine beni çağırdığında, korktuğumu ve görüşmek istemediğimi söyledim. 'Büroya gel, büroda başkaları da olacak,' dedi. Belki son kez konuşur ikna edebilirim diye düşündüm. Gerçekten de gittiğimde büroda iki kişi vardı, biraz konuştuk. Sonra bürodakiler çıktı, ben de çıkmak istediğimi söyledim, 'O

Mahir'den annesine

"Şunu daha iyi anlıyorum ki, insanların niteliğini belirleyen, onların dışardaki yaşamlarından ziyade, kendi kişisel dönüşümlerini tamamlaması ve kişiliğiyle toplumda birey olabilmesidir. (...) Geçmiş, yaşananlar ve mutlak hedeflerimiz hakkında muhakkak daha rahat değerlendirme yapma olanağı buluyor insan içeride. Belki kimi dönüm noktalarında kendimi biraz daha hatalı yahut çaresiz buluyor olmam, yine de hiçbir zaman bize geçmiş yargılama hakkını tanımaz. Bizlerin yapması gereken, tüm bu yanılgıların karşısında, geleceğe yönelik attığımız adımları sağlamlaştırmak olmalı. Bu hatalardan kastım, her ne kadar olmaması gereken bir gelişme olsa dahi cinayet değildir. Bu olayın gerçekleşmesindeki faktörlerin farklılığını ve yaşanan gelişmelerin elimizde olmadığını zannedersem hatırlatmama gerek yok."

zaman dışarda konuşalım,' dedi. Bir yere gittik, oturduk, o bira içti, konuştuk, sonra dönüşte büroya uğraması gerektiğini, kısa bir işi olduğunu söyledi, bana da 'Bana güvenmiyorsan arabada oturabilirsin,' dedi. Bu sözün üzerine ben de büroya çıktım. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra Mahir geldi. Mahir, onunla görüşeceğimi biliyordu, 'Ben bu görüşmeye sıcak bakmıyorum,' demişti. Mahir içeri girdiğinde Necati'ye 'Seninle konuşmak istiyorum, bir kadına nasıl vurursun,' dedi. Ben öteki odaya geçtim, tartışma sesleri geliyordu, dayanamadım yanlarına gittim. O, bana 'Sen git buradan,' dedi, oradan ayrıldım, merdivenlerden inerken seslerin arttığını fark ettim, hemen geri döndüm. Büroya girdiğimde boğuşuyorlardı, ayırmak için aralarına girdiğim sırada o, Mahir'i itti. Mahir yere düştü, sonra beni boynumdan yakaladı, boynumu sıkmaya başladı, bir yandan da tehdit ediyordu. Ben de cebimdeki çakıyı çıkardım, vurmaya başladım. Belli bir yeri hedeflemedim, sadece olması gerekiyor diye düşündüm. Kaç defa vurduğumu hatırlamıyorum. Aslında çakının etini deldiğini de fark etmedim, ancak boynumdaki eli giderek gevşedi, sonra da yere düştü. Yere düştüğünde boynundan kan fışkırmaya başladı, o zaman orada bulduğum bir bezle boynunu sardım. İnsan bir kere vurmaya başlayınca, gerisinin nasıl geldiğini fark edemiyor. Kaç kere vurduğumu hatırlamıyorum."

Sevtap, duruşmada anlattıklarının bir benzerini değişik cümlelerle Pazartesi'ye de anlatıyor. Ve ekliyor, "O an sadece eve gidip uyumak istiyordum."

"En çok onun çocuğunu düşünüyorum"

Pazartesi adına bir arkadaşımız, olay hâlâ çok tazeyken ve üstelik de cezaevi koşullarında, Sevtap'la önceleri tutuk giden, sonra giderek çözülen bir görüşme yapıyor. Sevtap Pazartesi'yi daha önce hiç okumamış ama Pazartesi adını duyunca söze "Ben feminist değilim," diye başlıyor ve "Yeni bir Kumkapı vakası yaratılsın istemiyorum, Pazartesi politik bir dergi, politikadan hoşlanıyorum ama konusu ben olmak istemiyorum," diyor. Bu tepkisine rağmen, görüşmenin devamında bir kadın duyarlılığı olduğu, bizim ele aldığımız konulara yabancı olmadığı hissediliyor. Örneğin, konuşmanın bir yerinde "Ensest sanılandan çok yaygın, aileler bunu biliyor ama açıklamıyor, en çok da otuz beş, kırk yaşındaki adamlar bunu yapıyor," diyor. Başından geçen başka bir taciz olayını anlatıyor; "Böyle taciz vakaları olduğunda nerede hata yaptığımı düşünürdüm. Acaba açığı giyindim, çok mu makyaj yaptım, diye. Aslında

da fazla makyaj yapmam. Biraz ruj sürerim. Bir süre önce bana laf atan birisine sertçe çıktım. Laf atan bana elini kaldırır gibi yaptı. Bunun üzerine tekme tokat giriştim ona. Kahvede oturanlar geldiler, 'Sana ne yaptı?' diye sordular, anlatınca onlar da dövdü çocuğu. Bu olaydan sonra tacizde kendi kabahatimin olmadığını anladım."

Sevtap Necati'den "o" diye söz ediyor, "En çok o'nun çocuğunu düşünüyorum." Omuzlarını silkerek "Bana âşık mış," diyor. "İstediklerini yapmaya alışmış, rahat yaşayan biriydi. Çevresi genişti, politik deneyimi vardı. Büyüğümüzdü, ben önceleri ona güvendim, ondan bir şeyler öğrenirim diye umdum. Sonra hayal kırıklığı yaşadım. Benden önce de başka genç kızlara böyle tekliflerde bulunduğunu sonradan öğrendim. Onunla ilgili de düşündüm, neden böyle diye. Belki mutsuz bir evliliği vardı, Bayburtlu onlar, onlarda boşanmak yokmuş, sonra çocuğu da vardı. Ama bana olan duyguları inandırıcı gelmedi. Böyle şeyler tek taraflı olmaz, karşılıklı olması lazım."

Sevtap bu yılı davasına ayırmış. Gelecek yıl üniversite sınavlarına hazırlanacak. "Cezam kesinleşsin, gideceğim cezaevi belli olsun, orada bir düzen kurayım, sınavlara öyle hazırlanacağım," diyor. Dışarıda Mahir'le birinin üniversiteye girmek, diğerinin liseyi bitirmek için ders çalışma günlerini programladıkları, bilgisayar alma planları yaptıkları bir "düzen" hayalini şimdi cezaevine taşıyor Sevtap.

"Bu işin muhasebesini kendi içimde tamamlamadım"

O, olaydan sonra "Eve geç kaldım, şimdi yine bana kızacaklar," diyecek kadar annesinin baba-sının küçük kızı. O küçük kız, olay için "Olması gerekiyordu, oldu," diyecek kadar soğukkanlı, "Mahir'in hiç suçu yok," diyerek bütün yaşananları üstlenecek kadar kendine güvenli, sorguda parmaklarından verilen elektriği umursamayacak, "Soyun," diyen polisler karşısında koyacak kadar dirençli "Kendin için ne istersin?" sorusunu, "Koğuştaki arkadaşımın avukatı gelmiyor, onunla ilgilenir misin," diyecek kadar "idealist" olmaya soyunuyor. "Ben her şeyle baş ederim" havasına rağmen, henüz yirmi yaşında! Üstelik çoğumuz gibi, belki de yirmi yaşın taşıyamayacağı pek çok psikolojik problemi var! Olayla ilgili tek bir şey söylüyor; "Kendi içimde bu işin muhasebesini tamamlamadım."

Ya Necati Küçük?

Mümkün olsaydı, "bu iş"in muhasebesini kendi içinde nasıl tamamlardı acaba? Kendisinden yirmi yaş küçük, "Ben çok zor 'hayır' derim," diyen birisine bu kadar ısrarlı davranıp, taciz ettiği için bir pişmanlık duyar mıydı? Kendi kızma aynı şey yapılırsa hissedeceklerini aklına getirir miydi? "Geleneksel roller'in yalmzca işine gelenlerini sorgulamayı adil bulur muydu? Gücünü, solculuğunu, patronluğunu, parasını, deneyimini, iktidarı, erkek oluşunu böylesine kullandığı için "Yanlış yaptım," der miydi? "Ya bu çocuk benden etkilenirse, ben de kendi düzenimi bozmadan onunla birlikte olduğumda onun ruhunda nasıl yaralar açarım," diye hiç düşünür müydü acaba? Sevtap'ın belki de ondan etkilendiği için suçluluk duyacağı aklına getirir miydi? Ya da karışım, kötü ihtimalle "tacizci", iyi ihtimalle "başkasına âşık" bir kocanın ardından göz yaşı dökerken neler hissedeceğini anlayabilir miydi? Yaşananlar "özgürlükçülük" adına mı yaşanmıştı, "özgürlükçülük" her şeyi meşru kılabilir miydi? Necati Küçük elbette ölümü hak etmemişti. Ancak muhasebesini tamamlama imkânı olsaydı, bir "solcu" olarak kendinden hoşnut kalır mıydı?

Filiz Koçali

Fadime Şahin:

Meğerse estetik yaptırmamış!

Avukatları kendisine ait sırları basına sızdıran doktorunu dava ettiler. Ama Fadime Şahin yine medyaya malzeme oldu.

Fadime Şahin'i hatırlarsanız, Müslüm Gündüz'le basılmış, Ali Kalkancıyla ilişkisi olduğu ortaya çıkmış, uzun bir zaman medyanın baş konularından birisi halini almıştı. Bir müddet, gündemin baş köşesine oturup sonra unuttuğumuz birçok kişiden biriydi Fadime.

Geçtiğimiz günlerde tekrar gündeme geldi Fadime. Onunla ilgili haber yapan medyanın iddia ettiğine göre başını açmakla kalmamış, estetik ameliyatla kaşlarını kaldırıp burnunu düzeltirmişti. Medyanın ünlü ettiği kadınların sahne hayatına atılması alışıldık bir şey olduğu için bu haber Fadime Şahin'in de böyle bir tercih yapabileceğini akla getiriyordu. Ama bunlar doğru değildi. Fadime Şahin, bir basın açıklamasıyla gerçeği açıkladı. Burun kemiğindeki eğriliği düzelttirerek üzere doktora başvurmuştu. Doktoru ameliyat açısından gerekli olduğunu söylediği için başı açık resim çekirmiş, daha sonra ameliyat bedelinin ödeyebileceğinden yüksek olduğunu öğrenince vazgeçmişti.

Olayın böyle çarpıtılıp basına yansımından doktoru Zafer Atakan sorumluydu. Yanlış bilgi vermekle kalmayıp hastasına ait resimleri de basına vermişti. Ayrıca, Fadime Şahin'in ağzından, "İş bulamıyorum, hayata yeni bir başlangıç yapmak istiyorum," gibi ifadeler kullanmıştı. Şahin'in avukatları Hülya Tekin ve Remzi Kazmaz, bir dilekçeyle Türk Tabipler Birliği'ne başvurarak Dr. Zafer Atakan'ı hastaya ait sırları ve resimleri görsel ve yazılı basma teşhir edip beyanat verdiği için şikâyet ettiler. Dilekçede Fadime Şahin'in, Show TV'de yapılan yayın üzerine girdiği psikolojik bunalım nedeniyle intihara teşebbüs ettiğinden de bahsediliyordu.

Şikâyet yapılmış, işleme konmuştu ama Fadime Şahin medyaya malzeme olmaktan kurtulamamıştı.

CHP Kadın Kollarının Kürt kadınlarına önerdiği çözüm:

Çağdaşlık ithali

CHP Kadın Kolları “Güneydoğu’da Kadın Olmak” başlıklı bir rapor hazırladı. Belli ki, ne kadar “ev ev” gezilirse gezilsin, “küçüklü büyüklü toplantılar”, kurultavlar yapılsa yapılsın, “binlerce kadın, yüreğinin ağdını” CHP’yle paylaşırsa paylaşılsın, “kamu kuruluşlarından kıl çadırlara kadar uzanan bütün alanlarda” çalışılırsa çalışılsın, “Güneydoğu’da Kadın Olmak” çağdaşlığın ışığında iyi görülemiyor.

Cumhuriyet Halk Partisi bölge kadın kurultaylarının ilki 21 Şubat’ta Siirt’te yapılmıştı. Baykal’ın “Güneydoğu kadından” özür dilediği konuşmasıyla açılan kurultayın ardından kadın kolları “Güneydoğu’da Kadın Olmak” başlıklı bir rapor açıkladı. Genel bir giriş bölümüyle başlayan rapor dört ana bölümden oluşuyor: “Aile ve Evlilik”, “Eğitim”, “Sağlık” ve “Çalışma Yaşamı”. Genel giriş bölümünde, raporun temel dayanağı sayılabilecek bir tespit yapılıyor: Bölgenin sorunları esas olarak, “coğrafi farklılık, ekonomik farklılık, uygulanan politikalar” gibi etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmış olan “geri kalmışlık”tan kaynaklanmaktadır. Bu koşulların yanı sıra “terör”ün de yol açtığı göç, bölgenin, kadınları özel olarak etkileyen ağırlıklı sorunlarından biridir. Savaş sözcüğünün tek bir kez bile geçmediği 55 sayfalık raporun girişinde, “Sorunların çözümü bölgeye BABİŞ ve GUVEN’in gelmesine” (s. 6) bağlanıyor. Bölgenin geleceği için tek perspektif ve esas güvence olarak GAP sürecinin görüldüğü ise raporun her satırında yansıyor. Kısacası, genel değerlendirme ve çözüm açısından son derece bildik ve tanıdık bir perspektif.

Kadınların yaşadığı özgül sorunlara gelince. Burada, bölgeye kadınlar açısından ama dışarıdan bakıldığında göze ilk çarpan şeyler sıralanmış: “Aile ve Evlilik Yaşamı” başlıklı bölümde, aile büyüklerinin kararıyla, akrabalarıyla imam nikâhı kıyılarak evlendirilen; büyük ailelerde, sonsuz sayıda çocuklarıyla ve kumalarıyla bunalan; nüfus cüzdanı bile olmayan; berdel, başlık parası, çok eşlilik gibi feodal ilişki biçimlerinin altında ezilen kadınlar resmi geçidiyle karşılaşıyoruz. Tabloya namus cinayetleri de eklendiğinde, gerçekten de kadınların ezilmesinin en ağır biçimleriyle karşı karşıya olduğumuz çok açık. Ne var ki yine bu bölümde, bölgenin kadınlarının sesini duyurma, onların taleplerini yansıtmaya iddiasında olan bir raporun hazırlanmasında bu kadınların sesine ne kadar kulak veril(me)diği konusunda çok çarpıcı örnekler var. Her şeyden önce, bölge kadınlarının temel sorunlarından birisinin çok çocukluluk olduğu, kadınların söylediklerinden çıkartılmıyor, **varsayılıyor**. Buna karşı önerilen aile planlaması, doğum kontrolü yöntemlerinin ise kadınlar tarafından benimsenmediği, kuşkuyla karşı-

landığı belirtiliyor ve bunun bir “olumsuzluk” olarak **gözlendiği** kaydediliyor. Kadınların direncinin asıl nedenine çok yaklaşıyor: “Çok çocuk sahibi olmak bölgede bir ihtiyaç, bir temel değer olarak karşımıza çıkmaktadır.” (s. 15) Ancak bu nedenle bağlantılı olarak “kadercilik, erkek çocuk beklentisi, çocukla elde edilen güç” gibi etkenler sayılıyor ve geçiliyor. Bu açıklamada yoksulluğa ve savaşa, asimilasyon ve baskıya karşı direnme güdüsüne hiç yer yok. Böyle olunca da, çok çocukluluğun bölge kadınlarının değil, asıl başkalarının sorunu olduğu izlenimini veriyor rapor. Kuşkusuz, kadınlara doğum kontrolü önlemlerinden yararlanma olanaklarını sunmak, bu konuda gerekli bilgiye ulaşmalarının yolunu aşmak her yerde olduğu gibi burada da yapılabilecek şeylerin asgarisi, hatta olmazsa olmaz bir şey. Ancak, bu temel gereksinimi karşılama vadiyle çok çocukluluğu yapay bir biçimde temel sorun olarak ilan edip bu konuda çeşitli dayatmalara başvurmak çok farklı şeyler.

Çok çocukluluğun hemen ardından Kürt kadınların bir diğer önemli sorunu olarak “geniş aile yapısı” ele alınıyor. Bu alt başlık edebi bir alıntıyla beslenmiş: “Çok olmak, bir arada olmak... Çileyi de paylaşmak, umudu da...” (s. 16) Ancak, çok şey anlatan ve ezilen bir toplumsal grubun kendisini ezenlere karşı en kendiliğinden silahını tarif eden bu cümle raporda bir süs olmaktan öte bir işlev taşıyor: Neye karşı bir arada olmak, hangi çileyi paylaşmak sorusu hiç sorulmuyor.

Kürt kadınların ihtiyaçlarından söz ederken sürekli olarak kendi ihtiyaçlarını anlatan kadın kolları raporunun bu tuzağa düşmesinin nedeni çok açık: Raporu hazırlayanlar belli ki bu kadınların bizim gibi olmadıkları için ezildiklerine inanıyorlar, yani “çağdaş” olmadıkları için... Yoksa neden döne döne bölge kadınlarının “sosyalleşmesi” (s. 13), “modern iltiyaçları karşılayan kurumların oluştu-

rulması” (s. 13), “örgütlü davranış” (s. 24) gibi sosyoloji ders kitaplarından fırlamış kavramlar çözüm anahtarları olarak sunulsun? Aslında, bölgedeki **toplumsal cinsiyet ilişkilerini** dönüştürmeyi değil, kadınları bizim gibi “çağdaş” yapmayı hedefleyen bir anlayışın işaretleri bunlar. Onlar da bizim gibi, çocukları bitenince saçlarını bit şampuanıyla yıkasınlar, âdet dönemlerinde orkid kullansınlar (bkz. Filiz Koçali, “OHAL’de Değişim Var, Kürtler İçin Değişen Bir Şey Yok”, *V Özgürlük*, sayı 7)... “Örgütlülük” dendiğinde kast edilen “sivil toplum örgütleri”, ÇATOM’lar vb. kuruluşların yaklaşımını da belirleyen bu “çağdaşlaştırma” anlayışı raporun her sayfasında, her satırında dile getiriliyor; eğitimle ilgili bölümün başlığında ise kendini ele veriyor: “**Kadının Dönüşümü İçin Anahtar: Eğitim**” (altını ben çizdim). Erkek egemenliğini bir toplumsal ilişkiler bütünü olarak değil, “kadının geri kalmışlığı” olarak gören bir yaklaşım bu. “Modernlik”, “çağdaşlık” gözleri öylesine kamaştırmış ki, raporda yer yer “yerel duyarlılıklar”ın göz önünde tutulması gerektiğinden, “Türkiye’de insan(ın) tek tip” olmadığından (s. 35) dem vurulsa da, bu “duyarlılığın” somut örneklerine rastlamak pek mümkün değil. Bunun yerine “sivil toplum örgütleri” vb. kurumlarda çalışan kadınların bölgedeki ve özellikle de kırsal alardaki “kadınlar tarafından yabancı görülmemeleri için... iyi bir **model**” (s. 24, altını ben çizdim) olabilmeleri isteniyor. Yabancı görülmesinler ki kadınları kendilerine yabancılaştırma faaliyetlerinde başarılı olsunlar...

Raporda yararlanılan kaynaklardan biri GAP’ın hazırladığı, *GAP Bölgesinde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Araştırması* (TKV, Ankara 1994). Bu kaynaktan aktarılan anketlerden birinde, bölge kadınlarının “kadınların statüsünün yükselmesi”ni nelere bağladıkları araştırılıyor. Verilen yanıtlarda, yüzde 65’lik bir oranla birinci etken gelir artışı. Anketçilerin sunduğu diğer seçeneklerin bir bölümü ise belli ki kadınlara pek bir şey ifade etmemiş: “Değerler” etkenine hiç tepki alınmamış; “Geleneklerin Baskısının Azalması” ve “Ailenin Küçülmesi” ise sırasıyla yüzde 1.9 ve yüzde 1.4 ile son iki sırada yer alıyor. Anketi hazırlayanlarla (ve onların beklentileriyle) bölge kadınları arasındaki bu fark, kadın kolları raporunu hazırlayanlara hiç soru sordurtmamış.

Anketleri konuşturamamanın bir başka örneği de, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri için neleri gerekli gördüklerinin araştırıldığı bir ankette ortaya çıkıyor. Kırsal kesimde yapılan bu ankette, yüzde 35’lik bir oranla ilk sırada “koca, baba, oğullar” geliyor. Aile içi şiddetin ele alındığı bölümde aktarılan bu anketin hemen ardından gelen cümle ise şu: “Kadının baskıyı ve dayaağı kabullendiğine dair yaygın **yanılgı** sürmektedir.” (s. 17, altını ben çizdim) Oysa anket bunun bir yanılgı olmadığını açıkça ortaya koyuyor! Kadımlar aile içinde baskı ve şiddeti kabulleniyorlarsa, bımın üzerine gidip Kürt kadınların kendi erkekleriyle başka kadınlara göre daha çok mu bütünleştikleri; şayet böyleyse bunun nedenleri araştırılmaz mıydı? Ama savaş koşullarında yaşayan ya da genel olarak kimliği yok sayılan bir toplulukta kadın-erkek bütünleşmesinin derecesini araştırmak için önce savaşın ve baskının varlığını kabul etmek gerekiyor. Bu yüzden de rapordan bunları beklemek boşuna.

“Eğitim” konulu ikinci bölümde, neredeyse her bölümde yer alan “hızlı nüfus artışı”ndan sonra, “bölgede önemli bir sorun olarak karşımıza (çıkan)” “dil sorunu” ele alınıyor. “Dil bilmeyenlerin daha çok kadınlar olduğu” (s. 32) (Evet yanlış okumadınız. Dilsiz bu kadınlar!) saptandıktan sonra, büyük bir yüce gönüllülükle, “bölge insanının kendi dilini kullanma isteği, gözden kaçmaması gereken bir gerçeklik” olarak ortaya konuyor. Ve tabii ki “anadilde eğitim” denemediği için dil konusunda dilsiz kalıyor: “...Sekiz yıllık kesintisiz temel eği-

timin, bölgedeki uygulama şekli... özenle ele alınması gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Öte yandan, eğitim ve sağlıkla ilgili bölümlerde, bütçesi dolgun bir "sosyal devlet"ten istenebilecek her şey, bu arada kadınlara çeşitli alanlarda pozitif ayrımcılık uygulanması istenmiş. Dil meselesiyle ilgili "ufak pürüz" halledildiğinde gerçekten de bu alanlarda ayrıntılı bir program oluşturulmuş. Ne var ki, savaşa, silahlanmaya bütçeden ayrılan payla eğitime ve sağlığa ayrılan miktarlardan ve bu dengenin dengesizliğinden tek söz edilmiyor. Dolayısıyla bu paranın nereden bulunacağı da "özenle ele alınması gereken bir sorun olarak karşımızda duruyor"...

Nihayet çalışma yaşamıyla ilgili bölümde, yukarıda da söylediğim gibi, GAP'ın gereklerinin belirlediği çeşitli önlemler sıralanmış. "Eğitim" bölümündeki piyasa koşullarının gerektirdiği iş gücü talebiyle bağlantılı, "üretime, istihdama yönelik" eğitimle başlayan bu çizgi son bölümde iyice ayrıntılandırılıyor. "Kadın emeği doğal 'ucuz' emektir." (s. 49) saptamasıyla başlayan bölüm, bu emeği tarım, hayvancılık ve sanayide istihdam etmenin gerekliliği vurgulanarak ve bunun yöntemleri sayılarak tamamlanıyor. Kuşkusuz, kadınların ücretli emekçiler olarak sömürülmeleri, tarımda ve aile içinde köle olarak kullanılanlarına göre "özgürleşme"ye doğru atılmış bir adımdır. Ancak, kadınlar için işsizlik sigortasının, sosyal güvencelerin ve hakların talep edildiği bu bölümde de, sağlık ve eğitimle ilgili bölümlerde de CHP'nin angaje olduğu özelleştirme politikalarıyla kadın emekçilere bu hakların verilmesi arasındaki çelişki de "özenle ele alınması gereken bir sorun olarak karşımızda duruyor"...

Belli ki, ne kadar "ev ev" gezilirse gezilsin, "küçükü büyüklü toplantılar", kurultaylar yapılsa yapılsın, "binlerce kadın, yüreğinin ağzımdı" CHP'yle paylaşırsa paylaşsın. "kamu kuruluşlarından kıl çadırlara kadar uzanan bütün alanlarda" (s. 2) çalışılırsa çalışılsın, "Güneydoğu'da Kadın Olmak" çağdaşlığın ışığında iyi görülemiyor.

Gülnur Savran

Savcı itiraf etti:

"Teröriste bekâret kontrolü yapılabilir"

Eva Juhnke ye gözaltında zorla bekâret kontrolü yapılmış. Van DGM Savcısı, bunun normal olduğunu söylüyor. Şimdi dosya Hakkâri Savcılığı'nda.

Eva Juhnke, otuz üç yaşında, Alman uyruklu bir kadın. 1990 sonrası Türkiye'ye geliyor ve bölgede beş yıl kalıyor. 6 Ekim 1997'de Kuzey Irak'ta, Dağ ve Komando Tugay Komutanlığı'na yakalanıyor. O tarihlerde gözaltı süresinin bölgede on gün olmasına rağmen, Eva Juhnke, üç hafta gözaltında tutuluyor. Gözaltındayken askerler tarafından tutularak zorla bekâret kontrolüne maruz kalıyor. Eva Juhnke'nin avukatları Kenan Sidar, Metin Kılavuz ve Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu avukatları, mahkemede askerler ve doktor aleyhine suç duyurusunda bulunuyorlar. Fakat savcı suç duyurusunu reddediyor. Gerekçe ise şöyle: "Kadın teröristler yakalandıklarında tecavüze uğradıklarını iddia ediyorlar. Bu iddiaları önlemek için bu uygulama normaldir, suç teşkil etmemektedir." Savcının bu açıklamasına mahkeme de katılıyor ve suç duyurusunu reddediyor. Eva'ya uygulanan bekâret kontrolünün belgesi de mahkeme dosyasında bulunuyor. Üstelik bekâret kontrolünü gösteren resmi belgede, kontrolü yapan doktorun ismini ve imzasını göstermesi gereken bölümde yalnızca "hekim" ibaresi bulunuyor. Yani yapılamı o kadar meşrui görüyorlar ki, kontrolü yapan doktorun ismini yazmaması önemsenmiyor. Belki de doktorun ismi bilerek gizli tutuluyor.

Zorla bekâret kontrolü uygulaması uzun bir süredir gündemimizde. Özellikle Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Işıl Saygın'ın konuyla ilgili açıklamaları hafızalarımızda tazeliğini koruyor. Evveliden beri gözaltında cinsel taciz, tecavüz, bekâret kontrolü vs. gibi uygulamalar kadınlara bir ceza yöntemi olarak kullanılıyordu zaten. Fakat ilginç olan Eva Juhnke davasında bu uygulamanın bir savcı tarafından bu kadar açıktan savunulması ve mahkemenin de buna onay vermesi. Çünkü bekâret kontrolü, özel hayatın gizliliği ve beden dokunulmazlığını savunan Anayasa'ya aykırı. Mağdur olduğunu iddia edip (örneğin tecavüz gibi durumlarda) kendisi kontrol talep etmediği sürece, kadınlara bekâret kontrolü uygulaması Anayasa'ya aykırı. Eva'nın avukatları Van'da görülen davada, mahkemenin suç duyurusunu reddetmesi üzerine Hakkâri Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuş. Eğer Hakkâri Savcılığı da suç duyurusunu reddederse, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuracaklar.

Eva Juhnke'nin yargılandığı siyasi dava, 15 Eylül'de karara bağlandı ve Eva 15 yıla mahkûm edildi. 11 aydır Muş E Tipi Cezaevi'nde bulunan Eva'nın şimdiye kadar yattığı süre, mahkûm olduğu toplam 15 yıllık cezadan düşülecek.

Erkekli "kadın barış treni"

1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle bağımsız kadın grupları ve karma örgütlerde yer alan kadınlar, Sirkeci'den Yenimahalle'ye Kadın Barış Treni'yle gitmeyi tasarladılar. Kadınlar, Yenimahalle Fildamı'nda yapılacak Barış Şenliği'ne trenle gidecek, treni barış treni haline dönüştüreceklerdi. Tıpkı iki yıl önce olduğu gibi. İki yıl önce de "Kadınlar Savaş İstemiyor!" pankartıyla Sirkeci'de buluşmuş, trenle Yedikule'ye gidilmiş, kısa bir yürüyüşle de Yedikule Zindanları'ndaki Barış Şenliği'ne katılmıştı.

Ancak bu yıl önce polis, Sirkeci'de baskı havası estirdi. Daha sonra da kadınları desteklediğini söyleyen kalabalık bir erkek grubu polise müdahale etmekten eyleme katılmaya kadar kadınların aldığı "erkeksiz eylem" kararını ihlal ettiler. **Bağımsız Kadın İnisiyatifi** erkeklerin müdahalesiyle ilgili bir açıklama yayınladı:

"29 Ağustos Cumartesi günü katılımcısı olduğumuz Barış Kadın Treni Eylemi bir "kadın" eylemi olarak tasarlanmıştı. Oysa erkeklerin sadece fiilen katıldıkları değil bizzat yönlendirdiği bir eylem oldu.

Başlangıçta yani tren garında varlıklarını bile hissetmiyorken, son istasyondan önce varlıklarını hissettirmeye, indikten sonra ise eylemi yönlendirmeye, biz kadınları korumaya ve eyleme "militan"

bir "ruh" vermeye başladılar. Sesleri bizim sesimizi kısıyacak kadar güdü... Hegemonyaları eylemin bir kadın eylemi olma niteliğini yok edecek kadar açtı... Daha da önemlisi eylem sorumlusu bazı kadınlar erkeklerin bu tarzına önyak oldular!

Oysa ki bu eylemin sadece kadınların katılacağı bir eylem olacağı üzerinde ortaklaşmamış mıydı? Bu karara rağmen erkeklerin kadın eylemindeki "müdahalesini" sorgulamayan hatta onaylayan kadınlar, aramızdaki güven ilişkisini sorgulamamıza yol açıyorlar mı?

Farklı örgütlenmelerimize neden olan politik angajmanlarımız belli iken, ortak hareket noktasında belli hassasiyetleri göstermek gerektiği aşikârdır. Savaşın farklı boyutlardaki mağdurlarının mücadele alanlarında buluşmaları kaçınılmaz iken; birlik zeminleri bazı ilkeler üzerinde yükselmek zorundadır. Bu tür eylemliliklere bileşenlerin bir araya gelerek aldıkları kararların hayata geçirilmesi konusunda ortak bir sorumluluk bilincinin olması gerekir. Bizleri gelecek birlikteliklerimize taşıyacak olan buna dair inancımızın sürmesidir.

Kadınların mücadelede özgürleşmesi, ancak özgür mücadele koşulları yaratıldığında mümkün..!

Yaşasın kadınların birliği, yaşasın kadınların dayanışması..!

Üç gün İzmir'deydik... Amanın!

Bir araya gelmek isteyen kişiler, yaptığı akademik çalışmalarda toplumsal cinsiyeti hesaba katan, kadın çalışmaları programlarında ders veren ya da öğrenci, kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezleriyle bağlantısı olan, feminist teori ve metodoloji ile uğraşanlar da esas olarak. Ama "kadın çalışması"ndan kastın içinde

"kadın" kelimesi geçen, akademik olan ve olmayan her türlü çalışma olduğu anlaşılan üç günlük toplantıda ailenin önemi, kadının bir anne olarak eğitici rolü, köylü kadınların sorunları gibi derin konular hakkında enine boyuna ve çaprazına tartışma imkânı bulduk. Altı atölyede eğitim, sağlık, yöntem, hukuk/siyaset, kültür ve istihdam konularının tartışılıp "politikalar üretilmesi" öngörülmüştü. Yani hep laf hep laf olmasın, biraz da yapıcı olalım hanımlar, demeye getirmiş programı düzenleyenler belli ki. (Şu "kadın ve ekonomi", "kadın ve medya" muhabbetinden nasıl gına geldi.) Daha önce yapılan sonsuz toplantılar, kongreler ve şurâlarda tartışılan politika önerilerinin nelerle gittiğini kimse merak etmedi neyse ki. Öyle ya, insan haliyle sinirlenebilir yani ne diye aynı lafları bir daha bir daha tekrarlamak daha "pratik" olsun diye.

Bu politika üretme hedefinin bir faydası, kırk benzer konudaki bildirinin aynı atölyede sunulmasını engellemesi olacaktı. Bildiriler sunulmasın da doğrudan tartışmaya geçelim denmişti çünkü. Ama ne mümkün. Tabii ki ille de bildirisini sunmak, hiç olmazsa kısacık (yani en az yedi dakika!) özetlemek isteyen kadınlar oldu; böylece hep birlikte böyle bir formatın nasıl tartışmaları çıkmaza sokabileceğini, aynı atölyede birbiriyle hiç ilgisi olmayan, hatta aynı uzayı bile paylaşmayan problemlerin tartışılabilirliğini görmüş olduk.

Politika üretirken akademisyenler yalnız kalmasınlar diye "hayatın içinden" gruplar da davet edilmişti toplantıya. Bahai Topluluğu'nun kadınları, kız izciler, Soroptimistler, Haççe Kadın Vakfı, KKTC Kadımlar Konseyi, Çağdaş Yaşamı Destekleme Vakfı, emekli öğretmenler, Ege Kadın Araştırmaları Derneği grupları gibi. Bu grupların yanı sıra sadece kadın cinsinden oldukları için orada olan ve her meseleye maydonoz olup tartışmaları ketleyen bir kadımlar topluluğunun da katkıları ile bazı grupların değil tartışmak, birbirlerinin dillerini anlamaları bile imkânsızlaştı. İlle de "meslek içi" meseleleri konuşacağız diye tutturana için de ayrıca "yöntem" konusunda bir panel ve bir de atölye çalışması düzenlenmişti. Yöntem üzerine bir panelin ne anlama geldiği üzerine önceden çok düşünüp bir türlü neye benzeyeceğini anlayamamıştık ama sonunda, "Bilenler anladı, bilmeyenler hiçbir şey anlamadı," diye özetlendiğinde anladık. Belli ki her zamanki "kadınımızın durumu" geyiği isteniyordu. Gerçi bu özet ev sahibinin yapması çok kibar olmadı, üstelik "yöntem" başlığı altında halkı bilinçlendirme konuşmaları yapmak da biraz müşkül bir durum yaratabilirdi ama hakikaten geniş bir topluluğa feminist metodoloji, epistemoloji ve ontoloji sorunları anlatmak uçuk bir fikirdi. Nitekim bu uçukluk "ha?" nidalarıyla karşılık buldu. Böylece pek çok kadının (hatta bir grup akademisyenin de!) paylaştığı bu "egoist" akademisyenlerin fildişi kulelerinde yaşadıkları ve "hayatın içini" tabii ki bilmedikleri kanısı pekişmiş oldu!

Üniversitelerde "Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışması" yapanların bir araya gelmelerini amaçlayan toplantıların dördüncüsü, İzmir'de yapıldı. Devlet protokolüyle ve kitleleri aydınlatma konuşmalarıyla açılıp resepsiyonlarla devam eden toplantıda, hemşirelerin varis sorunları, başörtüsü aslında nedir, evlilik öncesi aile eğitiminin gerekliliği gibi konularda bilgi sahibi olduk. Bir dahaki toplantıda da inşallah akademide feminist çalışma, Türkiye'de kadınlara ilişkin olarak yürütülen projeler vb. hakkında bir şeyler konuşabileceğiz.

(Aslında feminist yöntem meselesi sahiden herkese aplatılabilir ama "4. Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı" gibi iddialı bir toplantıda değilse nereden kendimizi biraz bu "herkese anlatma" derdinden muaf hissedebilirdik ki?)

Kimselerin aklının fikrinin ermediği bu acayip "teorik" ve soyut mevzuların konuşulmasına ayrılmış olan yöntem atölyesine her şeye rağmen sızan dernekçi bir kadın, "Biz halkı nasıl bilinçlendireceğimizin yöntemini öğrenmek istiyoruz ama burada çok soyut konuşuluyor," diye "sokaktaki kadın"ın sesini duyurdu! ("Sokaktaki kadın" deyince aklımıza geldi, bu toplantıya katılanlardan bazıları "kadının özgürleşmesi" lafının "değişik yorumlanabileceği"ni hesap ederek hiçbir raporda yer almaması için ciddi bir kulis faaliyeti yürüttüler!)

Toplantıyı renklendiren bir başka şey de başörtülü kadınlarla başörtüsüne şiddetle karşı olanlar arasındaki cenkti. Sonuçta başörtüsüne karşı olanlar göğüs göğüse çarpıştıkları bu küçük mücadelede üç-bir galip geldiler. Başörtülülerin sözcüsü gibi görünen Gülşen Ataseven'i hüngür hüngür ağlatmayı başardılar ve ayrıca bir başörtülü kızın tek başına oturma raportörü olmasını sakıncalı bulup yanına ikinci bir raportör verilmesini önerdiler. Ve bazı kendini bilmez feministler de "bunlara" söz hakkı verdikleri için paparayı vediler. Zaten kendilerine (yani başörtülülere) "Size verdiğimiz haklarla yetinin." denmişti. Devletine milletine bu kadar bağlılık olur yani.

Kültür atölyesi de çok şenlikliydi. Medya ve çeşitli kültür ürünleri ile ilgili tartışmaların yanı sıra

Üniversitelerdeki kadın çalışma merkezleri:

Nereye doğru?

Üniversitelerdeki kadın çalışmaları merkezlerinin sayısının artması, yüksek lisans eğitimi için hazırlıkların yapılması sevindirici, ama bu yaygınlaşmaya temkinli yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum; çünkü bu sayı artışının gerçekten bir "çoğalma" anlamına gelmesi için, bütün bu sürecin tartışılıyor, paylaşıyor, değerlendiriliyor olması gerekir.

Çok değil, on beş yıl önce, cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların yaşadıkları sorunlar vb. konular, sadece bir kısım tuluaf ve "aşırı" kadının ilgi alanına giriyor gibi görünüyordu. Kim inanırdı bu kadar kısa bir süre sonra Türkiye'nin dört bir yanındaki üniversitelerde kadın çalışmaları merkezleri kurulacağına. Bu alanda öğrencilerin yetişeceğine, kendi alanlarında saygınlık kazanmış hocaların kadın çalışmaları programlarında ders vereceklerine...

Üniversitelerdeki kadın çalışmaları merkezlerinin sayısının artması, yüksek lisans eğitimi için hazırlıkların yapılması sevindirici, ama bu yaygınlaşmaya temkinli yaklaşılması gerektiğini dü-

şünüyorum; çünkü bu sayı artışının gerçekten bir "çoğalma" anlamına gelmesi için, bütün bu sürecin tartışılıyor, paylaşıyor, değerlendiriliyor olması gerekir.

Üniversitelerdeki kadın çalışmaları merkezlerine ilişkin görebildiğim sorunları tartışmaya sunmak üzere şöyle sıralayabilirim:

1. Özellikle son birkaç yılda, üniversitelerin başka birimlerini olduğu gibi, kadın çalışmaları merkezlerini de bir "uygulamacılık" telaşının aldığı söylenebilir. Bir yandan devlet ödeneklerinin giderek kısılması, üniversiteleri birer araştırma, bilgi üretme kurumu olmaktan uzaklaştırıp mümkün olduğunca çok sayıda öğrenci almaya yönlendiriyor. Öte

yandan, kaynak açığını kapayacak alternatifler olarak giderel ağırlığı artan uluslararası kuruluşlar ise daha çok uygulama projelerini desteklemeyi tercih ediyorlar ve bu kaynakların dağıtımında aracılık eden devlet kurumları da doğal olarak bu yönde etkide bulunuyor. Bir yandan da toplumun çeşitli kesimlerinde yaygın olarak tekrarlanan "uygulamadan uzaklık", "soyut teorilerle uğraşma" gibi suçlamalar ve anti entelektüalizm, bu yönelimin ideolojik arka planını biçimlendiriyor. Dolayısıyla, "somut işle yapma" endişesiyle yapılan işlerin tartışılması, değerlendirilmesi belirli bir kuramsal çerçeveye oturtulması, mümkün olmuyor.

2. Kuramla (ve feminist yazınla)

modern ve geleneksel doğum kontrol yöntemleri de (onlar buna aile planlaması diyorlar) tartışıldı, "geleneksel" olduğu söylenen yöntemleri kullanarak gül gibi yaşayıp gittiğini ifşa eden genç bir kadına böyle "tehlikeli" bir yöntemi kullanıp da hâlâ başına bir şey gelmediyse, kısır olabileceği açıklandı... Herhalde bir test yaptırmıştır artık. Bir kültür bir kültür. Boğazımıza kadar battık yani.

Devlet protokolüyle ve kitleleri aydınlatma konuşmalarıyla açılıp resepsiyonlarla devam eden toplantıda hemşirelerin varis sorunları, başörtüsü aslında nedir, evlilik öncesi aile eğitiminin gerekliliği gibi konularda bilgi sahibi olduk. Bir dahaki toplantıda da inşallah akademide feminist çalışma, Türkiye'de kadınlara ilişkin olarak yürütülen projeler vb. hakkında bir şeyler konuşabileceğiz.

Belki sahiden feminist yöntem üzerine tartışıp bu aptal "kuramcı" ve "uygulamacı" ayrımının anlamını deşifre edebiliriz. Ancak o zaman "kanatlı kümes hayvanı yetiştirme projesi" ile feminist yöntem arasındaki o kritik bağlantıyı yakalayıp kadınlar için yeni bir şeyler yapmaktan kadınlarla bir şeyler yapmaya geçebiliriz. Kadınlarla bir şeyler yapmanın ancak bir özgürleşme perspektifi içinde mümkün olabileceğini keşfedebiliriz. Bakalım nerede ve ne zaman?

Sevinç Tosun

Her Cumartesi 12.00'de Galatasaray'da

Cumartesi Anneleri gül bekliyor

Üç yıl aşkın süredir gözaltında kaybedilen yakınlarını arıyorlar. Her Cumartesi saat 12.00'de Galatasaray Lisesi önünde yarım saat sessizce oturup basın açıklaması yapıyorlar. "Kayıplar bulunsun, failleri yargılsın, yeni kayıplar olmasın," diyorlar. Kamuoyunun Cumartesi Anneleri olarak tanıdığı, eşini, annesini, babasını, oğlunu, kızını arayan kayıp yakınlarına birkaç haftadır basın açıklaması yapmaları için izin verilmiyor, yine her Cumartesi Galatasaray'a gelen kayıp yakınları gözaltına alınıyor. Onlar, bu hafta ve her hafta kendilerine destek olmak isteyen herkesi gülleriyle Galatasaray'a bekliyorlar.

la) uygulama arasındaki bağın böylesine zayıflatılması (gerçekte yapılan uygulama projelerine yakından bakıldığında, modernist çerçevenin kullanıldığı görülebilir, ancak bu çerçeve "doğal", "sağduyunun gereği" vb. zannedildiği için hiç tartışılmaz), uygulayıcıların yaptıkları uygulama projelerinin gerçekten kadınları güçlendirme ve özgürleştirme perspektifine sahip olup olmadığını sorgulama, proje sonuçlarını bu açıdan değerlendirme imkânlarını ortadan kaldırıyor.

3. Türkiye'de "kadın çalışmaları" ile feminist hareket arasında güçlü bir bağın olmaması da sorun alanlarından biri gibi görünüyor. Kadın kurtuluş hareketinden gelen akademi-yenlerin ağırlıkta olduğu ülkelerden farklı olarak Türkiye'de kadın çalışmaları, giderek daha fazla feminist olmayan akademisyenlerin ağırlık taşıdığı bir alan haline geliyor. Böylece "araştırma"larda feminist metodolojinin sunduğu olanaklardan yararlanmak yerine modernist geleneğin dar sınırları içinde kalınıyor (ki bu gelenek içinde kalınarak bile yapılabilecek daha fazla şey olduğuna inanıyorum): "uygulama" çalışmalarını ise "medeniyet götürme", "ay-

dınlatma" ve "hayırseverlik" olarak basitleştirebileceğimiz bir çerçeveye indirgeniyor.

4. Kadın çalışmaları alanında çalışan akademisyenlerin (ağırlıklı olarak) feminist olmayan kadınlar olması, onların yüzlerini başka kadınlardan çok bir takım kurumlara dönmelerine de neden oluyor. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı gibi - bekâret kontrolüne ilişkin söylediklerinin üzerinden henüz bir yıl bile geçmemiş Işıl Saygın, kadın çalışmaları toplantısı açılışını bu sayede yapabiliyor.

Daha da önemlisi, araştırma ve uygulama projesi öncelikleri, bu ülkede yaşayan kadınların gerçek ihtiyaçlarından çok Devlet Bakanlığı'nın ve uluslararası kuruluşların belirlediği ihtiyaçlara göre saptanıyor - şu sıralarda tüm hızıyla devam eden ve bir süre de edeceği anlaşılan "kadınların Güneydoğu hamlesi" başka şeylerin yanı sıra bu açıdan da düşünülebilir. (Aslında belirtmek gerekir ki, kimi durumlarda Bakanlık ya da uluslararası kuruluşları suçlamak haksızlık olabiliyor - proje sahiplerinin kadınları özgürleştirme, güçlendirme gibi bir perspektivi yoksa, bu kuruluşların sınırlarını zorlama ihtiyacını da duymuyorlar çünkü.)

Tüm bu sorunlara karşın, içinde bulunduğumuz dönem, üniversite kadın çalışmaları merkezlerinin gelişmeleri, kahcılışmaları için pek çok imkân sunuyor: Her şeyden önce, sosyal bilimlerin alanında toplumsal cinsiyet, bir değişken olarak analize dahil eden çalışmalar, mesela on yıl öncesine kıyaslanamayacak kadar arttı. Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin pek çok ödev ve tez çalışmasında toplumsal cinsiyet sorunlarına ilişkin konular seçiliyor, bu alanda yüksek lisans eğitimi yapmaya istekli çok sayıda nitelikli öğrenci var. Üniversitelerin genel bütçeden aldıkları pay (üniversite sayısının artışıyla birlikte) giderek azalsa da, özellikle kadın çalışmaları alanı için alternatif kaynaklar bulunabiliyor. Bu potansiyelin doğru bir biçimde değerlendirilmesinin bu ülkede yaşayan kadınlara ve kendimize karşı sorumluluğumuz olduğuna inanıyorum.

Aksu Bora

(Aksu Bora'nın 7-9 Eylül 1998'de Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen 4. Kadın Çalışmaları Ulusal Toplantısına sunduğu tartışma metni.)

Demirel tecavüzcüyü affetti!

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, bir kadını zorla kaçırıp tecavüz eden ancak daha sonra felçli hale gelen suçluyu affetti...

"Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, "reşit bir kadını zorla kaçırıp alıkoymak, zorla ırzına geçmek, kızlık bozmak" suçundan 12 yıl 2 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılan bir malikûmu, anayasal yetkisine dayanarak affetti. Cumhurbaşkanı Demirel'in cezanın kaldırılmasına ilişkin kararı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Demirel, Bakırköy 2'nci Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan ve 13 Şubat 1996 günü mahkûmiyetine karar verilen Kemal Erten'in Adli Tıp Kurumu'nun raporuna göre felçli olduğunun anlaşılması üzerine kalan cezasını kaldırdı."

Ajans haberi böyle diyor. Hani "ilahi adalet" derler ya, tecavüzcü Kemal Erten'in tecavüz

sonrasında felç geçirmesi insana bu sözü hatırlatıyor. Ama gerçek hayatta adalet böyle işlemiyor tabii. Kanser olup hayatını kaybetmek üzere olan politik tutuklular söz konusu olunca "affetme" yetkisini kullanmaktan imtina eden Demirel, tecavüzcüyü affediverdi.

Çocuklu kadın evlenirse...

“İnsanın yükü iki katına çıkıyor”

İlk evliliklerinden çocukları olan kadınlar, ikinci ilişkilerinde bu çocuklardan kaynaklanan sorunlar yaşıyorlar. Aşağıda böyle bir tecrübe yaşamış ve yaşayan dört kadının tanıklıklarını okuyacaksınız. Bakın bakalım sorun çocuklardan mı kaynaklanıyor?

Ruhsar: Ben oğlum dört yaşındayken kocamdan ayrılmıştım. Sonra o on üç yaşındayken tekrar evlendim. Oğlum yeni eşimi çok sevdi, bir sorun yok gibiydi. Ama birlikte yaşayınca sorunlar çıkmaya başladı. Oğlanın en problemli zamanı. Akşamları eşim işten yorgun geliyor. Tam o saatlerde oğlanın huysuzluğu tutuyor, benimle tartışmaya başlıyor. Bir aşamada hissettim ki oğlumla bizim yalnız yaşadığımız zamanlarda çok yakın bir hayatımız vardı. O dönemde hep ona göre düzenlemişim hayatımı. Ama üç ki-şi olunca bu şekilde düzenlemek mümkün değil. Aslında eşim anlayışlı biri ama aynı şey olmuyor. Örneğin eskiden hep çocuğun ihtiyacı ve isteğine göre yemek pişiriyordum. Şimdi kendisinin pek sevmediği bir yemeği pişirdiğimde soruyor ve eşim seviyor diye yaptığımı duyunca da bozuluyor.

Melek: Ben de ikinci evliliğimde en büyük sorunu çocuğumla yaşadım. Yeni eşim evlendiğimde benden bir şey rica etmişti. Eski kocanın lafını bu evde duymak istemiyordum, demişti. Kızım da bunu biliyor ve eşimin rahatsızlığını hissediyor. Ama inadına gibi sürekli babasından söz ediyor. Geçen gün bir yere gideceğiz, giyindim, “Babam bu elbiseyi çok severdi,” dedi. O yüzden genellikle üçümüz birlikte olmayalım diye çalışıyorum.

Gaye: İkisnin arasında bir denge kurmak ve onların ikisini de ayarlamak zorunda kalıyorsun. Bu senin üzerine daha fazla sorumluluk yüklüyor. Çünkü kendinde var olanı paylaşmak, sorumluluğu adamla paylaşmak oluyor ve bu ilk başta istenilebilir gibi gelmiyor. Sanki ilişkinin büyümesi bozulacak gibi düşünüyorsun. Sevgilimin de bir çocuğu var ve çocuğa annesi bakıyor. Haftada iki gün çocuğu alıyor. O haftada bir gün çocuğu aldığında aman bir günü de benle birlikte olsun diyordum. Çünkü ben o adama

Feride: Ben ikinci kez evlendiğim zaman, oğlum üç buçuk yaşında filandı. Gerçek babasını bir buçuk yaşında görmüştü, dolayısıyla hatırlamıyordu. Sık sık “Babam nerede?” diye soruyordu. İkinci kez evleneceğim adamı da bir dost gibi görüyordum, ona “Yaşar,” diye hitap ediyordu. Biz bir arada oturmaya karar verdiğimizde ev tuttuk. Yalçın’la, gidiyoruz ben evle ilgileniyorum. Bir gün gittiğimizde, Yaşar badanasını yapmış evin ve evde bir tek sedir var, onun üzerinde yatıyordu. Eve döndüğümüzde, Yalçın koşarak anneannesine, “Yaşar da bizle oturacak galiba, ne işi vardı o evde?” dedi. Fakat bir müddet sonra, Yaşar illa ki Yalçın’ın ona baba demesini istedi. Yani ben onu çocuğum olarak görüyorum, diye düşünüyordum. Henüz Yalçın çok küçük olduğu ve babasını da hiç hatırlamadığı için birtakım şeyleri kavrayamadı. Başlangıçta buna biraz direndi. O olayı ne kadar çözdü kafasmda bilemiyorum ama Yaşar’ı baba olarak bilmeye başladı. Ama bu ilişkinin doğması sırasında ben kendimi sorguladığımda şunu görüyorum. Aralarındaki ilişkide bir sıcaklaşma anına kadar, ciddi bir direnç yaşadılar karışıklı. Yani Yaşar hem beni baba bilsin diyor ama sonuçta üç buçuk yaşına kadar belli eğitim almış, şekillenmeye başlamış bir çocuk var. Orada kendi şekillendirmek istiyor, çocukta da buna karşı bir direnç var. Çünkü tıpkı Ruhsar’larda olduğu gibi, bizim de üç buçuk sene çok iç içe geçen bir hayatımız var. Ev kalabalık, anneanne var ama biz ikimiz özeli. Aynı yatakta yatıyorduk, yatakları ayırsak bile aynı odada yatıyorduk. Bütün bunlar değişince büyük bir şoka uğradı. Ve birkaç sabah yatak odasının önünde uyumuş buldum.

Melek: Ben de evlenmeden önce kızım ile birlikte yatıyordum. Evlenince tekrar odasında yatsın istedik. Müthiş tepki gösterdi. Asla eşimle birlikte yatmamı kabul etmiyor. İnsan bu konuda ısrarlı olmakta zorlanıyor. Çünkü beni bayağı utandıracak şeyler söylüyor, “Siz ne yapacaksınız birlikte,” falan gibi. Özellikle eşime çok tepki gösteriyor.

Feride, 50, mühendis. Oğlu 24 yaşında. On yıl süren ikinci evliliği de on sene önce bitmiş.

Ruhsar, 36, terzi. Oğlu 15 yaşında. İkinci evliliğini iki yıl önce yapmış.

dimi hiç affetmediğim noktalardan biridir. Orada olaya müdahil olmadım. Bir zaman şunu sorguladım, eğer o şiddet uygulayan gerçek baba olsaydı tavırları daha farklı olurdu. Yani müdahale ederdim, ama orda etmedim. O küçücük çocuğun bu gerçeği kabul etmesi için ne ailesel böyle bir şeyden geçmesi gerekiyordu diye düşündüm. O şiddeti hoş gördüm demeyeyim ama bunu bir şekilde kabullendim, kısa bir süre de olsa. Bu içimdeki en büyük yaralardan biridir. Özel durumdu, bir taraftan başka bir adamla birlikteyim, bir taraftan da onu baba olarak kabul etmesini istiyorsun, çünkü sevdiğin adam öyle istiyor. Böyle müthiş bir taviz de var. Fakat sonradan çok ilginçtir, bu durum çok kısa sürdü, iki hafta da üç olay. Belki de çocuk teslim olmasını tam bilmiyorum. Çünkü şiddet denince şöyle, odaya kapatmak. Hâlâ kuşkuğundan gitmez onun söyledikleri, “Çocuk beni, bir daha yapmayacağım.” Şiddet di ben kişilik olarak da cezaya tamamen karşı olduğum için orada yaptığım çok ilginç. Fakat çok ilginçtir ki ondan sonra aralarında gerçekten çok hoş ilişki başladı ve bu uzun süre devam etti. Aslında bu da bir yanılsama, süren günü sandık hep beraber, Yalçın da

şar da ben de. Çocuğun o ceza aldığı dönemi Yaşar'la aralarının düzelmesinden sonra bitti, fakat yeni sorunlar çok fazla çıkmadan, bizim işimizle ilgili sebeplerle Yalçın anneannede kalmak durumundaydı. Sadece hafta sonları görülen bir çocuk durumunda. Hafta sonları da olunca işin yalnızca eğlence kısmını yaşadık. Şimdi düşününce, uzun süreli bir ev birlikteliği olsaydı herhalde çok çelişkili ve

Gaye, 34, reklamcı.
Kızı 6 yaşında. Üç yıl önce boşanmış, iki yıldır yeni bir ilişkisi var.

babam olmasa bile yıllarca bana emeği geçti," der. Aslında biz ayrıldıktan sonra dost kalabilseydik belki daha farklı olurdu. Ama benimle olan dostluğu üç beş sene sonra ortadan kalkınca, zedelenince sadece ben değil, o illa ki babası olmak istediği çocuk da bir anda silinmiş oldu. Aslında o insana da haksızlık oluyor gibi. Çünkü sonuçta tam benimsemediği ayrıldıktan sonra ortaya çıkıyor. Ben, zaten çocuktan ayrıyız, en azından

hafta sonlarını çocuğa ayırmak gerekir diye düşünüyordum. Hafta ortasında da bir gece yalnız gidiyordum çocuğumu görmeye. Bu tercihler onu hep sıkımsı. Çünkü ayrılma sırasında bunları biraz dile getirdi. Yani, "Biz sizinle hiçbir zaman baş başa kalmadık ki." Halbuki benim için çocuğumla ve onunla birlikte olmak baş başa olmak anlamına geliyordu. Onun içinse böyle değilmiş. Bu bir yerde ona haksızlık da, çünkü birtakım şeyler zorunlulukla yapılmaz. Kırk yaşındaydım ben ayrıldığımda, geriye baktığımda kendimce bu gerçekleri keşfettiğimde, bir karar aldım; bir ilişkim olduğunda o adam kesinlikle bu eve girmeyecek, yani oğlumun yaşadığı eve. Belki çok nadiren bir akşam yemeği olabilir. O da Yalçın kendini çok hazır hissettiğinde. Çünkü orada esas terk edilenin kendisi olduğunu hissetti çocuk. Bunu bir daha yaşatmak istemiyorum. Bir de

adam ne kadar gönüllü olsa da baba de-dirtmek çok yanlış. Gerçeği bilebilir, gerçeği bilerek yine baba diyebilir. O başka. Ama böyle yanlış bir şey, belki yanlış da değil de, tehlikeli. Çocuğun baba diyebilmesine rağmen ben, o esas baba değil duygusunu öyle bir yüklenmişim, bir biçimde çocuğa bunu öyle bir yansıtmışım ki, inanmış görüntüsüne rağmen o beraberlik süresinde inanmadı diye düşünüyorum. Bunu da ben yansıttım diye düşünüyorum.

Melek: İnsan ister istemez kendi streslerini adama da çocuğa da yansıttıyor.

Feride: O tedirginlik bir şekilde o üçlü ağı etkileyen bir şey haline dönüşebiliyor. Ne kadar dikkatli davransan da. Bizde de Yaşar'ın ailesi, tabii ki Yalçın'ın onun çocuğu olmadığı biliyordu ve bunu çok ince ve hassas bir şekilde Yalçın'a hep hissettirdiler. Bunu da sonradan düşündüğümde ne kadar yanlış davrandığımı fark ediyorum. Yalçın diğer torunlarla ilişkilerin çok daha candan olduğunu fark ediyordu. Burada belirli bir mesafe var, çocuğun çözemediği bir şey var.

Ruhsar: Halbuki bu kararı verdin mi anneni babamı da ikna edeceksin. Ben şuna çok inamıyorum, erkekler için çocuk kadınla bağlantılı olarak var. Şimdi ki eşim oğlumla gerçekten babasından daha çok ilgileniyor. Eski eşim de çocuklu bir kadınla birlikte olsa onun çocuğuyla ilgilenir. Ben de Feride'nin düşüncüklerini çok düşündüm. Acaba çocuğuma haksızlık yapıyor muyum, diye sordum kendi kendime. Ama bazen oğlumun bu endişemi bir zaaf olarak kullandığını hissediyorum. Mesela eşime diyor ki, "Bu benim odam sen karışamazsın." Halbuki benim yirmi yaşındaki kız kardeşime bile böyle demez. Bu bizim hassas bir noktamız, çocuk da bunu biliyor. Ya da eşim ona bir şey söylediğinde, örneğin paltonu portmantoya as gibi, "Sen benim babam değilsin, bana karışamazsın," diyor. Ben de biraz öyle şeylerde ikisini serbest bıraktım, ama aralarında çok sertleşen bir şey olmadı.

Feride: Bir de insan, iki insan arasında kurulacak ilişkiye ben üçüncü olarak müdahil olmayayım, diyor. Tabii doğru olan o, ama tehlikeli bir şey bu.

Melek: Benim kızım sürekli olarak eşime karşı terbiyesizlik yaptığı için ben eşimi ondan korumaya çalışıyorum ister istemez.

Feride: Mesela bizde şu olurdu, Yaşar, "Yemek öncesinde çikolata yeme," derdi, çünkü sağlıklı olamı bu. Bizim yanımızda olduğu zamanlarda bu kurallara uyardı. Ama anneanne ve

dedenin yanında olduğumuzda Yaşar'ın gözünün içine baka baka yemek öncesi çikolata yedi. Hadi bakalım hodri meydan istersen karış der gibi.

Melek: Benim eşim hiçbir şey söyleyemiyor kızıma. Kızımı nerdeyse tanıyamıyorum. Çok az konuşuyorlar ve ben arada çok bunalıyorum.

Gaye: Az görüşmelerine rağmen Ahmet de bazen kızıma bağırabiliyor, azarlayabiliyor ama o zaman da ben rahatsız oluyorum açıkçası. Ben kızımın gerçek babasının çocuğa karşı bazı davranışlarına bile bozulabiliyorum ama bu benim çocukla ilgili daha çok sorumluluk almamdan kaynaklanıyor. Aslında Merve Ahmet'i seviyor. Yani hazırda onu babasının yerine koymaya. Ben yokken evde ara sıra birlikte kaldılar ama o zamanlarda Ahmet'in de çocuğu vardı. Mesela o zamanlar "baba" demiş Ahmet'e. Ama o biraz Gamze'ye özenmesinden. Yani ailenin ayrı olması, çocuğun aime baba ikilisine özlem duymasından, toplumun böyle bir zorlaması var, onlardan etkileniyor çocuk. Ama sonuç olarak Ahmet böyle bir mesaj vermediği için bunu öyle kabullendi. Bir süre sonra bana, "O senin sevgilin olamaz arkadaşın olabilir ancak," demeye başladı. Çünkü iki çocuk evlilik olabilir diye kuruyorlardı. Sonra baktı ki bu adam cici babası olmayacak, o zaman hayatımdan çıksın, dedi. Bu durum insana hem duygusal olarak bir yük getiriyor hem de güç harcama anlamında bir yük getiriyor.

Ruhsar: Benim hissettiğim şu, ilişkiye sırtında bir kamburla giriyorsun. Biz iki yıldır evliyiz, diyelim ki işim çıktı eve geç gideceğim, onlar ikisi evde yalnız kalacak ya da eşim ona yemek hazırlayacak gibi bir şeye yeni yeni razı olmaya başladım.

Gaye: Benim kızım da sevgilime, "Sen benim babam değilsin, sen bana karışamazsın," diyor. Oysa Ahmet araya mesafe koyan biri, kendini baba yerine koyan biri değil. Ben sorumluluk yükleneyim, çocuğa babalık yapayım diye bir düşünce gütmüyor. O zaten çocuklu bir kadınla birlikte oluyorum duygusu yaşamıyor.

Bütün bunları ben düzenliyorum. En çok kendimden kısmen de çocukla ilişkimden verip esas olarak da ona vererek. Ondan birşeyler bekliyorum ama o bunda pek çaba göstermiyor. Bir ara birlikte yaşadık ama şimdi aynı evde kalamıyoruz çünkü ben erken yatıp erken kalkıyorum halbuki onun işi daha rahat, böyle yaşamıyor. Hem para kazanmak zorundayım hem

çocuğa bakmak zorundayım. Ben sorumluluklarımı artırıp ona bir şey yansıtmamaya çalışıyorum. Şöyle, çocuğu teyzeye, babaya daha çok bırakma var. Yani öyle yemek düzeni filan yok. Birlikte yaşadığımız o dönemde çocuğu kısmen ihmal ettim. Bundan dolayı da bir eziklik yaşadım. Şimdi çocuğa yönelik yaşıyorum ve bunun bedelini sevgilimle on günde bir görüşerek ödüyorum. Bu bizim ilişkimizi etkileyen bir şey ama mecburen böyle.

Melek, 35, ev kadını. Kızı 10 yaşında. Altı ay önce tekrar evlenmiş.

Tatil kadınları

Tatil dizilerinin yardımcı rolleri de -mülk sahibi babaanne, disiplin sahibi dede ve değişik yaşlardan canımız, ciğerimiz çocuklarımız- kadınlara endekslidir.

Sonbaharda turşu kururur, salça reçel vs. kaynatılır, yere dökülen yapraklar süpürülür, okullar açılır. Kış gelince sobalar kururur, odun kömür alınır, kestane pişirilir, kilo alınır. Baharda bahar temizliği yapılır, rejim yapılır, alışveriş yapılır...

Yazın n'apılır? Tatil yapılır. Kayınvaldenin yazlığına gidilir, orada görümce, elti, kaym ve onların görümceleri, eltileri ve kayınlarıyla buluşulur... Herkes birbirine tatil eziyeti yapmaya başlar. Olsun! Hiç tatil yapmamaktan iyidir... Ve zaten dönüşte işin eziyet yanı unutulur, bronz bir ten, mangal doygunluğu, mayo ve şort giymenin morali gibi şeyler kahr geriye.

Orta tabakanın ya da kod adıyla söylersek "emeğiyle yaşayan insanlar"ın tatili bir dizi filmidir. Ve başrolde kadımlar oynar. Erkekler mangal yakma, araba yıkama, uzun oturma ve tavla turnuvaları dışında pek bir rol üstlenmezler. On bir aya göre daha da bir tembelleşirler. Erkeklerin yüzde doksanına hiç yakışmayan şort atlet giyerler. (Bakınız: Fatih Terim, Burhan Çaçan vd.)

Kadınların rolleri daha çok çeşitli ve tip tiptir. Bir kısmı, kutsal evliliklerin yazlıklarda unutulmuş kadınlarıdır. Eşleri yakın bir metropolde "para" kazanmak, "iş"inin başında kalmak zorundadır. Madalyonun öbür yüzünde ise en azından bir kafa dinleme, en fazlasından da çapkınlık fırsatları vardır. Yazlık evler otomobillerin icadıyla gelen özgürlüğe benzer bir "ahlaksız avantaj" getirmiştir "kutsal aile"ye. Ama Şekspir'in dediği gibi, "Ev sahibi soyulduğunu bilmiyorsa soyulmamış demektir." Yazlık evlerdeki kadınların durumu da aynen böyledir.

Arabalı aile tatili yapan kadınların bu konuda içleri daha rahattır. Parası eksik kalsın, gözümün önünde olsun da... Erkekler direksiyon başında araba kullanarak dinlenirler!

Tatil dizilerinin yardımcı rolleri de (mülk sahibi babaanne, disiplin sahibi dede ve değişik yaşlardan canımız, ciğerimiz çocuklarımız...) kadınlara endekslidir. Çocukların patırtı ve istekleri tatillerde on kat artar. Durmadan kola içen ve yakaladığı sinekleri evcilleştirmeye çalışan bir oğlan çocuğu... Sırasıyla olta, ahtapot olta, markalı basket topu, paten, deniz botu ve dayak isteyen bir ergen yeni yetme... Kral ya da Genç TV'ye, renkli saç tokalarına, kirazlı bikinilere meraklı bir kız çocuğu... Tam da

bu sıralarda tuvalet eğitimi almakta olduğu için kucak, minder, plaj gibi olur olmaz yerleri ıslatma temrinleri yapan bir bebek... Bu yavrulara, birisi ne yapar ve ne isterse onlar da aynısını yapan ve isteyen, her yemekte patates kızartması ya da silikon (lokmanın yeni adı) diye tutturan misafir çocuklarını da ekleyin. Ve "ayol'suz konuşmayan komşu kadını, sitenin ilağcısını, olası misafirleri, olası misafirlerin gelme olasılığının yarattığı fobofobi de eklerseniz bu dizinin neden kadın dizisi olduğunu anlarsınız...

Dizinin dekoru da tanıdık: Eski koltuk takımları, eski büfe, teki kayıp terlikler, patlak deniz yatakları, hiçbir yeri net çekmeyen bir televizyon, kumlu gazeteler, vileda, sinek ilacı, sinekler, börtü böcek, balkon, renkli plastik bardaklar ve deniz... *Adı Aylın, Bir Dinozorun Anıları, Kim Dergisi, Şamdan...* Replikler, sesler: "Anne abime bir şey söyle." "Ben bir şey yapmadım va..." "Çok sıcak be!" "Banyonun ışığını kim söndürdü ya?" "Bak kedilere vericein mamayı, al kedi al..." "Sen yine çiş mi yaptın?" "Denize ne zaman gitcez hala?" "Kumlu denize gidelim..." "Yine su kalmamış dolapta..." "Bu gastenin eki nerde ya?" "Oğlum kış şunun sesini!.." (Yüz defa söylendiğinde git-tikçe bozularak: Oğlum kış şunun sesini... Keş şunun şesini... Ses şunun kesini...)

Evet, yaz tatillerinde bir günün akışı yazlıklar kurulduğundan beri aynıdır. Sabahları babaanne uykusu kaçıp, tıpış terlikleriyle "çıt" çıkar-madan iş yapmaya başlar... Şimdiki gelinler bi rahattır, döne döne uyurlar! Ve yatağın kenarına kadar gelip aşağı inmeyen bebeğin çığlıklarıyla herkes ayağa fırlar. Uyanılır. Kadınlar ikive bölünür: Mutfağa giren grup, masaya taşıyan grup. Erkekler balkonda sigarasını içen komşu kadını görüp, "Kadınlar hiç ezilmiyo ya..." derler.

Kahvaltı diğerlerine göre daha merhametli bir öğündür. Akşam yemeğine kadar da evde hazır ne varsa yenilir, didiklenir, elde tabak ya da ekmek arası şeklinde yok edilir ve bunların hiç birisi "yemek" sayılmaz, iştah açıcı aperatif kabul edilir... Asıl felaket akşam yemeğidir. Baştan sivilamaz, kaçınılamaz, ertelenemez, geciktirilemez bile.

Akşam yemeğinden sonra, erkeklerin doyma, şişme, patlama durumu ile kadınların sanki bu son akşam yemeğiymiş gibi iş bitti diye sevin-dirik

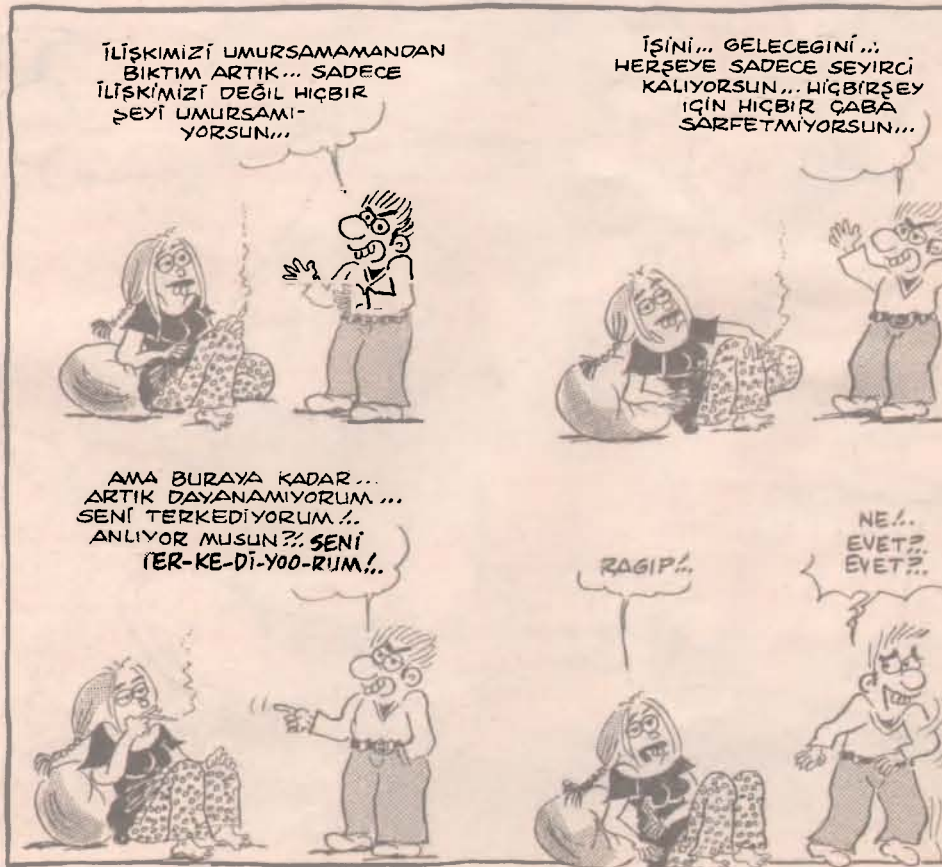
olup gezmeye çıkmak istemeleri arasında bir çatışma yaşanır. Ve aile parçalanır nihayet... Bir grup kadın, kız çocuklarını da alarak sahile ya da çarşıya iner. Oley! Erkeklerin yastıkları yere atma, maç izleme, bir bira daha açıp biraz daha şişme özgürlüğü... İşte mutluluğun resmi! Beyler, bu mutluluktan şaşırıp, "Kahvemi yapmadan mı gidiyorsun?" diye bile sorabilirler...

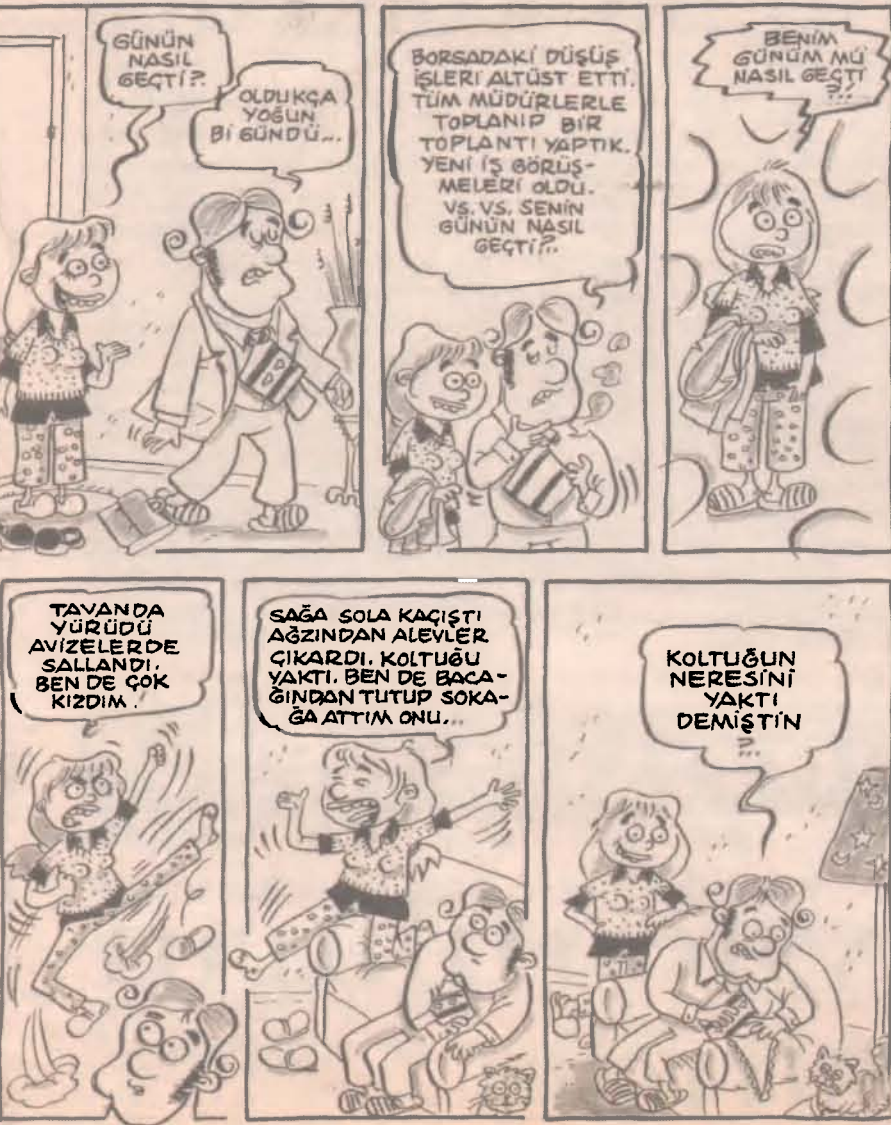
Turistik çarşıda aynı incik boncuk, tahta, deri eşya... Tatil amsı... Ama onlardan çok turist kadınlara bakılır, gıptayla ve biraz da pöh! der gibi. Nasıl bu kadar ince, sakın ve neşeli ve güzel oldukları sorgulanır. Çarşıdaki erkek numuneleri, sarışın bir turist kız ayarlamış kısa, tıknaz, esmer delikanlılardır. Ya da banka ya da faks kuyruğundakiler ve esnafın çoğu da erkektir. Her yaştan yabancı kadınlara bakışlarını, mimiklerini ve beklentilerini gönderirler. Biz de sabahki kahvaltıda, kahvaltılıkların yanına ne yapabileceğimizi düşünürken yabancı kadınları pek o kadar da kıskanmadığımızı fark ederiz...

Suna Karaküçük

UMURSAMAZ...

Yıkılmadım, ayaktaayım!

Uç kuruş kazanıp bağımsızlığımı ilan edeyim derken, elimdeki bir avuç özgürlük de tehdit altına girmişti. Bunlar başıma dert açacaklar, babamın darbe yapmasına neden olacaktı...

Baktım olacak gibi değil, sekreterlikle karın doymuyor. Üstelik sekreterlikle ekonomik bağımsızlığımı kazandığımı düşünürken da yok. Sürekli iç borç alıp babama bağımlı halde yaşıyorum. Ekonomime karışan babam zamanla iç işleyişime de müdahale ediyor, ulaşım, haberleşme ve tüm sosyal hayatımı kontrol altında tutuyordu. Yirmi beş yaşındaydım, bu gidişe bir an önce dur demeliydim. Bağımsızlığımı ilan etmeli, vatana, millete, bayrağa, ezana sahip çıkmalıyım! İşe nereden başlasam dedim. Büyüklerimin, en büyüklerimin tecrübelerini göz önüne alarak "Ekonomi" cevabı verdim.

Ben ne yapabilirim ki? Çok iyi dümen çeviremem, silah, eroin, ayran işinden de anlamam, bu kadar vasıfsız halimle bakan olma şansım da yok. Bir futbolcu bulup evlensem, şarkı sözü yazsam, genelinden bir ev açsam, evimin patroniçesi olsam, halkıma hayırlı hizmetlerde bulunsam... diye düşünürken sesli sesli bir gece vakti, anadan üryan ak saçlı bir dede çıktı karşıma.

"Dede, dede senin üstün başın nerede?" dedim. Dede, "Sen beni bırak kendine bak, sana yardıma geldim."

dedi. Vardım elini öptüm. "Vay sen hoş gelmişsin," dedim. "En iyi yaptığın iş nedir?" dedi. Kem küm ettim, "Bilgisayarda iyi yazı yazarm. burada değil efendim, bir notunuz varsa alayım efendim gibi cümleleri çok iyi kurarım." "Tamam kes, uzatma," dedi. "Düşünerek zaman kaybetme, hem düşünmek sana yakışmıyor, böyle çok daha güzelsin... Madem öyle sen bir bilgisayar al, akşamları evde tez, dergi vs. işleri yap," dedi ve ışıklar saçarak uçup gitti.

Gördüm ki ihtiyar zeki, sözleri aklıma

pek yattı. Sağdan soldan borçlanıp bilgisayar aldım. Oh dedim, yolu yarılardım, ha gayret kızım bağımsızlığa az kaldı. İnancıydım, gururluydum, Türktüm, Türk müydüm, es geçtim, göğsüm iman doluydu, güzel günleri görmeden ölüm yoktu bana.

Eeeh, bilgisayarı alıp bekledik, biri kapımızı çalsın; "Tezim var, derгим var, dizer misin?" desin. I-ih üç, dört ay bu cümleyi kuran olmadı. Ayaklarıma yol göründü, gazete, radyo ilanlarıyla dizgicileri, yayınevlerini dolaşmaya başladım. Bütün ilan sahipleri bıyıklı ve dişleri eksik ya da dolguluydu, bunları geçelim, benim konumla, konumumla ilgisi yok dedim. Hah işte tam orada yarıldım.

Bıyıklılar nedense bana çok iyi davranıyor, hatta beni ilk görmelelerinde ortaklık teklif ediyor (!) işi büyütmem için beni cesaretlendiriyorlardı. Gelişmeler garip bir hal almıştı; işi arayan bendim, benim onların peşinden koşmam, işi kapmak için didinmem gerekirken, onlar beni arayıp iş vermeye geliyorlardı. Daha aldığım kitapları yazmadan, çok ince düşünüp paraya ihtiyacım olup olmadığımı ilgilendiriyorlar... Bilgisayarda takıldığım konuda telefonda yardım isterken, hiç erinmeden sorunu yerinde halletmek için birbirleriyle yarışıyorlardı.

İşler açılmış, şeytanın bacağına tam diz kapağından kırmıştım. "Oh olsun şeytana," diyordum. Ben böyle sevindirik biçimde sırıtırken etrafa, bıyıklılar boş durmadı. Beni, ben gibi güzeli (bu arada boyum hâlâ 1.50, esmer, esmer de laf mı, kara, kaşlar kalın), yemek, sinema, arabayla sizi evinize bırakayım teklifleriyle sardı. Ben hayır dedikçe kızdılar.

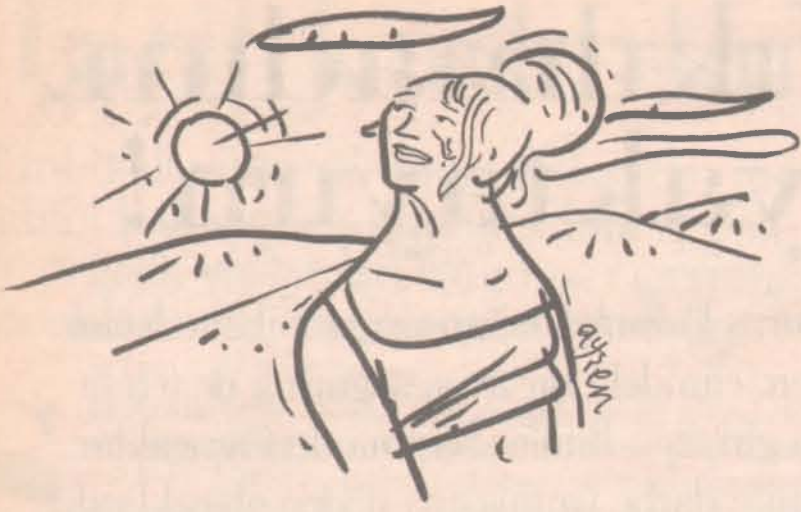
Uç kuruş kazanıp bağımsızlığımı ilan edeyim derken, elimdeki bir avuç özgürlük de tehdit altına girmişti. Bunlar başıma dert açacaklar, babamın darbe yapmasına neden olacaktı. Suç bendeydi, bu eksik etek halimle ne demeye erkeklerin dünyasına girmiş, onların işini yapmaya çalışıyordum ki? Para kazanmak benim neyime, dizimi kırıp evimde oturmalıydım. Ama yapmadım. "Yıkılmadım, ayaktaayım, dertlerimle baş başayım..." Şu sıralar en beğendiğim şarkı bu.

Ayten Kaya

19 PAZARTESİ

FEYHAN GÜVER

Kırk beşimde kadın oldum

Eş oldum, erkeğin sorumluluklarını da yüklendim. Ana oldum, özverilerimin sonu gelmedi. Abla oldum, kardeşlerimin hayatlarını kurtarabilmeleri için çabaladım. Ama kırk beş yaşına dek kadın olamadım.

Bir grup kadın arkadaşla sohbet ediyorduk. Birinin gazeteciliği tuttu, bana şu soruyu yöneltti. "Kendini ilk kez ne zaman kadın olarak hissettin?"

Ben kırk beş yaşında kendimi kadın hissettiğimi söyledim. Diğer arkadaşlar şaşırdılar tabii, ama doğruydum. Ben kırk beş yaşında kadın olarak yaşamaya başladım.

Eş oldum, erkeğin sorumluluklarını da yüklendim. Ana oldum, özverilerimin sonu gelmedi. Abla oldum, kardeşlerimin hayatlarını kurtarabilmeleri için çabaladım. Ama kırk beş yaşına dek kadın olamadım. Şöyle geriye baktığım zaman, bana en çok acı veren yaşımın on beş olduğunu görüyorum. O zaman "Ben hemen ihtiyarlamak istiyorum," diye ağladığımı, dualar ettiğimi hiç unutmuyorum. Çünkü yaşlı kadınların özgür olduğunu düşünüyordum. Evimizin önünden geçen genç erkekler yüzünden dayak yerdim. Çünkü ben on beş yaşındaydım ve geçen erkekler benim için geçmiş olabilerlerdi.

Oğlan çocuklar ağaçlara çıkıp özgürce meyva yiyebilirlerdi. Benim ağaca çıkmam yasaktı. Çünkü ben ağacın başındayken, ağacın altından bir erkek geçebilir ve benim bacaklarımı görebilirdi. Oysa ne çok isterdim ağaca tırmanmayı. Tabii gizlice tırmandığım, o ekşi eriklerden yediğim olurdu. Bir taraftan erkek kardeşimle anamın görmemesini dileyerek.

Yine on beş yaşımın yazında, ben öğretmen okulu birinci sınıftayken, anam beni nişanlamaya karar verdi. Çünkü okuldan birisini bulma tehlikesi onları korkutuyordu. Ben yatırım çocuktum. Yatırımı bir damat bulunmalıydı. Yaşlılığında anama bakacak ve kardeşimi okutacak. Ben önemli değilim. Sonunda anam köyün en uslu erkeğini bana uygun gördü. Ne yaptım ne ettiysem engel olamadım. O yaz beni nişanladılar. Nişan günü kiraz ağacının en tepesine çıkıp inmek istemeyişim de beni kurtarmadı. Öğretmen okulu bitene dek kendimi birisinin karısı gibi hissettim. Bu hiç güzel bir duygu değildi. İçimde isyanlar kabarıyordu. Özgür olmalıydım, diye haykırıyordum. Kurtuluşu kütüphanelerde buluyordum, sürekli okuyordum. Edebiyat öğretmenim çok memnundu. Şimdi kırk beşimden sonra kadınlığımı yaşıyorum. Ama ya benden çalınan çocukluğum ve gençliğim? Sevdiğimin yanında bazen kendimi çocuk hissediyordum. Galiba çocukluğumu, gençliğimi, kadınlığımı ve dört mevsimden bana düşen kışların dışındaki baharları, yazları onunla paylaşmak istiyordum.

Kâmile Yılmaz

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Garip bir külkedisi

Ben bir külkedisiyim! Saçlarım, yüzüm, gözlerim kül rengi. Nasıl olmasın? Dünya toz içinde. Alabildiğine kirli. Sabahları gün doğarken kalkar, ilk iş olarak dünyanın küllerini silkerim. Sonra kirli çamaşırları güçlendirilmiş koruma faktörlü Ace'ye basar, tencere diplerindeki karaları limonlu Cif'le ovar, solan ilişkileri Marc'la parlatıp aynalardaki yalanları Pril'le silerim...

Bulaşıklardan sonra günlük programda sıra gelir yamaya. Ev ekonomisini benden sorun. Onu iyi bilirim. Elimde bir tahta yumurta, önce yün çoraplara sonra eş, dost ve tüm akrabalara şöyle güzel bir yama. Eskiye, kenarları epriyen ve eriyen hani ne varsa. Değil mi ki dünya bir yamalı bohça. Külkedisi durma!..

Sonra geçer mutfağa, börekler açarım yakınlarıma. Kıymalı, ıspanaklı, patatesli, peynirli. Bu şölene kıskanç üvey anem, kız kardeşlerim ve üvey komşular; beni kendisince seven ve tüketen herkes her gün davetli.

Hiç durmadan yıkar, yamar, siler ve dikerim. Ve gün ilerledikçe kendimden bana artan ne kalmışsa kavuşacağım anı beklerim. Ben ne balkabağından araba, ne güzel giysiler, ne de saraylar isterim. Yalnızca benim saatlerimi versin bana esin perisi. Onu beklerim.

Tık tak, tık tak, tık tak... Birkaç acele saat!.. Gong vurup da yatağıma girene değin, inanmıyorum ama yine de kendimim. İşte o zaman, o güzel zaman beyaz kağıtlar üzerinde ben yalnızca kendimle dans ederim. Gün olur düşer başım kağıt üstüne. Gün olur elimde kalem, uykuya yenik düşerim. Hani ertesi güne yarı açık bir defter içinde unutulmuş bir kalem de olmasa masada, bir inanasım gelir ki sorma; Sahi ben bir külkedisiyim!.. Dedim ya, garip bir aşk öyküsü bu. Yüksek ökçeli iskaripini ve beyaz athı prensi olmayan. Olsun!

Ben de garip bir külkedisiyim zaten. Dünya masallarına hiç yakışmayan!..

Nilgün Çetinalp Erentay

Kıvılcımların peşinde

Ben, aşkı her zaman günlük hayatın en ufak ayrıntısında bile hissetmek isterim. Şımarımdan korkmadan söylenmiş tatlı bir cümle... Kalpten gelen küçücük bir sürpriz...

O na baktım bir kez daha... Onu tanıyamıyorum... Sanki duygularını kendisine yakışmadığını düşündüğü bir ceket gibi çıkarıp atmıştı benden çok uzaklara. Bu kadar çabuk ve bu kadar kolay olmasını anlayamadım. "Sonsuza kadar" diyen hep o olmuştu oysa... Buna inanmıyor değildim ama; inanmaktan çok görmekten ve hissetmekten yanaydım... Sonsuza kadar aşk nidalarının sadece çıplak bedenlerin büyü zamanlarında sıkışıp kalmasından korkardım çünkü. Ben, aşkı her zaman günlük hayatın en ufak ayrıntısında bile hissetmek isterim. Şımarımdan korkmadan söylenmiş tatlı bir cümle... Kalpten gelen küçücük bir sürpriz... Bunları bütün desteğim. Çünkü onun sandığı kadar güçlü değildim hayat karşısında. Öyle bir sıradanlık ve monotonluk korkum vardı ki. O yüzden hep kıvılcımlara muhtaçtım. Hayatın böyle yaşanabileceğine inanıyorum çünkü. Korkuyordum. O kıvılcımlar olmadığı zaman ruhumun öleceğine inanıyordum. Hep lanet ettim bu yönüme. Niye normal bir kadın olamadım? Kıvılcımların peşinde koşmak o kadar yorucu ki...

Şu hayatı damarlarımda dolu dolu hissetme tutkum yok mu? İşte bütün bunlar bu tutku yüzünden. Şimdi de bu delice tutkunun bedelini ödüyorum...

Yo hayır, o kadar da bencil bir tutku değildi bu. Çünkü kıvılcımların tadına varıp damarlarımda dolu dolu hissedebilirsem onu mutlu edebiliyordum. Evet, o da bunu defalarca hissetmişti. Ama şimdi unutulmuş muydu?..

İnsanlar beni anlamakta güçlük çekiyorlar. Küçücük pencere evlerinden bakarken bana; yüzlerini buruşturuyorlar. Umurumda bile değil! Çünkü ben sadece tek bir yüzün mimiklerine ve hareketlerine önem veriyordum. Fakat o yüzde, şimdi bana anlamsız ve aşağılayıcı bakıyor. Haklıydı! Çünkü çok yordum onu; kıvılcımların peşinden sürüklerken... Haklıydı! Çünkü aşk her zaman sınavdan geçmek zorunda değildi!

Bense sadece yıllardır yaşadığım aşkı sınamak istemişim... Ne kadar kıvılcımı olduğunu bilmek istedim; hayata korkmadan bakabilmek için...

Şimdi çok yakınımda olduğunu bildiğim ve göremediğim kıvılcımları düşünüyorum... Ve eski günlere bakarken gözlerim kamaşıyor, hâlâ...

Emel

İyi ki yazıyoruz

Ve yazmak tıpkı şimdi olduğu gibi; bir zorunluluk, bir iç döküş, bir rahatlama aracı oluyor. Coşkularımın yoğunluğunu yazarak içimden akıtıyorum. Ve yanılgılarım oluyor, üzüntüler, acılar yaşıyorum.

İçimde tarifsiz bir sıkıntı var. Regl- le ilgili olduğumu sanıyorum. Ne büyük şanssızlık kadın olmak ve her ay bu iç sıkıntılara katlanmak. İçinde neden- siz bir bunalım hissediyor ve neyin iyi geleceğini bilmiyorsun. Türkiye’de kad- m olmak nasıl bir şanssızlık ise, ay başı sıkıntılarından dolayı evrende ka- dm olmak da bence aynı tür bir şans- sızlık, çünkü dünyanın her neresine gi- dersen git regl oluyorsun. Henüz anne olmadığım için doğumun nasıl bir şey olduğunu bilmiyorum. O da çok ızdı- raplı bir şey olsa gerek. Bir tıp doktoru olduğum halde önerilen çözümler ya devamlı antidepressan kullanmak, ya ikinci dönemde tuzu kısıtlamak veya antiinflamatuvar almak gibi zor öneri- ler. Kadın olmayı seçemediğimiz gibi çaresiz gereklerine de bir şekilde katla- nıyoruz. İlk regl olduğum günü hatırlı- yorum da hiç daha önce bana anlatan olmadığı için şaşkınlık içinde ve abla- mın kıskançlığı nedeniyle bana ped bi- le vermediğini ve bütün gün o halde annemi beklediğini hatırlıyorum. Or- taokul 1. sınıftaydım, yaştlarına göre daha geliştikim ve erken regl oldum. Tıp okuyunca da konuyla ilgili bilme- diğim hiçbir şey kalmadı tabii ki. Do- ğa iki cins arasında bu tür ayrımlara giderek dengeyi sağlıyor. Bunları de- ğiştirmek bizim elimizde değil. Fakat kadın olduğum için hiçbir zaman ken- dimi yaşamaktan alıkoymadım, içim- den geldiği gibi hareket edip doğallığı- mı hep korudum. Çevremle uyusmak gibi bir sorunu hiç hissetmedim, çünkü ben de onları anlamıyorum. Sürü psi- kolojisi içinde herkes gibi ailelerinden gördükleri gibi, yani beklendiği gibi

yaşıyorlar ve belki bunun ayırdında bile değiller. Onlar gibi olmam müm- kün değil. Başlangıçta normal olup ol- madığımı düşünürdüm, toplumla uyuşmadığım için. Kitaplar yaşantıma girdiği zaman bu sorun kalktı. Çünkü benim özdeşleştiğim insanlar Tezer Özlü gibi kitaplarda geçen kahraman- ların arkasındaki yazarlardı. Ve yaz- mak tıpkı şimdi olduğu gibi; bir zo- runluluk, bir iç döküş, bir rahatlama aracı oluyor. Kendimi kitapların dün- yasına ait hissediyorum. Büyük şehir- de yaşamadığım için okuduğum kitap- ları konuşacak insan bulamıyorum. Coşkularımın yoğunluğunu yazarak içimden akıtıyorum. Onat Kutlar’inki- ler gibi derin ilişkiler arıyorum insan- larda ve tabii ki yalnızlık çekiyorum. Ve yanılgılarım oluyor, üzüntüler, aci- lar yaşıyorum. İnsanlar göründükleri gibi çıkmıyor veya yanlış gösteriyorlar kendilerini. Duyarlı bir insanım ve hassas bir yapım var.

Bir aşk insanıyım. Tagor gibi tüm evrene aşk ile bakıyorum. Dante’nin Beatrice’e aşkı gibi aşklar yaşamak is- tiyorum. Hiç elde etme amacı olma- dan, sadece onu düşünmek ve onun için eserler yaratmak istiyorum. Çün- kü tanıdıkça onu, Murathan Mun- gan’ın “7 Peçeli Öykü”sü gibi insanca zaafı açığa çıkıyor. Oysa sen onu (aşkı bulduğunu sandığın insan) tanı- madan önce ne kadar yüceltiyorsun, büyütüyorsun iç dünyanda. Ve onlar bir bir yok oluyor. Aşkların en güzeli sanırım hiç yaşanmayanı. Üstat Aziz Nesin zaten aşkı tek taraflı olarak ta- nımlamıyor mu?

Naciye Gümüşsu

Alice hukuk diyarında!

“Aşk hukuku” allahtan yok. Çünkü olsaydı ben çoktan “kasten adam sevmek” suçundan müebbet hükmü giymiştim. Bu durumda en iyisi narsisizm mi acaba?

Ders çalışmalıyım. Ticaret hukuku, miras hukuku, ceza usul hu- kuku... Oysa bunlar nasıl kolay, kanunlar var, kuralları yerli yerine koyup çözüyorsunuz olayı. Peki ya çözemediklerim? Bana gereken hiçbir yerde öğ- retilmeyen ve belki de hiç ol- mayan “Aşk hukuku.” Fakat içimi acıtan şu sancıdan nasıl kurtulabilirim? Nasıl kurtulup da ders çalışabilirim?

Kabul etmem gerekiyor ki ben bu aşk mevzuunu becere- miyorum. Üstüne üstlük bu beceriksizliğimle habire yeni bir umutla yeni biriyle (aşlında yeni biri diye bir şey olmadığı- nı da fark ettim, bütün erkek- leri kazıyınca altından aynı bencil, kaba, feodal tip çıkıyor hele de devrimci erkekler) da- lıyorum ilişkiye. Bu tıpkı ye- mek yapmayı hiç bilmeyen bir insanın kazan kazan yemek pi- şirmeye kalkışması gibi bir şey. Olmuyor işte, dengeyi kuramı- yorum ya çok tuzsuz oluyor ya da tuzdan yenmiyor. Ya büyük düşünür (!) Mahsun Kırmızı- gül’ün deyişiyle “İmanıma, allahına kadar seviyorum” ya da yanımdaki elini omzuma atınca, “Çek şu pençelerini,” der gibi bakıyorum.

Bu imanıma kadar aşk du- rumunda karşımdakine öyle bir güven veriyorum ki, evet aynen Frenkenştayn’ı yaratan masum doktor gibi kalakalıyo- rum ve kontrolümden çıkıp tüm hemcinslerime zararlı bir “Öküztayn” yarattığımı dehşet içinde fark ediyorum. Bu ka- dar şımartmamalıydım, her dediğini şaka sanmamalıydım, mamafih âşıktım ve duyguları- ma her zamanki gibi kapılıp gitmişim. Özetle aptal âşık de- yimi benim için uydurulmuştu.

Öte yandan diğer bir du- rum; ki bu durum hemen yu- kardaki ilişkiden sonra gelişi- yor. Karşımdaki ne kadar iyi, özenli olursa olsun “Hım kim bilir nasıl bir hıyarlık yapa- cak?” diye sonsuz bir güven-

sizlik ve iticilik yayıyorum bu defa. Böylece çok katlanılmı- yorum elbet.

Sonuç; gidiyorlar, gitsinler. Ben de gitsinler istiyorum za- ten. Onlar durdukça ben azah- yorum çünkü.

Sonra aynı sözler, kendi kendime verdiğim. Bir daha kolay kolay bir ilişkiye girme- yeceksin, bir erkek gördüğün- de scotch brite reklamında kir- li tencere görmüş kadın gibi davranacaksın (elbette ovup temizleyeyim demek yok). O tencere derhal çöpe. Çünkü ar- tık temizlense de bir kere o yağları kurumuş yapış yapış size çılgınlık attıran halini gör- düünüz işte, olmaz artık, o ten- cere sizin erkeğiniz biliyosu- nuz. Zaten dikkat ettiyseniz kirli tencere görünce çılgık atan, bunu nasıl temizleyeceği- ni düşünen bir erkek yok (yeni bir tez size, “tüm tencereler er- kektir”).

Sonra günler, aylar -bazen yıllar- geçince bu kadar dü- şündüğüm, uğruna uykularım- dan olduğum adam bu muy- du? Oysa, oysa ben onu için- den ne güzellikler çıkarabilece- ğim bir kuvu gibi görmüştüm. Sarkıttığımda kovamı, hiç tü- kenmeyen şiirler, şarkılar, duy- gular çıkarabileceğimi düşün- düğüm adam, evet tamı tamı- na bir kuyu ama kör bir kuyu, içinden çamur bile çıkmayacak olan. Ve o an anlıyorum ki ko- vayı sarkıtan da çeken de be- nim. Onu ıslıl ıslıl bir kuyu ya- pan yalnızca benim azmim.

Kocaman aşklar yaratıyo- rum, karşımdakilerden bağı- mısız, yalnız bana ait aşklar. Bü- yütüyorum, güzelleştiriyorum. Her seferinde başka birileri gö- rüyor ama asla onlara ait ol- muyor. Olsun da istemiyorum. O hoyrat ellerde kim bilir ne hale gelir, düşünemiyorum.

Düşündüm de şu “Aşk hu- kuku” allahtan yok. Çünkü ol- saydı ben çoktan “kasten adam sevmek” suçundan mü- ebbet hükmü giymiştim. Bu durumda en iyisi narsisizm mi acaba?

Canan Şahin, Ankara

Zerrin Özer: tecavüze uğradığını unutamıyor, peki tecavüzcü kim?

Bu dünyada sahte insanlar var. Onların "sahte-kâr" olmaları filan gerekmiyor; habire sahneye koydukları oyun içinde tutarlı, hatta bir nevi dürüst bile olabilirler. Ama gerçek insanlar değil onlar. Gerçekten sevinip üzülmüyorlar. Gerçekten âşık olmuyor, düşmüyor, kendilerini rezil etmiyorlar. Her beş yılda bir hazırladıkları "beş yıllık kalkınma planları" uyarınca yükseliyor, yükseliyorlar. Yükselmek ne demekse ve her nereye yükseliyorlarsa...

Nasıl kalp paralar varsa, kalbi olmayan bu insanlar da "kalp insanlar". Gerçek değil; hiçbir zaman olmadılar. Analarından mı böyle doğdular, beş yaşında mı kaçırıldılar, on yaşında mı, on beş yaşında azimle hakiki olmama, en tepelerde olma kararı mı aldılar, bilemiyorum. Bildiğim, nasıl filmlerde bir takım adamlar kalp altınları dişler ve gerçek altın mı değil mi karar verirler. Ben de bu kalp insanlardan görünce allak bullak oluyorum. Onlarla muhatap olmak zorunda kalıp bir iki zaman geçirdim diyelim; ertesi gün ağzımda, ruhumda ne kadar gargaralasam gitmeyecek bir bok tadı, bir bok tadı. Bu vitrin mankenleri, insanla konuşur gibi yaparlar. Hatta çeneleri fena halde düşük, Türkçeleri acayip düzgün, ses tonları dublaj tonlarının her rengiyle bezelidir. Güzel sesleri, güzel Türkçeleriyle konuşur, konuşurlar. Habire. Araya sizi sokmacasma. Sonra oturur, düşünürsünüz: **Ne dedi? Hiç.** Koca bir hiç dedi. Söyledikleri, anlattıklarında hiç ama hiçbir şey yoktur. Konuşmuş, konuşmuşlardı daireler çizerek. Hiçbir şey demeyerek.

"Medya dünyası" denilen beteri dünyada, bu tiplerden geçilmez. Cırcırcır vırvırvır, konuşurlar. Bu konuşmaları için, havsalamızın almayacağı ücretler kazanırlar. Gerçek olmadıkları için, sahneye koydukları o insan modeli için bunlara şahane paralar verilir. Televizyonda: yine siz evinizde koltuğunuzdasınız, o, o kara kutu içinde, bir nevi daha çekilir bir durum. Ama ben geçenlerde mesela en meşhur, en başarılılarından biriyle vakit geçirmek zorunda kaldım: İnanılmazdı. Böylesine gerçeküstü bir kendini önemseme, kendini bir halt zanetme, koruma, kollama... Neden, koruyor. Hayır, bu sahte tipler çok çok iyi korumaya muhtaçtırlar kendilerini. Hakiki olmadıkları için kendi yaratıkları fanuslarda, kafeslerde, mesafelerde acayip iyi korunmaları gerekir. Bunu da, en iyi bunlar bilir.

Mevzu aslında bunlar değil. Mevzu sahte olmayan, asla olamayan bir kadın: Zerrin Özer. Yasemin Bilmemne

Toparlanamayanlar, başaramayanlar. oturtamayanlar takımından Zerrin. tüm bu şan şöreti elinin tersiyle bin kere silmeye hazır. Onu ünlü yapan şarkı adına, bunları yaşamasaydı. Tecavüze uğranıyorsa. Ruhu yırtılmasaydı. Beden unuttur. Beden iyileşir. Beden kendine gelir. Ama tecavüze uğradıysan artık hayat hiçbir zaman eskisi gibi olmaz.

diye inanılmaz sahte bir kadın (televizyoncu) var biliyorsunuz. Buram buram samimiyetsizlik tütmesi yetmiyor, bir de "burjuva kadın" taklidi yapıyor. Bunun sahiciisi zaten hiç çekilmez bir nanedir, bir de taklidi artık, tüylerimi diken diken ediyor. Tavuk gibi gıdaklayarak gülme ve sevinme numaraları, "Canım, canım" diye üzüntüyü paylaşıp empati duyma numaraları, kadından sıtkım tamamen sıyrıldı, epey zamandır "programını" seyretemiyorum. Derken, programına Zerrin Özer çıktı ve parçalanıp dağılarak yıllar önce uğradığı; ama ruhundan atamadığı tecavüz olayını anlattı, biliyorsunuz. *Gönül* şarkısından açılmıştı mevzu, Zerrin Özer için Orhan Gencebay abimizin bu bestesi, katlanılmaz bir acıyı çağırıyordu ve Yasemin'in Tencerelerinden programında, Ayşe Düzkân'ın pek güzel tasvir ettiği gibi, "Böyle bir haberin patlamış olmasından duyduğu sevinci, böyle bir gerçekle yüz yüze gelmiş olmanın verdiği tiksintiyle bastırarak," "Biraz toparlan lütfen Zerrin," diye gıdaklıyordu. Neredeyse tüm ana haber bültenleri, bu bölümü yayınladı, ben onlarda izledim. Annem, "Allah belasını versin tecavüzcünün, kızı ne hale getirmiş," dedi. İşte üstünden on küsur yıl geçmiş; Zerrin ünlü ve zengin ve şu ve bu. Beni en çok Zerrin'in şu lafı yaraladı: "Keşke İstanbul Gelişim'in solisti olarak kalsaydım da, bu acıyı hiç yaşamasaydım. Ben bir daha hiç toparlanamadım."

Evet toparlanamayanlar, başaramayanlar, oturtamayanlar takımından

Zerrin, tüm bu şan şöreti elinin tersiyle bin kere silmeye hazır. Onu ünlü yapan şarkı adına, bunları yaşamıyordu. Tecavüze uğramıyordu. Ruhu yırtılmasaydı. Beden unuttur. Beden iyileşir. Beden kendine gelir. Ama tecavüze uğradıysan artık hayat hiçbir zaman eskisi gibi olmaz. Tecavüze uğradın: Buhun kirletildi. Birisi zorla seni bir bedene, bir uzva indirgedi. Seni hiçe saydı, parçaladı, parçaladı. Zerrin'e bunu yapan -her kimse- dilerim bunun cezasını aldığı her solukta ödüyordur.

Yasemin Tencerelerinden hanım, tabii içinde insanlığa dair, kadınlığa dair bir kırıntı yaratmadı. Zira hazırlıklı değildi. Zerrin'in tecavüze uğradığını söyleyeceğinin provasını yapmamıştı. Bilseydi aynanın karşısına geçip hazırlanırdı. "Gerçek" bir kadın, bir hemcinsinin uğradığı bu zulüm karşısında ne hissediyor, içinde neler çığlık çığlığa kopar dağılır, nasıl Zerrin'i kucaklamak ister, yüreğini yüreğine akıtmak vs. vs. Belki bir asistan ona hissedilmesi muhtemel hislerin listesini ve bu hisler duyulunca yapılan şeylerin tarifini çıkarırdı. O zaman Yasemin Tencerelerinden daha sahiciye yakın, insan gibi, davranmaya muvaffak olurdu.

Zerrin arıza kadınların önde gidenlerinden. Hiç kendiyle "barışmadı", barışamadı. İçinde bulunduğu piyasada bir türlü rahat edemedi. Kaç kez müziği bıraktı, Amerika'ya Avrupa'ya kaçtı. Kaç kez sağlığıyla oynadı. Kaç aşk yaşadı. Yanıldı. Ne çok, ne büyük, ne hakiki yanıldı. Zerrin'in en

büyük (çok yıllar öncesinden) aşkıyla meselesi hâlâ hatırımdadır. Adam zengindi, fabrikası vardı. Ailesi istemiyor diye yıllardır aşkların en fırtınasını yaşadığı Zerrin'le evlenmedi. Gitti bir "iyi aile kızı" aldı. Evlendiğinin haftasına yine Zerrin'leydi. Zerrin darma dumandı. Anasından çekti. Ama iyi çekti. Anasının kızındı. Anasından çekte hep onunlardı. Alevi kimliğinden kaçmadı, iftiharla taşıdı. Berbat bir herifle evlendi. Çabuk uyandı. Beklam müptelası bu herif hâlâ magazin başında "Zerrin Özer'in eski kocası" koduyla geçer. Onu da kovmuş Yasemin'in Tencerelerinden'den. Böyle bir başarısızlık, dağıtmışlık hılasası.

Tecavüzü söyledikten sonra, "Söylediğim için hiç pişman değilim. Bir yerden çıkacaktı, burda oldu," dedi. Keşke tecavüzcünün kim olduğunu da söyleseydi. "Çok güvendiğim, abi gibi, baba gibi bildiğim biriydi," dedi. "Döve döve, çimdik ata ata tecavüz etti," dedi. "O şarkı hiç olmasaydı," dedi. Yoksa, Türkiye'nin en büyük sahte adamlarından birinden: Orhan Abimizden mi söz ediyordu? Tecavüzcü Orhan Abimiz olabilir miydi? Aile içi tecavüzün yaygınlığı göz önüne alınırsa, hepimizin abisi bu işi yapmış olamaz mıydı? Keşke Zerrin hayatını karratan o düşük varlığın kimliğini de açıklasaydı. Yoksa Orhan Abi, o şerefli, o temiz, o ruhani abimiz bir balon muydu? Bülent Ersoy'un evlenmesi üstüne kopan tantanada, abimiz ne kadar kof, ne kadar kaygan, ne kadar belkemicsiz olduğunu gözümüzün önünde ispat etmişti.

Orhan Abi derin konuşurdu. Konuya bir daldı mı, dalgıçm Allahu onu çıkaramazdı. Ne dediği anlaşılmazdı gerçi. Zira Orhan Abi, derin mi derindi. Orhan Abinin saçları boya karası, göğsü her daim nefesini tutarımış gibi şişiktir. "Uzatmalı aşkı" Sevim Emre'yle evli mi değil mi? Onu bile katinatın sırlarından biri haline getirmişti. "Gönül" adamıydı. Zerrin'in adım duyunca paramparça olmasına neden olan *Gönül* onun eseri idi. Orhan Abi bir tecavüzcü olabilir miydi?

Tecavüzcülerin alnında bir ışık yanıp sönmüyor. İçlerinde bir şeyler çürük, iğrenç kokular saçıyorlar; ama biz o kokuları ancak diğer tecavüzcülerin "haklarını" savunmak üzere kalem oynattıklarında, ya da kadınlara ana avrat giriştiklerinde, ya da bayramlık ağızlarını açtıklarında, filme alabiliyoruz. Yoksa tecavüzcülerin kim olduğunu bilmek kolay değil. En saygın bestekârimiz, en şakacı yazarımız, en baba figürümüz, en taklit abimiz olabilir tecavüzcüler. Onlar aramızda. Onlar olduğu sürece de, burası iyi bir dünya değil.

Perihan Mağden

At
kuyruğu.
topuz,
örgü,
iki örgü,
çarliston,
karavel,
afro,
alagarson,
kıvırcık,
dalgalı,
lepiska,
katlı küt...
Ve salkım
saçak!

Saçımız başımız:

Bırakın dağınık kalsın!

Perma. su perması, mizanpli, röfle, meç, baleyaj, defrize, aslanbaşı, civciv kafası... diye devam edebilir ve bir de renk muhabbetine girersek, sarı, siyah, kızıl, kestane, fındık kabuğu, soğan kabuğu, havuç rengi derken (ne yazık ki ve hâlâ, kadınlar söz konusu olunca garaj filan değil) mutfak ya da kilerde bulabiliriz kendimizi.

Kadınlar saçlarını çok sevdikleri için, aradıkları ve bir türlü tam aradıkları gibisini bulamadıkları renk ve biçimlerin sonu yoktur! Bin yıllardır, güzel olalım, aynalar (ve elbette erkekler de!) bizi sevsin diye renkten renge girdik... Bir sarışın, bir esmer, arada bir de kızıl olduk. (Olmadık mı?) Yeşil bile olmuştur...

Saçlar en feminist parçamızdır. En hareketli, en konuşkan, masum ve en günahkâr... Göğüs, popo, bacak ve kaş gözden daha az organik ama daha çok kökü bizde parçamız. Bize ait olanlar içinde erkekler için daha az (daha çok kendimiz için) süsleyip püslendiğimiz yerimiz... Yakanır, kurutulur, taranırken ya da dokunurken, saçlar önce bize haz verir; kötü niyetimiz o sırada bir erkeğe yöneltilmiş olsa bile.

Biz onların fallusunu gerçekten kıskanıyor muyuz bilmiyorum ama, erkekler bizim saçlarımızı gerçekten kıskanıyorlar... Nurtopu gibi erkekler görüyorum: Kel! Ayrıca saçları fırça gibi olsa bile yine de yok gibi... Bir dert biçiminde tıraş olurlar, uzatsalar bile değişik tarayamaz, toka takamaz, saçlarının keyfine bizim kadar varamazlar. Kadınlar içinse saç narsist bir araçtır. Cinsel kimliğini öne çıkarmak (ya da çıkarmamak) için kullandığı bir dildir. Dağıtılır, savrulur, yüze düşürülür, daha da olmazsa bir saç perçemi ağıza alınır. (bakınız: Banu Alkan ve arkadaşları...) Ya da tam tersi, ensede sıkı sıkı toplanır, bastırılır, göz ardı edilir... Rol gereği, cinsel kimlik-sizlikten kadınsılığa geçilecekse, bu sıçrama da öncelikle saçlarla yapılır: "Çirkin ördek yavrusu" kız kuaföre gider, jön dam olarak çıkar. Ya da "kaktüs çiçeği" önce gözlüklerini atar, sonra saçlarını çözer, dağıtır... Cinsler arası eşitlik, özgürlük, bir şeye karşı çıkma gibi bir davanız varsa bunun da mesajı saçlarla verilir. Kadınsanız kısacık kestirirsiniz:

"Saçlarımı kullanmıyorum!" Erkekseven uzatırsınız: "Kadınlara benzemekte sakınca görmüyorum!"

Bir Taksim otobüsünde önümde oturan kumral afetin pırl pırl parlayan saçlarına dalmıştım. Kafamda, hangi şampuan bu, bu nasıl bakımı... diye düşünürken "afet" ayağa kalktı, arka kapıya doğru yürüdü. Saçlarını seyredip durduğum kız, bir adamdı... Erkekti yani, güzel saçlı bir erkek... Fazladan sakalı ve bıyığı da vardı üstelik! Yetmişli yıllarda hippiler muhafazakârlara çok yaşattı bu tip şokları... "O benim kızımı değil bayım... oğlum!" "Pardon beyefendi..." "Ayrıca ben de babası değil annesiyim bayım!"

Erkekler tarih boyunca birçok kez saç uzatma zorunluluğu ya da hevesi duymalarına rağmen, genelde, bu, Barış Manço ve benzerlerini saymazsak geçici bir gençlik durumudur yalnızca. Orta yaşa gelip iş, güç, aile, statü ya da zenginlik elde edilince, erkekler için uzun saçlara gerek kalmaz. Ancak beyazını kapatma derdine düşülebilir... Bunun en uç görüntüsü de Hayri Kozakçıoğlu vd. gibi zifiri siyaha boyayıp ürkünç olmak olabiliyor... En iyisini müzikçiler yapıyor: Çelik, Kenan Doğulu ve benzerleri, Tarkan ve diğerlerine karşı! Marş ve romantik müzik yapıyorsanız uzun, erotik mesaj kaygılarınız varsa kısa saç... Hepsi hepsi bu!

Ama kadınlar için görüntü hiçbir zaman bu kadar basit değil. Saç operasyonları bir tür revizyon, bir sosyal muamma! Problem değil, problematik! Ortada saçın uzama hızından daha hızlı değişen bir saç modası var. Bazı kadınlar bu modanın yapıcısı, bazıları da, (vitrindekiler) etkin bir grup halinde izleyicisi... Bir çabalama. bir didinmedir başlıyor... Koşuşturanların bir kısmı saçına harcadığı her kuruşun karşılığını alıyor, onlarınki "rantabl saç"!.. Ama diğer çoğunluk yalnızca tüketici... Kocaları fark etmiyor bile! Fark ettiği zaman ise, o, karikatürlerde çizilen, korkudan saçları havaya dikilmiş koca tipi... Sonuçta, aklını saçlarına, varoluşunu da saç modasına takmış kadınlar için, saçlarının doğasına uysa da uymasa da Ajda gibi, Sezen gibi, Diana gibi, yeni yıldızınız Monica gibi olmak... ya da olamamak! Bütün mesele bu oluyor...

Bu saç doyumsuz kadınların tam karşısında ise

hiç değişimsiz kadınlar vardır: Saç fobisi taşıyan kadınlar... Saçlarının ucundan iki parmak kestirmek bile onlarda yürek çarpıntısı yaratır. Çocukluk, gençlik ya da yaşlılık, hiç fark etmez, onları bin yıl sonra bile hatta bir mumya bile olmuş olsalar saçlarından tanıyabilirsiniz... Rapunzel'le karıştırmayın lütfen, bu kadınların saçlarına hiçbir erkek tırmanmaz!

Kadınların bu "saça dayalı varoluş"unun sarışınlığa doğru oluşu (akça pakçalıkla da birleşerek) Batı yayılmacılığının sonucu diye düşünüyorum... (Siyah saçlı kadının gezi notlarını okuduğumdan beri.) Bütün diğer güzellik, estetik ölçüleri gibi sarışınlık da Batı'nın dayattığı ve tıkr tıkr işleyen bir empoze-değer. Saçını siyaha boyatan sarışın?.. Ben görmedim! Ama tersi, esmerlikten tam sarışınlığa geçenler, buna cesaret edemese de rengini "açan"lar çok. Saçların zaten bir dili varken sarışınlığı seçerseniz iki dil gibi oluyor... (sanki!)

Ayrıca "bomba" olma olasılığım da yakalamış oluyorsunuz. Bu arada aptal sarışın olma olasılığımı da unutmayın!

Ama bir (birçok) erkek daha ne ister? Hem aptal, hem sarışın: ideal kadın! Erkeğiyle yarışmayan, tartışmasız, kuşkusuz, bunalmısız kadim... Saç aşkın ya da ilişkilerin psikolojisini bu kadar belirler mi? Kadınların kendilerini algılamalarını, iyi ya da kötü hissetmelerini etkilediği gibi, uzun saç kadın, sarışın, olmazsa kızıl saç kadın merakı da erkeklerin icraatını bu kadar etkiler mi?

Yoksa bütün bunlar sanal kuruntular mı? Bir sarışın-esmer çekişmesi yaratılıp rollerimiz biçildi, "kumral eş"ler "sarışın tehlike" olasılığına karşı koşullandırıldı mı? Eşinizin omzunda ya da arabanın koltuğunda sarı bir saç teli bulmak öteki renklerin verdiğinden daha mı çok acı verir? (Eşe kırılır, kızar; sarışın hemcinsimizden ise nefret ederiz!...) "Erkekler sarışınları tercih eder..." (Anita Loos'un kitabı, Marilyn Monroe filmi) "ama esmerlerle evlenirler"miş... (Aynı kitabın devamı.) Seçim sizin, saçınızı boyayarak erkeklerin hayatını altüst edebilirsiniz. Niyetiniz buysa!

Altüst deyince aklıma bir Maupassant öyküsünden uyarlanan bir film geliyor: *Altın Saç Örgüsü*. Müzmin koleksiyoncu Bernard'ın eski bir dolabın dibinde bulunduğu kadın saçma tutulmasıyla altüst olan yaşamı. "Bedenden geri kalan" saç örgüsünün ardındaki öyküye, belki de drama duyulan merak... Saçın parfümüyle, yumuşaklığıyla Bernard'ın aklına hatta yatağına girişi... Fantezilerin fetişe dönüşmesi... Annemin, teyzelerimin gözyaşları içinde okudukları O'Henry'den de hüznü bir saç öyküsü anımsıyorum: Yoksul çiftin birbirlerine yılbaşı armağanı almaları. Kadın kocasının antika saatine zincir almak için muhteşem saçlarını kestirip satıyordu. Ona gelen hediye ise: Kocasının saatini satarak aldığı güzel bir saç tokası...

Saçlarımız böyle gizemli ya da romantik öykülere konu olabilirler ama her zaman değil, her kültürde değil. İlkel, baskıcı ve erkek egemen hayatları anlatan öyküler hiç de güzel bitmiyor... Düşman subayına âşık olduğu ve onunla yattığı için *İrlandalı Kız*'ın saçlarını kökünden kesen linç grubunu hiç unutmuyorum... Başka film, öykü, haber karelerinden bizdeki sosyal cinayetleri anımsıyorum: Atın yelinden ve kadının saçından birer tutam keserek erkeği, atını ve kadını öldürmek, namusunu temizlemek zorunda bırakan katil toplumlar hâlâ var... Kadınların saçına müdahale yalnızca modayla, güzelleşmek için ya da kadının kendi tercihiyle olmuyor... Saçlarımız yalnızca moralimiz, güzelliğimiz, özgürlüğümüz değil korkularımız, başımızın belası, aklımızın miktarı, inancımızın koşulu, namusumuzun ölçüsü de olabiliyor. Ve bunların hepsi kadınlar için... Yalnızca kadınlara bela, kadınlara korku, kadınlara namus... Madem öyle; saçlarımızı bırakın dağınık kalsın!

Suna Karaküçük

23 PAZARTESİ

keri düzeyini etkileyebilir ve içindeki yapay tatlandırıcılar da çok ve uzun süreli kullanımda vücutta hasara yol açabilir.

Son zamanların en popüler diyeti, hatta “dünyayı sarsan diyet”, Fransız “beslenme dehası” Michel Montignac’ın “Yedikçe Zayıfla” yöntemi kuşkusuz. Kalori hesaplarına dayanan diyetlerin pabucunu, bir hamlede 8 dilde 15 milyon baskı yapan kitabıyla dama atan Montignac, “Az değil, bilinçli, bilgili ve sistemli yiyeceğin,” diyerek bütün kilolu ve iştahlıların gönülünde taht kurdu.

Kitabında, her kategorideki besinin metabolizmanın işleyişini nasıl etkilediğini ayrıntılı biçimde açıklayan yazar, bunların bazılarının birbiriyle etkileşiminden kaynaklanan gereksiz kilo almayı önlemek için de öğünlere çeşit sınırlaması getiriyor. Yani kimi grup besinler, kimi grup besinlerle yan yana tüketilemiyor. Bay Montignac’ın yasakları bundan ibaret. Her şey iyi güzel de, yiyecek kombinasyonunda işler sarpa sarıyor. Yemek arasında üç bardağa kadar şarap da öneren yazar, Fransız tüketicilerin hiç zorlanmadan oluşturabilecekleri öğün listeleri öneriyor. Ancak örneğin Türkiye’de yaşıyorsanız bu liste içeriklerinin ne kadarını sürekli temin

Elinin hamuru

eski Türk filmlerinde Şoför Nebahat diye bir tipleme vardı. Nebahat “erkek işi” yapıyordu ve bunu yaparken de o dünyada var olabilmek için giyimiyle davranışlarıyla, konuşmasıyla erkeksileşiyordu. Saçları uzun ama toplu, kafasında bir kasket, kadınsı hatlarını kapatan erkeksi giysiler, erkeklerle hafif sesini de kalmılaştırarak kabadayı gibi konuşan, onlarla meyhaneye giden, tavla oynayan şoför Nebahat tiplemesi ancak bu şekilde davranarak “namus”umı koruyabilen bir kadın imgesi yaratıyordu. Yani mesaj açık, erkek işi yapabilirsiniz, onların dünyasına girebilirsiniz ama bir şartla. On iki yıldır taksi şoförlüğü yapan Nevin Say’la görüşmeye giderken de kafamızda hep şoför Nebahat’ın görüntüsü vardı. Bakırköy’deki Birlik durağına gittiğimizde. Nevin’in en azından görüntü olarak şoför Nebahat’le uzaktan yakından ilgisinin olmadığını anladık. Otuz dokuz yaşında, uzun boya sarısı saçlarıyla, makyajıyla ve giyimiyle özenli, hoş bir kadın bulduk karşımızda. Ama konuşmaları ve tavırları tam bir şoför Nebahat. Zaten kahve kumarını yani okeyi ve yanığı çok sevdiğini söylüyor; konuşması da uzun süre erkeklerle çalışmış birinin üslubu. Yani biraz “delikanlı” ağız. Gerçi ona hak vermiyorum değilim, çünkü yaptığı iş gerçekten çok riskli ve üstelik de bu işi gece yapıyor. Onun kendine güvenini ve cesaretini çok sevdim. Belli ki medya da onu çok sevmiş çünkü onunla görüşme ve çalışırken fotoğrafını çekerken, elinde bir tv. kanalının telefonu olan arkadaşlarından biri gidip diğeri geliyordu sürekli. Bütün koşturmalarının arasında bize de vakit ayırdı ve onunla, mesleğini, düşüncelerini, yaşadıklarını konuştuk.

Nevin Say’ın duraktaki arkadaşlarından üçü Nevin’le ilgili düşüncelerini anlattılar.

Sinan Doğan

Nevin abla bu işi çok iyi yapıyor. Direksiyonu çok iyi. Çok sabırlı, hemen sinirlenmiyor. Bir erkekten bile daha iyi çoğu zaman. Durağımızda bir kadın şoför olması bizi çok sevindiriyor. Çok tecrübeli ve iyi bir şoför.

Gürbüz Toper

Nevin hanımı on senedir tanırım. baba mesleği yapıyor. Babası da arkadaşımızdı. Arabayı çok düzgün kullanır. sakindir. Aramızda olmasından hiç rahatsızlık duymuyoruz. O da bizim için bir erkek gibi.

Abdi İlvacioğlu

Ekmek parası kazanan biri. Herkes şoför olamaz. Kadınlar bu işi özveriyle ve namusuyla çalışırlarsa yapsınlar. Erkek gibi çıkıyor gece çalışıyor ekmeğini kazanıyor. Biz de onu kollamaya çalışıyoruz. Kadın olduğu için polisler de ona daha iyi davranıyor. Bizim trafikte bir işimiz olsa, sağ olsun hallediyor. Nevin gibiler çoğalsın. Biz erkek arkadaşlarımızla nasıl iletişim kuruyorsak Nevin’le de aynı. Aramızda bayan var diye çekinmiyoruz, o da bize bu rahatlığı verdi zaten.

Fusun Özlen

Kimin diyeti kiminkini dövüyor?

Bilmem farkında mısınız, zayıflama rejimlerinin artık mevsimi kalmadı. Oysa eskiden, baharlarda bir dolu rejim önerileri çıkar, “Yaz geliyor, hadi şöyle incelem!” ya da “Kışa girerken kilolarımıza hakim olalım!” gibi çağrılarla kitleler halinde yeni moda bir beslenme şeklini sahiplenmeye çalışırdık. Şimdi öyle mi ya? Tüm yayın organlarında sürekli bir takım diyet tarifleri gözümüze sokuluyor; diyet yapmaya niyeti ve ihtiyacı olmayanlar bile, “Aaa bak bu diyet kolay, ben de yapabilirim, birkaç kilodan da kurtulurum,” diyerek kolları sıvıyor.

Ama önerilen bu diyetlerin her bünye üzerindeki etkisinin ne olacağını kim bilebilir? Kilo veriyim derken binbir türlü maraza yakalanmak olası, bundan haberimiz var mı? Üstelik bu diyetleri kimler ve ne amaçla düzenleyip sunuyor, hiç düşündük mü? Artık mevsimi kalmadığına göre, zayıflama rejimlerinin bayağı geniş bir pazarı olduğunu söylemek mümkün. Oldukça da kâr getiren bir pazar bu... Çünkü çoğu diyetler, yanlarında “olmazsa olmaz” ürünleriyle sunuluyor tüketiciye. “Tok tutar, gerekli enerjiyi verir, şişmanlatmaz” gerekçesine dayandırılan destansı metinlerle hazırlanan broşürler eşliğinde aklımızı çelerek hayatımıza giren bu ürünlerden denememiş olan pek yoktur sanırım. Çünkü, inceliğin makbul bir özellik olduğu, mankenlerin ince oldukları için “daha mutlu” bir yaşam sürdüğü gibi asılsız dayatmalardan, en azından bilinç altında kaçamıyoruz.

“Ben kilolarımdan memnunum: bedenimle barışığım; fazla kilolarım beni dış dünyaya karşı koruyor” türü ifadelerin de çoğu zaman bu dayatmaya karşı kullanılan birer kalkandan fazla işlevi olmuyor. Tıp literatüründe diyet, belli sağlık sorunlarının gerektirdiği belli bir takım beslenme kurallarını içeren ve tedavinin bir parçası olan uygulamalara verilen ad. Bu ciddi ve iyi niyetli diyetle zayıflama rejimlerinin karıştırılması gerek. Buna bir örnek vermek gerekirse, diyabet hastaları için üretilen diyet ürünlerini yiyerek zayıflamaya çalışan pek çok kişi olduğunu söyleyebilirim. Oysa o ürünler normal kişiler için hazırlanmadığından, uzun süreli kullanımları kan şe-

debilirsiniz, ya da maddi olarak bu mümkün müdür bilemiyorum. Örneğin, yalnızca sabah kahvaltısında yeme özgürlüğüne sahip olduğunuz ekmek, tercihan her zaman “entegral” olmalı! Bu entegral ekmek denilen, beyaz değil; kepekli değil; e peki ne? Belki köy ekmeği olabilir. Yazarın liste önerileri içinde yer alan bazı yiyecekler var ki (kaz ciğeri ezmesi, jambon, bacon, mercimekli yeni tuzlanmış domuz eti, karides kokteyl, somon füme gibi), kaç kişi ve ne sıklıkta bunları “zengin ama zayıflatan” mönülerine alabilirler?

Genel olarak diyetlere bir de alternatif yaklaşımlar var. Bunlar da, “Bedeniniz, ihtiyaçlarınızı belli eder. Onu dinlemeyi bilin: onun gereksinimleri doğrultusunda beslenin. Gereksiz, zevk yiyeceklerine değil, doğal, sağlıklı, bedeninizin ihtiyacı olanlara rağbet edin,” diyorlar. Bunlar da güzel ama, “zevk yiyeceği” dediğimiz, yani fiziksel ve ruhsal eksikliklerimizi tatmin için tükettiğimiz maddeler de bir yerde “bedenimizin değilse de varlığımızın ihtiyacı” olmuyor mu? Ya da başka bir deyişle, hayatımızdan, kendimizden memnun değilsek, zevk yiyecekleri yerine nereye yöneleceğiz?

Bunlar, hayatını istediği gibi yönetebilen, pek çok konuda şanslı sayılabilen, maddi olanakları kısıtlı olmayan ve kilo almak istemeyenlere uygun öneriler olabilir. Yine çoğunluğu göz önüne aldığımızda ise, içinde yaşadığımız ve mücadele etmek zorunda olduğumuz onca sistematik ve yapısal sorun arasında debelenirken, sağlıksız da olsa bizi ayakta tutacak, yakıt görevi yapacak zevk yiyeceklerine yönelmenin çok doğal olduğuna inanıyorum. Doğal olmayan ise, bu gerçekleri göz ardı edip bol keseden ve biraz da yüksekte atıp tutmak.

Bu konuda da, her konuda olduğu gibi, yine çözüm ruhen olduğu kadar bedenden de özgür olmak, toplumda bir yere ve saygınlığa sahip olmak, ekonomik bağımsızlık gibi hedefleri içeren ve yüzyıllardır süren hak savaşında yatıyor. Ancak tüm bu koşulların sağlandığı bir dünyada her kadın, nasıl mutlu ve doyumlu olacağını, sorunların çözümünün zevk yiyeceklerinde olmadığını bilebilir.

yla taksici!

Taksi şoförlüğüne nasıl başladın?

Taksi şoförlüğü baba mesleği idi, yirmi beş senelik şofördü babam. Önceleri babamla birlikte yapıyorduk ama ben başkasının arabasında çalışıyordum. Sonraları babamın eşi dostu, "Senin araban varken kızın neden başkasının arabasında çalışıyor," demiş. Zaten babam prostat kanseri olduğu için bu işi bırakmak zorunda kaldı ve babamın yerine ben başladım onun arabasında çalışmaya. Babam yobaz değildi ama gece çalışmamı istemiyordu, "Erkek şoförler iki duble içer, sana da ısmarlar sonra karşılığını bekler," diyordu. Fakat ben karşı çıktım, gece çalışmak istediğimi söyledim. Sonra o da memnun kaldı.

Ailede tek çocuk sen misin?

Hayır biz beş kardeşiz, üç kız iki erkek. Erkek kardeşlerim şoförlük bilmiyor. Kız kardeşlerim de cesaret edemedi. Ben çok istiyordum, sınavlara girdim ve kazandım.

Peki aileden hiç tepki görmedin mi?

Hayır, çünkü babam vardı başımızda. Babam öldükten sonra biraz sorun çıktı. Erkek kardeşim diklendi, malları paylaşmak istediler. Ama devam ediyoruz hâlâ. Herkese ayrı daire açtık. Aslında erkek kardeşlerimin de bu işi yapmasını isterdim. İlk başlarda annem biraz endişelendi. Başına bir şey gelmesinden korktu, çünkü sabaha karşı gidiyorum eve. Ben zili çalmadan kapıyı açıyor, gasp olur diye endişe ediyor. Ama alıştılar onlar da artık, sadece çevreye güvenmiyorlar.

Çevrendeki insanlar, erkek şoförler nasıl davranıyor?

Pek tepki olmadı. erkek arkadaşlar çok iyi karşıyorlar. İlk başlarda biraz zorlandım ama çalıştığım durakta rahatım. Çevremle aram iyi. Benim dürüst olduğumu biliyorlar, yalan söylemem ben. Müşteriler ise ilk zamanlar çok şaşıyorlardı. Arabama bindikleri zaman önce kaptan deyip sonra küçük hanım diyorlardı. "Avrupa'da mı yetiştiniz?" diye soranlar oldu. Yadırgayanlar bir süre sonra bakıyorlar iyi kullanıyorum arabayı, direksiyonum iyi, fazla para bile veriyorlardı. Ayrıca ben bu işi on on iki senedir yapıyorum ve hep gece çalıştım. Artık herkes alıştı, güvendi bana.

Son zamanlarda çok taksici öldürüldü, kendini korumak için aldığın önlemler var mı?

Hayır, yok. Ben akşam dörtte iş alıp sabah beşte bırakıyorum ve yıllardır önemli bir tehlike yaşamadım. Kendi müşterilerim var, zaten durakta çalışıyorum. Yoldan müşteri alırken de gözümün tutmadığını almıyorum. Son günlerde fazlalaşan taksicilere yönelik saldırılara çok üzülüyorum ama ben hiç karşılaşmadım.

On iki yıldır bu işi yapıyorsun, bu süre içerisinde ters bir olay yaşamadın mı?

Yaşamaz olur muyum, tabii yaşadım. Dudul-

Semra Emre

lu'ya iş aldım. Giderken yolda etrafımı polisler sardı. "Dur bakalım bu adamı nereye götürüyorsun, bu arabayı gasp mı ediyorsun?" dediler. Ben, "Bu adam işe yaramaz ki, yaşlı zaten nereye götürücem?" dedim. Sonra evraklarımı görünce, "Kusura bakmayın hiç taksici kadın görmediğimiz için yanlış anladık," dediler. Yolda giderken beni daha önce görmeyen ekipler hemen çeviriyorlar. Evrak soruyorlar. Müşteriler ise beni görünce benim arabama binmek istiyorlar.

Polisin dışında erkek müşterilerden tacizde bulunan oldu mu?

Evet, oldu. Bundan birkaç sene önce bir adamı İncirli'den aldım. "Nereye gideceğiz?" dedim. "Kan merkezine," dedi. Afedersin dinle imanım kimde olduğu belli olmaz derler ya, biz kan merkezine giderken Topkapı'da bir taksici selektör yaptı. Bana, "Bu beyefendi senin arabana binmek istiyor," dedi. Ben de, "Buyursun gelsin," dedim. Bindi, "Ben polisim," dedi. Ben de, "Ne olursan ol biz gayrimeşru bir iş yapmıyoruz," dedim. Öndeki adamın karısı doğum yapacakmış hakikaten. Kan merkezine gittik. Bana yüz dolar bıraktı, "Bir iki dakika bekler misin?" dedi. Ben dedim ki, "Benim işim var." Bunun üzerine adamın inmesiyle binmesi bir oldu. Bana, "Kaptan bizi pavyona götür," dedi. "Ben pavyon filan bilmem," dedim. Aslında bilirim de bilmem. "Sefaköy'e gideceğiz," dedi. Neyse, polisi indirdikten sonra, "Kaptan sen benim çok hoşuma gittin, karım da evde yok, sana bu beş yüz doları vereyim bizde kalalım," dedi. Ben buna bir tekme, "İn lan aşağı, sen bizi ne zannettin?" dedim. Ondan sonra, "Ya yanlış anladın," filan dedi. Bunun dışında da sıkıştıranlar oluyor arabasıyla, o zaman ben de onları sıkıştırıyorum, karşılık veriyorum yani.

Medya da seninle çok ilgileniyor bildiğin kadarıyla?

Evet, sürekli teklif alıyorum hâlâ. Daha önce de bir çok kanala çıktım. Ben bu işe başlarken hiç aklıma gelmezdi meşhur olacağım, televizyona çıkacağım diye.

Arabanın tamir işleriyle ilgileniyor musun?

Elbette, motoru indiremem ama bir çok şeyini tamir ederim.

Diğer kadınlara bu işi tavsiye eder misin?

Bu işi herkes yapamaz, çok zor bir iş. Ama ben bu işi kavradım artık. Yanımda bir şoför var, o gündüz ben gece çalışıyoruz, araba benim. Benim kız kardeşlerimden biri de şoförlük bilir ama yapamaz, hele gece hiç. Çekiniyor. Oysa ben ilkokul mezunuyum, o ise üniversite bitirmiş. Mesela benim bir kan kardeşim var, Süheyla, o çok istiyor şoförtük yapmayı ve becerir de. Çünkü beni de görerek kaptı bu işin nasıl yapılacağını. Bu işi gerçekten yapabileceğini düşünen kadınlar yapmalı. Eğer cesaretlilerse, kendilerine güveniyorlarsa yapsınlar. Çünkü gerçekten zor bir iş. Bu işi sevecek ve benimseyecek. Ben bu işi seviyorum yani.

Peki bu kadar rahat ve cesaretlili oluşunun yetiştirilmenle ya da kişilik yapınla bir ilgisi olduğunu düşünüyor musun?

Evet, benim yapım gerçekten farklı. Bende korku diye bir şey yok, aklıma bile gelmiyor. Bu işe başlarken hiç erkek işidir diye bakmadım, sınavlara girdim kazandım çok doğaldı benim için. Zaten dokuz aylıkken hem yürümüşüm hem konuşmuşum, yani daha küçük yaşta bile zekiymişim. Bir de babam beni çok iyi yetistirdi. Her şeyi öğretti bana, işte şundan bu kötülük gelir, bundan bu diye. Aramız oldukça iyiydi, çok severdim onu.

Türkiye'deki kadınların durumlarını nasıl değerlendiriyorsun?

Kadınlar her zaman bu toplumda ikinci planda görünüyor. Oysa ki kadının da hakları var. Hep iş yapmalı diye düşünülüyor. Oysa erkeğin de kadının da ayrı ihtiyacı var. Kadına, evde çocuk doğurur, yemek yapar, afedersin, vazifesini yapar diye bakılıyor; bu yanlış çünkü erkeksiz bir kadın kadınsız da bir erkek olmaz. Herkesin fiziksel yapısı farklıdır, bu ayrı bir konu. Kadının bir asalak gibi evde oturması yanlış.

Bu işi ne kadar devam ettirmeyi düşünüyorsun?

Ben evlenirsem bu işi bırakmayı düşünüyorum. İleride kafama uygun birini bulursam evleneceğim ama henüz böyle bir durum söz konusu değil.

Durakta erkek şoförler sana nasıl davranıyorlar?

Benim yanımda daha dikkatli. Ablamız burada deyip ona göre davranıyorlar. Ama ben de öyle davranıyorum; ne küçüğümü kırarım ne büyüğümü. Arkadaşlarımı çok seviyorum.

Nevin Cerav

25 PAZARTESİ

Asya'da ekonomik kriz kadınları da vurdu

Dünyanın her yerinde ucuz olan kadın emeğinin yoğun sömürüsü, küreselleşme denilen sermayenin uluslararasılaşması olgusunun önemli boyutlarından biri. Öyle ki yoksulluğun dünya çapında kadınlaşmasından söz ediliyor artık. Son ekonomik kriz hızla yoksullaşma sürecindeki kadınlara da büyük bir darbe vurdu.

Üzerinden bir yıldan fazla süre geçmiş olmasına rağmen hâlâ derinleşmeye ve yaygınlaşmaya devam eden Asya krizinin nedenleri üzerinde henüz bir uzlaşma sağlanabilmiş değil. Neredeyse her kafadan bir ses çıkıyor. 1997 yılı Temmuz ayında Tayland'da döviz kuru çöktüğünde ve mali piyasaları erimeye başladığında hiç kimse pek fazla endişe etmemişti. O zamana dek ne IMF ne de diğer uluslararası kurumlar krizin olabileceğine ilişkin en ufak bir açıklamada bulunmadığı gibi, IMF 1997 raporında, başta Tayland olmak üzere bölge ekonomilerinden övgü ile söz ediliyordu. Ancak Tayland krizi çok kısa bir süre içinde önce Güney Doğu Asya krizine daha sonra ise Asya krizine dönüşürken, dünya ekonomisinin Bretton Woods sisteminin 1970'lerin başında çöküşünden bu yana ortaya çıkan en ciddi kriz ile karşı karşıya olduğu anlaşılmıştı.

Asya krizi, krizden öncelikle ve özellikle etkilenen Tayland, Endonezya, Malezya ve Güney Kore'nin toplumsal dokularında çok ciddi bir tahribata neden oldu. IMF'nin kurtarma paketleri karşılığında son derece ağır koşulları kabul etmek durumunda kalan bu ülkelerde finansal kriz reel ekonomiye yansırken binlerce işyeri kapanırken, milyonlarca kişi işsiz kaldı. İşini kaybetmeyenlerin de ücretleri dondurulurken, işten çıkarılanların bir kısmı, ancak geçici olarak ve eski ücretlerinin neredeyse yarısının ödenmesini kabul ederek iş bulabildiler... Bu ülkelerde ulusal paraları çok ciddi oranlarda değer kaybetmiş olması yanında, özellikle gıda maddeleri fiyatlarında ortaya çıkan yüksek oranlı artışlar, reel gelirlerin önemli ölçüde erimesine neden olurken, bu dönemde sosyal yardımların da kesilmesi, yaşanan yoksulluğun boyutlarını iyice artırdı.

Krizin yol açmış olduğu tahribat toplumun hemen bütün kesimlerini etkilemesine rağmen, krizden en fazla etkilenen kesim hiç kuşkusuz kadımlar oldu. Örneğin Güney Kore'de çalışanların yaklaşık yarısı işsiz kalırken, işsiz kalanların yüzde 78'ini kadınlar oluşturmaktaydı. İşsiz kalan kadınların yüzde 80'ini ise evli kadınlar oluşturmuyordu. Aynı şekilde Tayland'da da işsiz kalanların yüzde 80'i kadınlardı. (Chol Soon, M, R, "Globalization and the Impact of Economic Crisis on Asian Women Workers" ALARM (APEC Labour Rights Monitor)

Update 22, Mart 98)

Kriz öncesi dönemde, dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi, bu ülkelerde de kadınlar için çalışma koşullarında ciddi bir eşitsizlik söz konusuydu. Doğu ve Güney Doğu Asya ülkelerinin mucizevi büyüme süreçlerinde, özellikle emek yoğun sanayilerinin gelişiminde ucuz işgücü olarak önemli bir rol oynamış olan kadınların ücretleri aynı işi yapan erkek işçilerin yarısı civarındaydı. Yine bu ülkelerde kadınların ağırlıklı olarak enformel sektörlerde veya 5 kişiden az işçi çalıştıran küçük atölyelerde yoğunlaşmış olması, onların sosyal güvenlik sisteminin ve iş kanunlarının dışında kalmalarına neden olmuş ve bu durum kadın emeği sömürüsünün boyutlarını daha da arttırmıştı. Diğer az gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında bu ülkelerdeki kadın nüfusun okullaşma oranı ve eğitim düzeyi daha yüksek olmakla birlikte, kadınların karar alma düzeylerinde temsil oranının oldukça düşük olduğu görülmüyordu.

Bu çalışma koşulları altında ortaya çıkan ve hiç beklenmedik boyutlara ulaşan ekonomik krizin öncelikle kadınları etkilemesi pek de şaşırtıcı değil. 1997 yılı Temmuz ayından bu yana milyonlarca kadının işsiz kalmaya ve eriyen reel gelirleri nedeniyle hızla yoksullaşmasına neden olan ekonomik krizin en olumsuz sonuçlarından biri de hiç kuşkusuz başta Tayland olmak üzere bölge ülkelerinin hepsinde hızla artan fahişelik olgusu.

Bu ülkelerde, özellikle Kore ve Vietnam savaşları sonrasında başlayan seks ticareti, yüz kızartıcı biçimde ülkenin önemli döviz kaynaklarından biri olarak gelişti. Avrupa ve ABD'deki turizm acentalarının aracılığıyla bölgeye düzenlenen seks turları yoluyla büyüyen seks sanayiinin ülke ekonomilerine

Newsweek, kriz kurbanı kadınların durumunu aktarıyor.

Yirmi sekiz yaşındaki Taylandlı Mimi Bangkok'da bir şirkette sekreterlik yapıyor ve Avrupa'da tatil hayalleri kuruyordu. Krizle birlikte işsiz kaldı. Arabasını sattı ve aldığı borç paralarıyla iş bulmayı umduğu Japonya'ya gitti. Ama burada pasaportuna el koydular. Mimi pasaportunu geri alabilmek için 40 bin dolar kazanmak zorunda kaldı ve aylarca fuhuş sektöründe çalıştırdı. İşkence dolu günlerden sonra ancak kendisine acıyan bir müşteri sayesinde bataktan kurtulabildi.

Hongkong Üniversitesi'nden yeni mezun Carmen Kwan ise yirmi iki yaşında ve işsiz. Mezuniyetinden sonra otuz işe başvurduğunu ve bir tanesinden bile yanıt alamadığını belirtti.

Endonezyalı kadınlar ise ülke dışında çocuk bakıcılığı ve hizmetçilik gibi işler yapmaya yönelmiş durumdadır. Ama bu yolda da çeşitli dolandırıcıların eline düşenler görülüyor. Yirmi iki yaşındaki Pains ve onun gibi yoksul çiftçi ailelerinden gelen 600 kadar genç kadın kendilerine yurtdışındaki zengin ailelerin yanında iş bulacağını vaadeden bir taşeron grup tarafından alıko-nuldular ve iş arandığı süre boyunca senet imzalatılarak bir binaya kapatıldılar.

Endonezyalı, Taylandlı, Filipinli ve Nepalli kadınlar çoğunlukla Arap ülkelerinde çalışma şansı buluyorlar. İşleri ise aile yanında ev işleri ve çocuk bakımı. Bu amaçla yüksek miktarlarda komisyonlar ödemek zorundalar. Yanlarında kaldıkları ailelerin her türlü kötü muamelesine karşı savunmasızlar. Yoksul bir Endonezyalı çiftçi kadın. Muna Sahidi on dört ay yanında çalıştığı Suidi ailenin her türlü şiddet davranışına maruz kaldığını anlatıyor. Muna sopayla ve demir çubuklarla dövülmüş, ağır şartlarda çalıştırılmış ve sonunda karakola sığınmış. Endonezyalı bir acenta tazminat alması için uğraşıyor ama durum neredeyse umutsuz görünüyor.

Ekonomik krizin acımasız sonuçlarından biri de göç ve ailelerin parçalanması. Çoğunluğun göç edip iş bulmaya çalıştığı ülkelere Çin, daha çok vasıfsız kadınların çalışabileceği sektörleri göçmenlere kapattı ve kasiyerlik, sekreterlik gibi mesleklerde yabancı işçi kabul etmiyor. Kadınların iş bulma şansları günden güne azalırken üzerlerindeki tehditler büyüyor.

katkısı resmi olarak açıklanmasa bile, turizm gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturduğu biliniyordu. Kadınların yanında on, on bir yaşındaki kız çocuklarının da yer aldığı bu kirli endüstrinin ne yazık ki boyutları kriz döneminde daha da büyümüş durumda. Özellikle kırsal kesimde yaşayan ve bu dönemde geçim düzeyi yoksulluk sınırının altına inen ailelerin bir geçim kaynağı olarak kız çocuklarını bu ticareti yapan araçlara neredeyse yalvararak teslim ettiklerini bölgeye ilişkin bir çok kaynaktan görmek mümkün. Hiç bir sosyal güvencesi olmayan bu seks işçilerinin kriz koşullarında herhangi bir sağlık kontrollerinin de yapılmıyor olması nedeniyle, AIDS türü hastalıkların bölgede giderek yayılıyor olması da, krizin bölgeye bir başka faturası.

Asya krizi, krizin ortaya çıkmasında hiç bir rolü ve suçu olmayan milyonlarca insanın bütün hayatlarını altüst edecek sonuçlar yaratarak, milyonlarca insanın ve bunlar içinde özellikle kadınların neredeyse gelecek umudunu tüketerek sürmekte.

Daha önce de belirttiğim gibi ödenen fatura çok büyük olsa da, krizin tek bir tesellisi, küreselleşmenin ve liberalleşmenin dünyaya sonsuz bir refah ve zenginlik getireceği masahm hem anlatacak hem de bu masahm dinleyecek kişi sayısının ciddi ölçüde azalmasına yol açmış olması.

Nesrin Sungur

iki yüz kadın konuştuk, tartıştık, beraberce şarkılar söyledik. Aynı yıl içinde, yaşadığımız kentlerde savaşa ve militarizme karşı eşzamanlı gösteriler düzenlemeyi kararlaştırdık.

Firariler bizim müttefiklerimizdir

Anti-militarizmimiz vicdani redde "ilave bir faaliyet" değildir. Günlük yaşamımız ordu bütçesinin ve zorunlu silahlanmanın bizi ne şekilde ilgilendirdiğini ve etkilediğini kanıtıyor. Kadın deneyimini yalnızca "kadın konusuna" indirgemek istemiyoruz çünkü aslında bütün konular kadınları ilgilendiriyor. Militarizmin kurbanları olarak kal-

suyla karşı karşıya kaldılar. Dönecek yeri olmayan mülteciler derin bir buhran ve sarsıntı geçiriyorlar. Yazgılarının adları ve soyadlarıyla belirlenmesini istemiyorlar. Etnik açıdan temizlenmiş milletlerin sömürgeleştirilme süreçlerinde birer araç gibi kullanılmak istemiyorlar. Henüz önlerinde ya hiç şans yok, ya da çok az şans var...

Anımsıyoruz, anlatıyoruz, yazıyoruz

Anımsıyoruz, anlatıyoruz, yazıyoruz. Bu nedenle kadınların deneyimleri sesizliğe gömülüp kalmıyor. Bu nedenle savaş sırasında olup biten hiçbir şeyi unutmuyoruz. Çünkü yönetenler işlenen suçların ve uygulanan şiddetin kanıtlarını silmek için bellekleri bulandırıyorlar. Dergiler, basın bültenleri, kitaplar yayımlıyoruz...

Hâlâ Belgrad sokaklarındayiz!

Bosna'ya Sırp saldırısından kısa bir süre sonra Belgrad'da barış için eyleme geçen Siyahlı Kadınlar'dan daha önce de söz ettik. Aşağıda onların 1996 yılında, Dayton Antlaşması'ndan sonra, hareketlerinin 5. yılında kaleme aldıkları bildiriye kısaltarak yayımlıyoruz.

Savaşa karşı yürüttüğümüz feminist siyaset, siyasi bir halk direnişi anlamına geliyor. 9 Ekim 1991'de Siyahlı Kadınlar adıyla biraraya geldik. O tarihten beri her çarşamba günü Belgrad caddelerinde ayaktayız.

Çarşamba sabahları nasıl siyah giyineceğimizi kararlaştırırız. Siyah giysilere bürünerek başkaldırmak bizim kişisel ve halka açık ifade tarzımızdır. Milliyetçiliğe karşıydık, öldürmeye karşıydık. Çarşamba günleri siyah giysilere bürünmek çaresizlik ve suçluluk duygularımızı azaltıyordu. Aramızda siyah giysi alışverişi yapıyorduk. Siyah giysiler giyiyorduk. Hüznün ve acının siyasi bir eyleme dönüşmesi gerektiğini biliyorduk. Siyah giymemizin anlamı, Sırp rejiminin yaptığı her şeye katılmadığımızın göstergesiydi. Onların nefret ve ölümü savunan dillerini reddediyorduk. Kendi aramızda tekrarlıyorduk: "Bizim adımıza konuşmayın, biz kendi adımıza konuşuruz."

Bir çağrı, bir anımsatma, bir uyarı amacıyla kullandığımız bedenlerimizle, savaşı arzulayan ve destekleyenlere karşı duyduğumuz öfke ve düşmanlığı dile getirdik. Eylemlerimiz sırasında sessizce dikildik, çevreden gelen geçenler laf attıklarında ya da öfkelendiklerinde birbirimize güç vermek için kendi aramızda fısıldaştık. Her çarşamba gününü böyle geçiriyorduk, ellerimizdeki pankartlar ve bildirilerle. Mevsimden mevsime beş yıl. Eylemlerimizde bazen çok azımız,

bazen pek çoğumuz, bazen farklı sınıflar bulunuyordu. Her kadın tek başına, bireysel olarak buna tahammül edemezdi. Birlikteyken sebat gösterdik. Hep birlikte ayakta durmak, aramızdaki dayanışmayı ve dostluğu güçlendirdi.

Savaşı durduramadık. Ama güçsüzlüğe yenilip teslim de olmadık. Hep birlikte bir alternatif yaratmak için çaba harcıyoruz, bu nedenle her birimiz bireysel olarak ve beraberlik içinde umudun sorumluluğunu üzerimize alıyoruz. Belgrad caddelerinde varolmayı sürdüreceğiz...

Alternatif kadın siyaseti

Eski Yugoslavya'daki milliyetçilik bizi bölmediyse de, farklı bölgeler arasındaki kadınların farklı zorluklar yaşamasına yol açtı. Birbirimize olan güvenimizi, mektuplaşmalar, küçük rastlantılar, büyük uluslararası toplantılar yoluyla en çabuk biçimde yeniden kurmayı istedik. Farklılıkları tanıyacağımız ve vurgulayacağımız bir yer yaratmaya çalıştık. 1992'nin Ağustosundan beri Savaşa Karşı Kadın Dayanışması Haberleşme Ağı'nın uluslararası toplantılarını düzenledik. Kadınlar arasında bağlantılar sağladık ve pasif direnişler gerçekleştirdik. Dayanışma ve fikir alışverişi kadar pasif destek ve ortak stratejiler de geliştirdik. Haberleşme Ağı'nın Ağustos 1996'da Novi Sad'daki beşinci toplantısında savaşın başlamasından sonra ilk kez Bosnalı arkadaşlarımızla biraraya gelmenin heyecanını yaşadık. Yirmiden fazla ülkeden ve eski Yugoslav cumhuriyetlerinden gelen

mayı kabullenmiyoruz, pasif direnişlerimiz yoluyla militarist değerler dizgesini sorgulamak istiyoruz.

Mülteciler bir dönüş yolu arıyor

Son iki yıldır, mülteci kamplarına gidiyoruz. Biz bildik insani yardım amacında çalışanlardan çok, kamplardakilerin arkadaşı olarak oralara gittik ve arkadaşlarımızın büyük uluslararası insani yardım kuruluşları ve bu rejimin ellerinde arkadaşlarımızın nasıl aşağılandığına tanıklık ettik. Fırsat buldukça bu baskı sistemlerini dünyaya duyurduk. Dayton Antlaşması'nın imzalanmasından sonra sürgündekiler yalnız bir eve dönüş umuyla değil ama ondan daha da büyük ve etkili olan bir gelecek korku-

Silahlı barış

Dayton Anlaşması'ndan önce Bosna'ya gitmek için dört ülke geçmemiz gerekiyordu. Bu da elli saatlik bir yolculuk demek. Bu yolculuk şimdi daha kısa sürede gerçekleşiyor ama sınırları koruyan askerler eşliğinde. Silahlarla korunan barış nasıl bir barıştır? Bize göre silahlı barış diye bir şey yok. Silahsızlanma yoksa barış da yoktur. Taraflar kendilerini daha büyük güçlerin emirleri ve yönlendirmeleri doğrultusunda silahlandırıyorlar ve deniyorlar. Savaş sonrası denilen bu dönemin uzamasından ve kendini savaş öncesi döneme dönüştürmesinden korkuyoruz. Savaşı hazırlayan işaretleri ve sözleri tanımayı gerçekten öğrendik mi?

Dayton'dan sonra caddelerde

Dayton'dan sonra savaş başka şekillerde sürdü. Çünkü bu rejim yarattığı korku, baskı ve şantajlar yoluyla başkalarıyla savaşılmasını desteklemeye devam ediyor. Biz de protestolarımıza devam ediyoruz çünkü korkunun ve sefaletin vatandaşların çoğunu sarstığı bir ülkede yaşıyoruz. Devam ediyoruz çünkü bu rejim milyonlarca işsize, iç savaşa, kaosa ve açık diktatörlüğe rağmen otoritesini korumak yolunda her şeyi feda edebilecek durumda.

Protestolarımızı sürdüreceğiz, özellikle de şimdi

Biçimimizi, alanlarımızı, eylem zamanlarımızı ve siyah rengimizi koruyacağız. Açıklığımız ve kararlılığımızı sürdüreceğiz ve meydana bir diyalog ve alternatif ilişim alanına dönüştürmeye uğraşacağız. Ekim ayının 9'undaki eylemimiz halka açık protestomuzun beşinci yılına işaret edecek. Bu yıldönümünü 12 Ekim 1996 Cumartesi günü saat 14'de Cumhuriyet Meydanı'nda gerçekleştireceğiz.

Çeviren: Gamze Deniz

siz de tüfeğini ve çocuğunu taşıyiverin

viva che!

şimdi listelerde en üst sıralarda yer alan *hasta siempre*, che'nin mücadelesini heyecanlı ve anlamlı bir trophy ye tebdil etmenin şahikası.

Rarih, sosyalist devrim adı verilebilecek bir sürü şey gördü. sovyet devrimi, çin devrimi, ikinci dünya savaşı sonrası 'geçiş'ler, vietnam... bunların içinde en çekicisi şüphesiz küba devrimi'dir.

bir devrim, akıl, fikir gibi bir sürü zihni faaliyetin yanında inat, istikrar, cefa ve kahramanlıkla gerçekleştirilir. sadeleştirsek, tahkimat ve kahramanlık. ikna edeceksiniz, yanımıza çekeceksiniz, hep birlikte başkaldıracaksınız.

kahramanlığın hem ifası hem de uzaktan izlenip tarihten okunması tahkimata göre daha çekici. bana sorsanız, küba devrimi ne ilişkin bütün aktarımlarda kahramanlık unsurunun tahkimat unsurunu kat be kat aşması da cazibesinin başlıca sebeplerinden birisi.

sovyet devrimi'ni düşünün. on yıllar boyu süren tartışmalar, ondan daha da sıkıcısı uzun ve daha da vahimi cahil ve ter koktukları her hallerinden belli olan işçiler ve köylülerin örgütlenmesi. gerçi küba'da da komünist partisi'nin böyle iğneyle kuyu kazmak şeklinde özetlenebilecek faaliyetleri olmuş ama onları hatırlayan kim, küba dedin mi, atlamışlar *grandma*'ya, hop, devrim!

ernesto che guevara'nın cazibesi biraz bundan kaynaklanır. ama şunu da teslim etmek gerekir ki küba devrimi'nin cazibesi de biraz che'den. mesela rus devrimcileriyle kıyaslayın, onlar kaba saba adamları örgütlemek için boyuna konuşup borç çorbası içir ve böylece göbek salarken, che, latin amerika'nın dağlarında gerilla mücadelesi verip form tutmaktadır. sonra latin amerikalılar, mesela koreliler ya da vietnamlılar gibi "farklı" ırktan olmayıp, dünyanın cazip sayılan topluluklarındandır.

ama che, sadece yakışıklı çehresi değil fakat hayatıyla da, bu kahraman, kurtarıcı, devrimci suretine katkıda bulunmuş.

tam beş tane çocuğu olduğu söyleniyor. çocuklarla (belki de kendi çocukları) çekilmiş resimleri var.

bazı erkekler, çocuklarla birlikteyken erkekliğin o sert, işe yaramaz, yaralayıcı becerikliliğinden kurtulurlar. bazıları ise king kong gibi bir

hal alırlar; hani severken öldürür denir ya öyle. çocuğu kıyak olsun diye denize sokup üşütme, ya da dondurma yedirip midesini bozma gibi gerçek tehlikelere de dayanır bu izlenim. ölmüş adamın arkasından konuşmak istemem ama toprağı bol olsun che'de de böyle bir hava var, ne yalan söyleyeyim. o sırada çocukları oyaladığı için müteşekkir olacağımız ve birazdan bu önemsiz görevi tamamlamış ve yeni ve asli görevlerine yönelecek bir adamın diken üstündeki iç huzuru. geride bıraktığı çocuklarda bir hayal olarak yaşayacağını bilmenin güveni. kendi çocuklarıyla da daha yakın bir ilişki kurabilmiş midir acaba?

insanın hayatını serüven, seyahat ve devrime adayıp birkaç çocuk sahibi olabilmesi erkeklerin kullanabildikleri bir lüks. hatırlatmak isterim, lenin çocuksuzdur mesela. ernesto che guevara böyle bir tercih de yapmamış. 1965'te uzak diyarlardan beş çocuğuna şöyle yazmış: "İyi devrimciler olarak büyüün. Devrimden daha önemli hiçbir şey olmadığını unutmayın. Hepinize kocaman birer öpücük..."

bunları yazınca, che'nin kötü bir baba olduğunu ima ettiğimi sanmayın. çünkü bir çocuk için, adeta canlanmış bir çizgi roman kahramanı olan bir baba hiç de fena bir şey değildir. gereken bakım ve şefkati anne sağladıktan sonra... böyle beş çocuğu bir mektupla idare edivermiş olmak che'nin birlikte çocuk yapmak ve tabii büyütmek için kötü bir tercih olduğunu gösterir yalnızca.

che kadınlar açısından birden fazla sorunu halleden bir kimlik, sadece yakışıklı değil aynı zamanda devrimci de. bu özellikleriyle, hem lenin ve mao, hem de james dean'le aynı kategorilerde değerlendirilebilecek tek

erkek olma özelliğini taşıyor mu? hayatındaki kadınlarla nasıl bir ilişkisi olduğunu bilmiyoruz. ama türkçe'deki versiyonu, "devrimci denizci gibidir," olan bir takım anlayışların ortaya çıkmasında katkısı olduğunu söylemek haksızlık olmaz. kadınlarla ilgili düşüncelerini tahmin etmek için söylenilere itibar edecek değiliz elbette. buyrun yazdıklarını okuyalım:

"Bu devrede, kadın barış zamanında olduğu gibi her günkü işlerini yapabilir, gerilla savaşının çok zor koşulları altındaki gerilla askeri ise, birşeylerle lezzet verilmiş nefis bir yiyeceğe güvenmekle çok mutludur (savaşın en güç katlanılır zorunluluklarından birisi de yapış yapış, soğuk, tamamen tatsız, berbat yemekler yemek olduğundan.) İyi bir kadın aşçı bayacağı birşeyi hissedilir derecede iyileştirebilir, onu bu hizmetlerde alıkoymak daha kolaydır. Çünkü, karşılaşılan problemlerden biri de, erkeklerin sivil işlere pek önem vermemeleri ve savaşçı güçlere katılmak için bu işleri terketme eğilimi göstermeleridir. (...)"

"Bölgenin köylülerine ve devrimci askerlerin kendilerine okuma yazma öğretmek ve onları politize etmek kadının en önemli görevlerinden biridir. Sivil örgütün bir bölümü olan okulların çalıştırılması, özünde çocuklarda daha çok heves uyandırabilen ve halk arasında daha canlı bir sempati yaratan kadınların görevidir.

Ayrıca cepheler sabitletiğinde ve

geriler emniyetli bir hal aldığına, kadın olanakları ölçüsünde, bölgenin ekonomik ve sosyal güçlükleriyle uğraşmak üzere sosyal hizmetler uzmanı görevi yapabilir.

Sağlık alanında, kadın sert erkek silah arkadaşlarımızından çok daha büyük bir yumuşaklıkla hastabakıcı olarak, hatta bazen doktor olarak önemli bir görev oynar. Erkek, kendi başına, yoksunluk içinde, rahatsız ve belki de iç ıstıraplar yüzünden acı çeker haldeyken, partizan savaşa özgü bin-

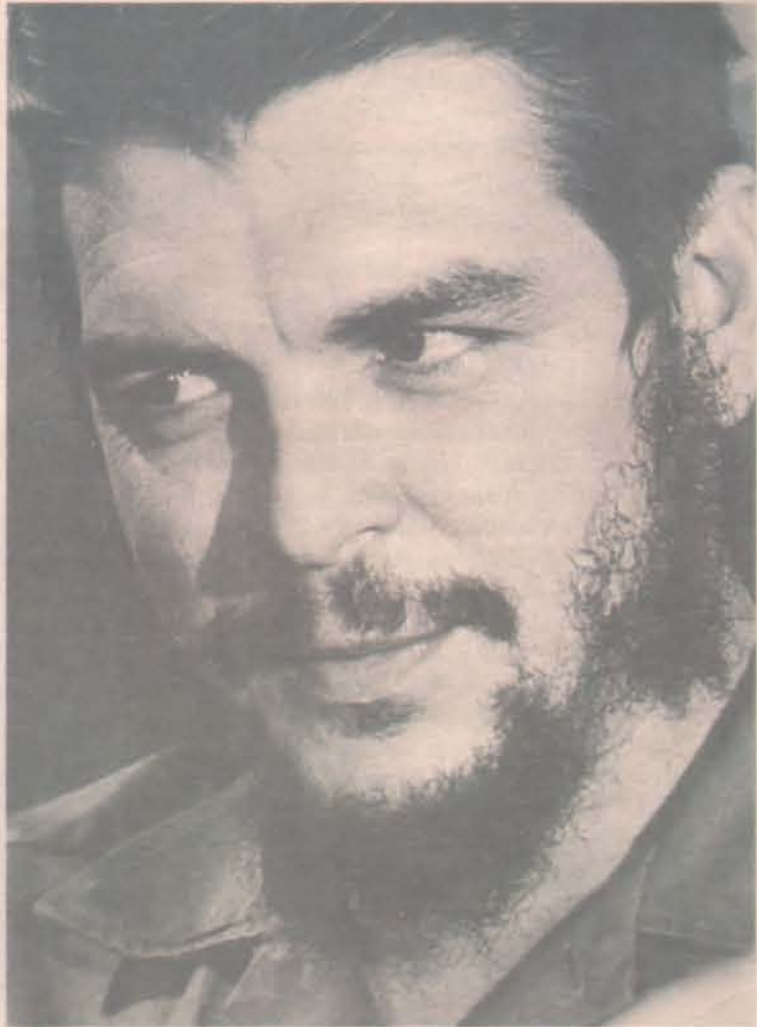
lerce tehlikeyle karşı karşıya olduğu anlarda bu yumuşaklık çok değerlidir.

Küçük imalatın kurulduğu aşamaya gelmişse kadın burada da özellikle Latin Amerika ülkelerinde geleneksel rolü olan giyecek dikiminde yardımcı olabilir. Basit bir dikiş makinası ve birkaç kalıpla harikalar yaratabilir. Sivil örgütün diğer kesimlerinde, hatta silahları taşımak için güç gerektiğinde kadın erkeğin yerini tutabilir (gerilla savaşında bu durumun son derece ender olmasına rağmen). Örgütün geleneklerini sarsacak her türlü aşırılığı önlemek için erkeklerle kadınlara tam bir formasyon kazandırılmalıdır. Fakat, bir kez gerilla yollarında belirtilen formaliteler yerine getirildikten sonra, birbirini seven ve kimseyle bağı olmayan kişiler ortak bir hayat sürdürmek üzere Sierra'da bir birleşme akti yapabilirler."

devrime inanmak. her kadının bu paragraflarda önerilen rolleri benimsemesine yetmiyor. ama kadınlar için

che'nin örnek alınıp takip edilebilecek birisi olmamasının tek sebebi bu değil. kaç kadın onu örnek alarak hayatını düzenleyebilir? che kadınlar için model değil arzu nesnesi olabilir ancak. bu arzu nesnesi olma halini basitçe bir cinsel obje olmaya indirgemek doğru olmaz. kalbinde devrim ateşine yer vermiş her kadın daha ziyade romantik olarak bir che'ye kavuşmayı, bir che'yle âşıkdaş olmayı arzular.

ama che gibi yaşayarak che'lerle beraber olamazsınız. che mücadele ederken evde onu beklemek, çocuklarını, devrimci bilinç vermeyi de ihmal etmeden büyütmek gerekir. siz kendiniz de gerillaya katılırsanız bunları yapamazsınız. diyelim ki o yolu seçtiniz, çocuklarınıza göz kulak olarak sizi bekleyecek bir erkek bulmanız zordur. yani

che'nin hayat hikâyesini okuduğunuz-
da kolayca görebileceğiniz gibi, bir ka-
dın için che olmak söz konusu değildir.
siz che'ye ancak eşlik edebilirsiniz, eş
olabilirsiniz; ne hayal kırıcı bir hedef!

* * *

hasta siempre carlos puebla'nın
şarkısı. şilili violetta para, uzun yıllar
söyledi. maria farandouri de çok güzel
okur bu parçayı. (farandouri'nin zülfü
livaneli'ye eşlik etmekten daha derin
bir müzik hayatı olduğunu bilmem
söylemeye gerek var mı?) jan garba-
rek'in de parçanın ana temasıyla bir
solo çalmışlığı var.

bütün bu baba müzisyenlere karşı-
lık, nathalie cardone, şarkıcı bile değil,
oyuncu. zaten *hasta siempre*'nin bü-
tün bu değişik yorumları arasında
onunkinin lafını bile etmeye değmez.
parçayı okumak da onun değil, müzik
yapımcısı laurent boutant'm fikriymiş.
ama kendisi de che'ye hayranmış.
bunda şaşacak bir şey yok, che'ye er-
tuğrul özkök bile hayran!

parçanın kasetini satın almaya git-
tiğinde matrak bir durumla karşılaştım,
nathalie cardone'un kendi albü-
mü yok, parçanın single'ını yapmış, o
da tükenmiş. buna karşılık parça iki
"miks" kasette yer alıyor. bunlardan
bir tanesi özel bir radyonun hazırladığı
98'in seçme slowları, öteki ise *dev-
rim şarkıları*. başka hangi şarkı bu iki
kasette birden yer alabilir? başka han-
gi devrimci şarkı bu şekilde ünlü ola-
bilir?

che'nin görüntüleri satışa yetme-
miş olacak ki, klipte cardone'un de-
kolte dans sahneleri de var. memeleri-
nin sürekli yarı açık olmasının sebebi
de herhalde bebek her ağladığında ko-
layca emzirebilmek olmalı! ama so-
rumlular yapımcılarla sınırlı değil. fi-
del castro üst düzey generallerle bir-
likte klibi havana'da izlemiş ve hepsi
gözyaşlarına boğulmuşlar. bunu *sa-
bah* gazetesinde okudum ve yalan ol-
masını ümit ediyorum. yalandır değil
mi, ne olur yalan olsun. (acaba, cast-
ro'nun naomi campbell ve kate moss'a
papa'dan daha fazla zaman ayırdığı
ve moss'a, "siz top modeller dünyasın-
da bir devrim yarattınız," dediği de
yalan mıdır?)

şimdi listelerde en üst sıralarda yer
alan bu *hasta siempre*, che'nin etra-
fında yaratılan ve adına efsane denen
bir şeyin şahikası aslında. abd'ye kafa
tutmuş, kendi kaderini değiştirmiş bir
halkın ve onun önderlerinden birisinin
mücadelesini heyecanlı ve anlamlı bir
trophy'ye tebdil etmenin son noktası.

halbuki che, sadece bir devrim e
devrimler macerasında kahramanca
yer aldığı için değil, o devrimin sosya-
lizmle sonuçlanmasına sebep olduğu
ve hayatı boyunca hep sosyalizmden
yana olduğu için önemli ve değerli. ya-
şarken ehlileştirilememişti, ölümün-
den sonra yetişkinler için de bir çizgi
roman kahramanı haline getirilmeye
çalışılıyor. onun ehlileştirilmesine razı
gelemeyiz, che aracılığıyla kendi evcil-
leşmemize razı mı gelelim...

ayşe düzkan

1. askeri yazarlar.yar yayınları s. 120-123,
çeviren, nadiye r. çobanoğlu.

Kankardeşim Aşkım

Amerika, İngiltere, İrlanda. Coğrafyası bize uzak üç
ülkeden, bize hiç de uzak olmayan konular ve tartışmalar.
Oralarda da Dayak Yiyen Kadınlar Barınağı, etnik savaş ve
'kanlı pazar'lar var. Liz, Beth, Gwen, Polly, Gerry ya da
Elizabeth... Duygu, İlkay, Güner, Sevim. Fadime ya da
Mina. Ya da roman kişisi olamayan sıradan insanlar. Biz.
Benzeşiyoruz, söylemler ve kitapların adı farklı yalnızca.

Kınalı kızıl saçları, koyu kırmızı
dudak boyasıyla Gwen konuşuyor:
"Neden eşcinsel yazınıyla ilgilenmi-
yoruz? Örneğin Kate Millett'in
Uçan'ıyla ilgili bir eleştiri yayımlaya-
biliriz. Benim hanımla bunu daha ge-
çen gün konuşuyorduk."

"Tüm ilgi alanım kadımlar," diyor
Beth, "İrlanda'ya aldırдыңın bile yok,
haydi itiraf etsene." "İrlanda kendi
kadınlarına aldırıyor mu sanki?" di-
yor Liz.

"Seks ayrımı tartışmalarına gir-
mek bizim cinsel seçimimizi kullan-
ma hakkımıza hiçbir şey kazandı-
maz."

"Gelenekler İrlanda'nın bir kadın
olduğunu söyler. (...) Bu yüzden
yurtseverlik bir erkeğin tutkusudur."

"Aynı vicdan duygusu feminizme,
savaş karşıtı eylem ve insan hakları
savaşımına sürüklüyor. Gerçekte
hepsi tek bir savaş."

ABD'li yazar Valerie Miner'in
1982'de yazdığı *Kankardeşim Aşkım*
(*Bloodsisters*) erkekleri teğet geçerek
kadın dünyasını kendi içinde anlatan
bir roman. Erkeklerin yerine fon ola-
rak, yaşayan, nefes alan, tanışılan,
sevilen kentler var. Özlenen ama bir
tүrlü gidilemeyen Dublin. Yeni keşfe-
dilen ama sanki tanıdık, bildik
Londra. Ve kısıtlanmamış özgür iliş-
kilerde bile acı çeken kadımlar. Sanır
ki kadınlar erkeklerden birkaç
darbe yedikten sonra umudu kesip
sevgiyi, şefkati ve cinselliği kendi
cinsinde arar. Oysa *Kankardeşim*'de
lezbiyenliğin özü böyle değil. Erkek-
lerin kadınlara yaptığı pek bir kötü-
lük yok. Kitaptaki erkek kişilikler se-
vecen, yakışıklı, güzel insanlar. İyi
evlat, iyi koca, iyi sevgili, iyi mili-
tan... Ama Liz'in gözünde yine de
Gwen ya da kuzeni Beth hepsinin üs-
tünde bir yerde. "Bu, hayranlık, düş-
künlük ve karşılıklı sevginin bir karı-
şımıydı..."

Liz (...bir feminist) ve Beth (...bir
"terörist") İrlanda kökenli iki kuzen.
1974'te yirmi beş yaşlarındayken ilk
kez karşılaşıyorlar. "Karşı kaldırım-
da duran kadın kendisiydi, endomor-
fik kendisi." Romanın iki üst karak-
teri olan iki kadın, Polly ve Gerry,
ikiz kardeşler. Farklı kıtalarda uzun
yıllar özlemle ve haberleşerek yaşa-
mışlar. İkisi de birer erkeği adama-
kılıl severek evlenmiş, genç yaşta dul
kalmış ve bir daha da başka bir er-
kek aramamışlar. İkisi de *Anto-
nia'nın Yazgısı*'sını çağrıştıran mü-
kemmel kadımlar. Kızları ise, aşırı...
Kurumlar, kurallar ve denizler aşırı

davranıp aileyi hem bir araya hem de
karmakarışık hale getiriyorlar. Dağıl-
mıyor, birbirlerinden kopmuyorlar
ama ailenin altı üstüne geliyor. Ki-
tapta vurgulanan boyutuyla, sımsal-
lıktan uzak, bir takım tarihsel (ken-
dinden menkul bir tarihsellik) ve ki-
şisel (cinsel tercihler anlamında bir
kişisel) nedenlerle arada bir Dub-
lin'de yaşanan işsizliğe dair ve "çizgi
film prensesi işçi sınıfı ailesini gör-
meye gidiyor ve gerçek yaşamla ani-
masyon arasındaki farklılık yaşıyo-
r..." gibi cümleler geçse de öyküyü
baştan sona alıp götürten iki kimlik
var: IRA ve feminizm. IRA, İngiliz
yayılmacılığına karşı olmaktan çok,
kendi içindeki aktiflik-pasiflik tartış-
malarıyla ve feminizm, erkek ege-
menliğiyle savaşmaktan çok, fe-
minen dünyam kendi içinde ve kız
kardeşlik-lezbiyenlik noktasında tartış-
malarla "...bütün feministler lezbi-
yen midir... lezbiyenler feminist mi-
dir?" tartışmasına dönüşmüş duru-
da. Aslında, kitapta lezbiyenlik hiç-
bir biçimde tartışılmıyor... O, bildiği-
miz bir tür "aşk" olarak, her türlü
ideolojinin üstünde bir yerde kutsa-
nıyor. Bu kitaptan iyi film olur.

Kitapta sanki bir gerçek yaşam
öyküsü anlatılıyor. İlk yarı, gerçek
yaşamın akışı gibi ağır, sıkıcı ve hiç
de sürükleyici olmadan geliyor,
sonrası ve final ise birden hızlanıyor
ve inanılmazlaşıyor. Başlardaki tu-
tukluk, İngiltere-İrlanda sorunsalının
ve ailenin soyağacının kavranması ve
öteki bilgilenmelerden kaynaklanı-
yor. Resmi IRA ve şiddet yanlısı Pro-
volar... Resmi IRA'ya karşı pasiflik,
Provo'lara karşı ise "doğum kontrolü
ve kürtaja karşı çıkıp kadınlara kar-
şı Katolik kilisesiyle dayanışma için-

de oldukları" suçlamaları... Ameri-
kan feminizmi ile İngiliz feminizmi
arasındaki "anlamlı" karşılaştırmalar...
Womens Report'ta çıkacak bir
makalenin IRA ya da feminist ağır-
lıklı olması tartışmaları... Ve günde-
me gelen sorular: "Önemli öteki ya-
nımız nedir? Mutlaka bir erkek mi?
Erkekler kendi istekleri gerçekleştire-
ğinde savaşmaktan vazgeçecekler
mi? Bazı şeyleri kadınların yararına
değiştirmek erkeklerin umurunda
mı? IRA militanları "erkek egemen
domuzlar" mıdır? Lezbiyenlikte
pragmatik kız kardeşlik mi baskındır,
cinsel tutum mu? Kadın hareketi
klitosantrik mi? Lezbiyenler iyi femi-
nist olabilirler mi?

Ve yazdığı kitap yüzünden eleştir-
menlerce "kudurmuş feminist" dam-
gasını yemişken şimdi de lezbiyen
ilişkiye girip "kudurmuş lezbiyen fe-
minist" olarak dışlanmaktan korku-
yor olmasına karşın, Liz, kuzeni
Beth'e âşık oluyor, ama onunla yat-
mıyor. (Kuzen oldukları için mi aca-
ba?) Gidip lezbiyen komününe,
Gwen'in grubuna ev arkadaşı olarak
katılıyor. Ve onlarla beraberken, ben
de "onlar" gibi mi giyindim, konu-
tum, güldüm, diye diye. Lezbiyen
olursanız, yakınlarınızın korku ve
düşmanlıklarını nasıl önlersiniz, diye
diye. Ve "ancak benzer bedenler ara-
sında ortaya çıkabilecek özel bir akı-
mı" duyumsayarak, Gwen'in "eşi",
"küçük kadıncığı" oluyor. O güzel
kadının kız kardeşi, sevgilisi, partne-
ri olduğuna inanmıyor. Bazen Liz,
Gwen'e baktığında, sevgili olmaları-
nın çok doğal, çok doğru olduğunu
düşünüyordu. Hiçbir şey bundan da-
ha doğru olamazdı.

Eğer koyu bir Katolik, bir kök-
tendinci, erkek delisi ya da cinsellik-
siz değilseniz, adeta bir tablo gibi an-
latılan bu ilişkiyi, kötü, pis, sapık,
dejenere değil de "yalnızca ender bu-
lunan mutlu bir insanlık bağı" olarak
görebilirsiniz.

Liz'in iki kadına birden duyduğu
"sevgili kız kardeşlik" ya da "tepe-
den turnağa aşk" bana *Şehnaz Tan-
go*'nun Billur'unun bir repliğini
anımsattı: "Birini sevmeden ölmek-
ten korkuyorum Paşa!" En kötüsü de
bu galiba... Kimseyi, bir kadını bile,
hatta bir erkeği bile sevmeden öl-
mek! Bu iki kadın-sevgilinin ilişkile-
rinin sonu için sizi meraklandırmıyo-
rum. Her şey, kadın-erkek ilişkilerin-
de nasılsa aynı... Acısız aşk yoktur!

Kitabın feminist açıdan özeti: Ka-
dınlık, sade suya tirit dümdüz kadın
olmakla bitmiyor. Çeşitleri var; anne,
kız evlat, eş, feminist, lezbiyen... se-
çiminiz ne olursa olsun, hepsi insana
özgü. Politik özeti ise, zaten kitabın
ilk cümlesinde verilen bir trajedi.
IRA bombalamasında iki İrlandalı
öldü!

Not: Son perdedeki "Whiteball
Patlaması"nı okurken haber bülten-
lerinde bir alt yazı geçiyordu: Kuzey
İrlanda'da barış tehlikeye girdi...
Başkent Belfast yakımlarında çıkan
çatışmalarda...

Suna Karaküçük

28 PAZARTESİ

Bloodsisters, Kankardeşim Aşkım
Valerie Miner, Sendas Yayınları

“Şeytan” Bettina “ölümsüzlük” peşinde

Bettina Brentano-von Arnim, araştırmacı Kohlagen'a göre dünyayı değiştiren kadınlardan. 1785-1859 yılları arasında yaşadı. Ömrünü yazmakla, üretmekle, düşünmekle geçirdi. Yaşadığı dönemin Almanya'sına ve aydınlarına ışık tutan kitaplar yazdı. Gerçekte Bettina; edebiyat tarihinin haksızlığa uğrayan onlarca kadınından biri.

Bettina'nın büyükannesi Almanya'nın ilk kadın romancısı, ağabeyi ve eşi de ünlü şairler olarak tanınıyorlar. Bettina ise daha çok fikirleriyle çevresini etkileyen bir kadın olarak biliniyor. Edebiyatın Haydar Dümen'i Milan Kundera ise *Ölümsüzlük* adlı eserinde Bettina'ya gereken teşhisi koyarak, onu bir şöret avcısı gibi anlatarak üzerine düşen kutsal görevi (!) yerine getirmiş durumda. Gerçekte Bettina; edebiyat tarihinin haksızlığa uğrayan onlarca kadınından biri.

Bettina Brentano-Von Arnim yaşamı boyunca kendisi olarak kalmasını en büyük kazancı olarak gördüğünü söylemişti. Evet, başka da kazancı yoktu. Yaşamı ünlü sanatçılar arasında geçti. Onları birçok yönden etkiledi, kimisine ilham kaynağı oldu, kimisine yapıtlarını meydana getirmede yardım etti. Bunlardan ve yedi çocuğundan arta kalan zamanlarında da kendi kitaplarını yazdı ve siyasetle ilgilendi. Artık iyice yaşlandığı ve ölüme yaklaştığı günlerde kolera salgını yüzünden zenginlerin korkuyla terkettiği Berlin'de kalmakta ısrar etti, yoksulların yaşadığı semtlerde yardım çalışmalarında görev aldı. Son kitabı *Cinlerle Söyleşi* yayımlandığında komünistlikle itham edildi ve kitap Bavaria ve Avusturya'da yasaklandı. Bettina yetmiş dört yaşında arkadaşı yazar Jacop Grimm'in deyişiyle, “Yaşlı ama hep genç kalan” bir kadın olarak öldü.

Bettina Brentano edebiyat kitaplarında nadiren anılıyor. Tutkuyla sevdiği, büyük aşkı kabul edilen Johann Wolfgang von Goethe saygın ve yeteneği tartışılmaz bir yazar. Ağabeyi Clemens Brentano ve eşi Arnim değerli şairler. Edebiyat kitaplarında Bettina gibi nadiren anılan ve onun üzerinde büyük etkisi olan iki kadın; büyükannesi Sophie von Laroche Almanya'nın ilk kadın yazarı, yakın arkadaşı (sevgilisi?) daha çok bir filologla yaptığı evlilikle bilinen Karoline von Günderode de bir şair. Bettina'nın yaşamöyküsü, ihmal edilmiş, anlaşılamamış, kalbi kırık kadınlar ve hep kazanan, hep kazanmaya koşullu erkeklerden oluşuyor.

Bettina 1785'te dünyaya geliyor. Yaşamının ilk on yılı kız kardeşleriyle birlikte kapandığı manastırdan ibaret.

On iki çocuklu bir ailenin “yedi numaralı”. Anne ve babası o küçükken ölüyorlar ve Bettina büyükannesinin yanında yetişiyor. Büyükanne Sophie van Laroche torununu dönemin şartlarına göre yetiştirmek istemiyor. Kendisi de dönemin özel kadınlarından. Üretken bir yazar, ufkunu geniş bir insan ve çevresinde pek çok düşünür ve sanatçı var. Kütüphanesini Bettina'ya açıyor ve onun edebiyat tarihini keşfetmesini ve Latince öğrenmesini sağlıyor. Böylece kız, çağdaşı hemcinslerinin karşı karşıya bulunduğu kısıtlamalardan kısmen de olsa uzak yetişiyor. Bettina'nın çocukluk hayallerinde yazar olma isteğinin öne çıktığını öğreniyoruz anı kitaplarından. Yalnızca yazar da değil, daha da fazlası “kendisi” olmak. İçinden geldiği gibi davranabilmek, düşüncelerini rahatça ifade edebilmek arzusunu ediniyor. Bu yüzden de ailenin “deli çocuğu” gibi görülüyor. Kardeşleri ona “Sevinli cin” adını takıyorlar.

Bu döneme dair yazılanlarda Bettina'nın ünlü şair ve filozof Herder'i tokatlama öyküsü de var. Herder Sophie'yi ziyarete geliyor ve kapıyı açan Bettina'yı öpüveriyor. Bettina da “filozoftur, şereftir” demeden tokadı basıyor adama. Herder bu davranıştan etkileniyor ve çocuğun özgür ruhlu biri olduğu kanısına varıyor.

Bettina'nın ağabeyi Clemens romantik akım aydınlarının yer aldığı çevreye giriyor ve şair oluyor. Dikkatini çekeyim, bu öyküde erkek olup şair olmayan bir tek Beethoven var. Onun dışında bütün erkeklerimiz son derece şair insanlar.

Clemens kardeşiyle çok sıkı fıkı. İkisi sırdaşlar. Sık sık mektuplaşıyorlar ve aralarındaki diyalogun ağabeyinin çevresine giremeyen Bettina'nın fikirlerinde büyük etkisi var. Bettina Clemens'in sanatsal görüşlerinden fazlasıyla etkileniyor ve romantiklerin ütopyalarını öğreniyor. Aynı dönemde bir kadın sanatçıyla, Karoline von Günderode ile tanışıyor. Yıllar sonra aralarındaki mektuplaşmayı kitaplaştıracığı dostu Karoline onda büyük bir hayranlık uyandırıyor. Bettina'nın dünyasında “hayranlık” duygusunun yeri önemli. Hayran olduğu insanların yakınında durmaktan hoşlanıyor, bir çoğumuz gibi onlardan bir şeyler öğrenmeye çalışıyor ve bir yandan da renkli düşünceleriyle onlara katkıda bulunuyor. Karoline ile olan dostluğu bunun en önemli örneği. Bettina balolardan, süs bebekliğinden alabildiğine kaçınan bir kadın. Mito-lojiden konuşmayı modadan konuşmaya tercih ediyor ve davetlerden kaçıyor. Zorla götürüldüğü baloların birinde bir dolabın içine saklamıyor ve ortaya çıkmıyor. O dönemin genç kadınları arasında hayretle karşılanan bir durum bu. Bu kadar da değil, uygunsuz arkadaşlar ediniyor. Yahudilerle arkadaş oluyor, Yahudi kadınlarla şiir okuma toplantıları yapıyor ve

Clemens'in tepkisini çekiyor. Bettina'nın Clemens'e mektuplarından öğrendiğimiz, kadının “Eyyvah abim” sendromuna asla kapılmadığı. Bettina kendisini uyaran ağabeyine, “Kendi işine bak!” ultimatomu veriyor. “Deli”, “acayip çocuk” laflarına kulaklarını tıkayıp kendi fikrinsel gelişimine tek başına devam ediyor.

O günlerde yaşamını değiştirecek ve ölümünden onlarca yıl sonra kendini Milan Kundera büyüğümüzün diline düşürecek bir tutkuya kapılıyor; Goethe. Çok etkilendiği büyük yazarın annesiyle yıllar önce yaşadığı aşkı öğreniyor. Nereden? Büyükannesinin mektuplarından. Bu mektup meselesi de Bettina'nın kaderi gibi. Kendisi de ileride mektup roman türünde eserler verecek, çeşitli insanlarla mektuplaşmaları kitaplaştırılacak.

Bettina çok az tanıyabildiği annesinin eski aşkına, yapıtlarıyla sevdiği bu adama yakınlık duyuyor ve Karoline'in evlenip kendisinden koptuğu dönemde, Frankfurt'ta yaşayan Büyükhannım Goethe'yle dostluk kuruyor. Karoline bu kopuştan etkileniyor ve düştüğü bunalım sonucunda kendini bıçaklayarak öldürüyor. Bettina *Die Günderode*'de anacağı dostunun ölümüyle sarsılıyor ve zor günlerinde Bayan Goethe'nin sıcaklığıyla avunuyor. Goethe'nin annesi yalnız bir kadın ve iki kadın kısa sürede yakınlaşıyor. Aralarında bir anne-kız yakınlığı doğuyor. Yaşlı kadın ona yazdığı bir mektupta, “Bana artık anne de,” diyor. Bettina ondan Goethe'nin çocukluğunu öğreniyor. Yaşlı kadının kimseye açmadığı görüşlerinin farkına varıyor. Daha sonra yazacağı *Kralın Kitabı*nda bu görüşlere rastlıyoruz. Bayan Goethe'nin devleti işlenen suçların en büyüğü ve tek faili olarak gören, feodal devlet yapısını reddeden ilerici bir kadın olduğunu da ancak böyle öğreniyoruz.

Bettina ve üstat Goethe hazretleri anne aracılığıyla tanışıyorlar. Aralarında büyük bir yaş farkı var. Bettina Goethe'nin çocuğu yaşında ve zaten ilk baş başa kaldıklarında kucasına oturuyor ve göğsüne yaslanıp uyuyor.

Aralarında bir aşk filizleniyor. Bettina zaten Goethe'ye hayranlığını hiç gizlemiyor ama asla dalkavukluk etmiyor. O Goethe'nin hoş karşılamadığı yeni kuşağın bir ferdi. Yaşam görüşü daha ilerici, kadın olarak duruşu alışılmış kalıpların dışında. Bir süre sonra aralarındaki ilişki arkadaşlığa dönüşüyor, Goethe kendi çocukluğu ile ilgili yazarken Bettina'nın annesinden dinlediği öyküleri sonuna dek kullanıyor. Annesine kendisinin esirgediği ilgiyi göstermiş bir kadının bildikleri onun büyük yazar kişiliğinin betimlenmesi açısından çok can ahcı, tabii. Bettina'nın bu ara-

da zaten başı bağlanmış, şair (ne yalıpalm bütün erkekler şair) Achim von Arnim diye adı soyadı uyaklı biriyle evli durumda. Bu evlilik öncesinde Bettina'nın besteci Beethoven'la yakınlaştığı da biliniyor.

Evlilik sonrası Bettina ve Goethe görüşmeyi sürdürüyorlar. Daha çok arayan, soran Bettina. Achim'le Weimar'a Goethelerde kalmaya gidiyorlar arada bir. Goethe'nin karısı Christiane onlara sinir oluyor, Goethe ikili oynuyor, Christiane büyük sanatçı kocasının arkasında kişiliğini koruyamamış biri. Oysa Bettina Achim'in gölgesinde değil. Her ne kadar evliliğinin yirmi yılında yeterince üretken olamamış ve çocuk bakımı, ev işi diye çırpınıp durmuşsa da, her konuda açık fikirli ve cesur davranmayı sürdürüyor. Goethe'nin çok ayıpladığı bir şeyi yapıyor, gözlükle dolaşıyor. Goethe ise gözlük yalnız evde takılır düşüncesinde. Yani gözlük bir nevi pijama. Nasıl pijamalarımızla sokağa çıkmıyorsak, gözlüklerimizle de çıkmamalıyız. Bu ince kuralı kadın başına yıkan Bettina ise nasıl sinir bozucu bulunmaz?

Achim ve gözlüklü Bettina. Goethe familyasıyla bir resim sergisine gidiyorlar. Ressam, Goethe'nin çok beğendiği biri. Christiane da beğendiğini söylüyor. Bettina ise resimleri beğenmiyor ve bunu söylüyor. Gözlük takması bir yana, resimleri beğenmiyor ve bunu dile getiriyor. Olacak şey değil. Christiane kocasının adına saygıya yeminli. Kadınımmız Bettina ya tokadı yapıyor. bu arada elini ısırtıyor ve gözlük yerde paramparça oluyor.

Bu noktada devreye büyük düşünür, her şeyi çok bilen, her sahneyi görmüş aziz yazar Milan Kundera'yı sokmak istiyorunur, izninizle. Kundera'nın *Ölümsüzlük* diye bir romanı var. *Ölümsüzlük*'te söz konusu gözlük sahnesi ve Goethe-Bettina ilişkisi de anlatılmış. Kundera Bettina'nın büyük üstada yakınlaşmasını bir ölümsüzlük arayışı gibi yorumlamış. Bettina dahi sanatçıdan aşk değil, ölümsüzlük kapmak istiyormuş. Bu yüzden başına ekşimiş. Gözlük takması ukalalığının göstergesiymiş. Goethe ondan yaka silkmış. Schiller'e yazdığı mektupta onun için "Atsineği" demiş. Hatta, "Annemin başıma sardığı bela," bile demiş. Bütün bunların anlatıldığı bölümlerde Bettina gerçek bir atsineği gibi resmedilmiş, eğer kadının kim olduğunu bilmiyorsanız, ki zaten kadınların kim olduğunu bilmemize pek izin vermez tarih, Kundera'ya inanmamanız için neden yok. "Vay canına; adam tarihten bir sahne anlatmış, Goethe ustaya musallat olan kadını ne güzel yorumlamış, ne arsız kadın bu Bettina, Kundera'nın eline sağlık," demeniz gerekiyor.

Oysa gerçek olan, Bettina'nın yaşamının Goethe'yle ilişkisi üzerine kurulmadığı. Bir genç kadın olarak ondan etkilenmesi, annesiyle ilişkisini merak etmesi gayet anlaşılır. Yakınlık kurmak için çabalaması da öyle. Kundera ve benzeri erkek yazarlar

enstitüsü bilginleri için kadınlar konuları, savaşları ne üzerine olursa olsun, dâhi erkeklerin yanında kolay kolay atsineğinden başka bir şey olabilirler mi? Böylesi kadınların yalnızca hak etmedikleri ölümsüzlüklerin peşinden koştuklarına nasıl inanamayız? Ama Goethe bir efsane, ölümsüzlük sunan bir tanrı, onun kadar yetenekli olmasa da Bettina da bir kişilik ve döneminin önemli, aydın kadınlarından. Yaşamı neden bir safsataya indirgeniyor ve Milan Bey, kişilik tahlillerinde Goethe'den kart zampara sözünü ısrarla esirgerken, Bettina'yı kapı komşusu Erica Hanımınmışçasına bilgiçlikle, hırsıyla, nefretle eleştiriyor? Goethe karısına ve arkadaşına Bettina'yı kötülemiş olmalı, Bettina'nın zaten dikkatli biri olduğunu anlıyoruz. Aslında Milan Kundera'yı da anlıyoruz. Alaylarının, yargıçlığının nedeni olan bilinçaltını da. "Şu sahneyi belleyselim," tarzındaki ifadelerindeki yüceliğin, her şeyi bilme iddiasındaki ilahi erkekliğin de farkındayız. Değil miyiz?

Bettina Brentano-von Arnim'e dönersek. Bettina, Kundera'nın imasının tersine, belli bir süreçten sonra Goethe'ye değil, kocasına âşık bir kadın olduğunu vurguluyor yazılarında. Çift gizlice evlenmiş ve kendilerine özgü bir dünyada yaşıyorlar. Yıllar sonra mektuplaşmaları iki cilt halinde yayımlanıyor ve aralarındaki özel dili, fıkırsel ayrılıkları, derin dostluğu açığa çıkarıyor. Bu dönem Bettina eviyle uğraşmak durumunda kalıyor. Yirmi yılda yedi kez anne oluyor. Çocukları sık sık hastalandıkça onların başında durması gereken hep Bettina. Onlarla büyümüyor, onlarla çocuklaştığını savunuyor.

Achim von Arnim elli yaşında ölüyor. Bettina ise edebiyata gerçek anlamda dönme fırsatını ancak kırkıktan sonra yakalıyor. Artık çocukları büyümüş ve kendine ayıracak zamanı var. Goethe'yle mektuplaşmalarını fantezi-roman şeklinde, kendi hayal gücünü katarak, asla belgesel nitelikte ve iddiasıyla değil, kurgusal bir roman biçiminde yayımlıyor. Milan Kundera o mektupların gerçekleri saptırdığından da söz etmiş, bütünüyle gerçek oldukları ne zaman iddia edilmiş ki?

Bettina kitabına *Bir Çocukla Mektuplaşma* adını veriyor. Goethe'nin karşısında bir çocuk olarak duruyor. Bu arada mektupların içinde gerçeklikleri kanıtlanan iki tane-sinden alıntı yapmak gerek; "Senden gelen mektupları ne kadar sevinerek okuduğumu biliyorsun (...) Beni hep sev..." (Weimar, 25 Ekim 1810) "Zaman zaman ya kendin gelerek, ya da gönderdiğin güzel armağanlarla bir iyilik perisi gibi karşımıza çıkıyorsun, sevgili Bettina" (11 Ocak 1811) Goethe genç kadının aşkını beslemiş, kendisine yazmasını teşvik etmiş görünüyor. Bu yakınlıktan, ilgiden hoşnut olduğunu belirtiyor. Atsinekliliği bunun neresinde?

Bettina Karoline ile ilişkisini anlatan *Die Günderode*'yi ve Clemens'le mektuplaşmalarına ve ütopyalarına yer veren *Bahar Tacı* nı dört yıl arayla yayımladıktan sonra liberal bulduğu krala adadığı üç ciltlik *Kralın Kitabı* nı yazıyor. Soylu bir kadın olduğu halde, eşitlikten, kralın sıradan bir vatandaştan öte olmadığından söz ediyor. *Kralın Kitabı* nın ikinci cildi *Cinlerle Söyleşiler* komünizmi savunduğu gerekçesiyle yasaklanıyor. Bettina Von Arnim bu dönemde polis baskısına maruz kalıyor ve siyasi kimliğini geliştiriyor. Yahudileri ve dokuma işçilerini savunuyor. Ayrımcılığa ve baskıcılığa karşı savaşıyor. Ülkesinde bir lakap kazandırıyor ona bu tavırları; "Şeytan".

Dünyayı değiştirmeyi düşleyen bir şeytan-kadın olarak geçiriyor yaşamının son dönemlerini. Eşi Achim von Arnim'e göre daha ilerici ve eşitlikçi bir aydın haline geliyor. Başka ülkelerdeki kadın yazarlarla haberleşmeye çalışıyor ama polisin engellemeleri onu yaşadığı çevreye hapsediyor.

Bettina Brentano-von Arnim yetmiş dört yaşında ölüyor. Özgün kişiliğine rağmen hak ettiği yere gelmiyor. Unutuluyor. Günümüz yazarı Kundera'ya alay kaynağı oluyor. Yalnızca ölümsüzlük peşinde koşarak yaşasaydı, bu kadar başarısız ve yanlış anlaşılmış kalır mıydı? Kadın doğmasaydı, kendi kişiliğini korumakta ayak diretmeseydi, bu kadar haksızlığa uğrar mıydı? Ölümsüzlüğün yalnız erkeklere hak görüldüğü sanat ve fikir tarihinde kolayca gömebildiler onu. Bettina'yı, onun gibi kadınları. Ama gömülmüş olmak, hiç yaşamamış olmak demek değil. Büyük erkek yazarlar ne kadar toprak atarlarsa atınsınlar. Bettinalar içimizde bir yerlerde şeytanlık yapmaya devam ediyor.

Gamze Deniz

• Yardım etmek isteyenlerin dikkatine! Arkadaşımız Ferda Yurtseven'in yeğeni lösemi, ilgilerinizi bekliyoruz. Banka hesap no: Samsun, Akbank Çiftlik şubesi. A0010025994101-2.

• Üniversite mezunuyum, bilgisayar kullanıyorum, sigara içmiyorum ve idari iş arıyorum. *Pazartesi* yi arayabilirsiniz.

• Yaşlı baya bakacak, gündüzlü ya da yatılı bayan aranıyor, Behice Arseven. Tel: 0216 455 20 55.

• Artık tatil bitti, şimdi ders çalışma zamanı. Beni arayın, bu seneki matematik dersini birlikte başarıyla sonuçlandıralım, Didem Köse. Tel: 0216 352 24 80.

• Zevkli ve ucuz bir alışveriş yapmak ister misiniz? Buldan el işlemleri, otantik bezler, hediyelik ve havlu çeşitleri için, Aşirefendi Caddesi, Emek Han, No: 6/1, Yeşildirek adresine uğrayın. Tel: 527 25 63.

• Cafe Erdost 3 Ekim'de açılıyor. Galatasaray Lisesi yanı, Şenay Han, 24. Zeynep Ersoy bütün kadınları çağırıyor.

Gatien'in Tutkusu

Jeanne Cordelier

Türkçesi: A. Banu Karadağ roman

Gatien; sahibesine çılgınca aşık bir papağanın adı... ama Gatien görünüşte papağan, özde bir insan... **Pamuk Prensesin Ölümü** yazarından sürprizlerle dolu yeni bir roman.

*SEL YAYINCILIK
BABIALI CAD. 20/1 CAGALOGLU
ISTANBUL Tel, fax: (0212) 511 10 05

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza *Pazartesi* ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı:
Soyadı:
Adres:
.....
.....
Abone süresi:
Başlangıç tarihi:

Türkiye içi:

Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 2.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.

Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay *Pazartesi* nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak!

- 13 yaşındaki G.H. iki yüzük karşılığında satıldı, tecavüze uğradı, şuurunu yitirmiş

bir halde sokakta bulundu.

- 16 yaşındaki Z.K. kaçırıldı.

5 ay boyunca 5 kişinin tecavüzüne maruz kaldı.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.

Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu,
Fusun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem
Ahiska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin,
Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,
Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel, faks: (0212) 249 59 59, 292 07 39,
292 07 47, 244 23 94
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Mondo
Baskı: Prizma Press A.Ş. Merter, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.